

Glossary of terms

(Used in alcohol policy and related public health fields)

ALCOHOL IN EUROPE A PUBLIC HEALTH PERSPECTIVE A report for the European Commission *Peter Anderson and Ben Baumberg* Institute of Alcohol Studies, UK June 2006
Annex 1 Glossary of terms

Terminų žodynis

(Naudojamas alkoholio politikos ir susijusiose visuomeninės sveikatos srityse).

ALKOHOLIS EUROPOJE VISUOMENĖS SVEIKATOS POŽIŪRIU. Ataskaita Europos Komisijai. *Piteris Andersonas (Peter Anderson) ir Benas Baumbergas (Ben Baumberg)*, Alkoholio tyrimų institutas, Jungtinė Karalystė, 2006 m. 1 priedas. Terminų žodynis.

Lietuvių kalba parengė Visuomeninė organizacija „Tėvai prieš narkotikus“, 2007 m.

Anglų – lietuvių terminų žodynis

EN-LT

[A](#) [B](#) [C](#) [D](#) [E](#) [G](#) [H](#) [I](#) [L](#) [M](#) [N](#) [O](#) [P](#) [R](#) [S](#) [T](#) [U](#) [W](#) [Sources](#)

Į lietuvių – anglų terminų žodynį [LT-EN](#)

A

Absolute alcohol - Ethanol containing not more than 1% by mass of water. *See also:* alcohol. (World Health Organization 2005).

Absolutus alkoholis – Etanolis (etilo spiritas arba etilo alkoholis), kuriame nedaugiau kaip 1 % masės sudaro vanduo. *Taip pat žr.* Alkoholis. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Abstinence - Refraining from drinking alcoholic beverages, whether as a matter of principle or for other reasons. Those who practise abstinence from alcohol are termed “abstainers”, “total abstainers”, or-in a more old-fashioned formulation-”teetotallers”. The term “current abstainer”, often used in population surveys, is usually defined as a person who has not drunk an alcoholic beverage in the preceding 12 months; this definition does not necessarily coincide with a respondent's self-description as an abstainer. (World Health Organization 2005).

Abstinencija – Susilaikymas nuo alkoholinių gėrimų vartojimo dėl įsitikinimų arba dėl kitų priežasčių. Tie, kurie susilaiko nuo alkoholio, vadinami “abstinentais”, “visiškais abstinentais” arba senesniu pavadinimu “blaivininkais”. Terminas “dabartinis abstinentas”, dažnai minimas gyventojų apklausose, paprastai naudojamas apibūdinant asmenį, kuris nevartojo alkoholinių gėrimų pastaruosius 12 mėnesių. Šis apibrėžimas nebūtinai reiškia, kad respondentas yra abstinentas, kaip jis save apibūdina. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Abuse - A group of terms in wide use but of varying meaning. It is a residual category, with dependence taking precedence when applicable. The term “abuse” is sometimes used disapprovingly to refer to any use at all, particularly of illicit drugs. Because of its ambiguity, the term is not used in ICD-10 (except in the case of non-dependence-producing substances see below); harmful use and hazardous use are the equivalent terms. (World Health Organization 2005).

Piktnaudžiavimas – Plačiai vartojimų įvairias reikšmes turinčių terminų grupė. Tai yra liekamoji kategorija, kuri vartojama dažniausiai turint omenyje priklausomybę. Terminas “piktnaudžiavimas” kartais yra vartojamas nepagrįstai, apibūdinant bet kokį vartojimą apskritai, ypač kalbant apie draudžiamus narkotikus. Dėl savo dviprasmiškumo šis terminas nevartojamas Tarptautinėje ligų klasifikacijoje TLK-10 (išskyrus atvejus, kai kalbama apie priklausomybės nesukeliantį medžiagą, žr. toliau); “žalingas vartojimas” ir “rizikingas vartojimas” yra lygiaverčiai terminai. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005). *Red. pastaba: liekamosios kategorijos yra tos, kurių neįmanoma formaliai aprašyti duotoje klasifikacijos sistemoje. (Žr. Susan Leigh Star and Geoffrey C. Bowker, Center for Science, Technology and Society, Santa Clara University).*

Acceding country - This is a candidate country that has met the Copenhagen criteria and has completed negotiations for joining the European Union. (European Commission 2005).

Prisijungianti šalis – Tai šalis kandidatė, atitinkanti Kopenhagos kriterijus ir baigusi derybas dėl stojimo į Europos Sąjungą. (Europos komisija, 2005).

Access to alcohol - The means by which alcohol is obtained. Access to alcohol differs by community, ranging from no access (where alcohol is prohibited) through systems of rationing and state retail monopolies to private retail outlets which can be controlled in terms of density, days and hours of sale, and minimum legal age of purchase. (Hvalkof and Anderson 1995).

Prieinamumas, alkoholio – Tai alkoholio įsigijimo būdai. Alkoholio prieinamumas skiriasi įvairiose bendruomenėse ir gali būti tokių jo variantų: neprieinamumas (kai alkoholis yra uždraustas); alkoholio normavimo sistemos bei valstybinės mažmeninės monopolijos; privačios mažmeninės įmonės, kai galima kontroliuoti jų tankį, alkoholio pardavimo dienas bei valandas ir minimalų teisėtą perkančiųjų amžių. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Accountability - The result of the process which ensures that decision-makers at all levels actually carry out what they are obliged to do, and that they are made answerable for their actions. The process of setting explicit objectives and targets for health and defining the means of monitoring progress towards them has facilitated the attempt to achieve greater accountability through public disclosure or “transparency”. (World Health Organization 1998).

Atskaitomybė – Tai pasekmė proceso, kuris užtikrina, kad visų lygių sprendimus priimančias asmenys iš tikrųjų vykdytų savo įsipareigojimus ir būtų atsakingi už savo veiksmus. Aiškių tikslų ir uždavinių, susijusių su sveikata, nustatymo procesas ir proceso kontrolės priemonių suformulavimas palengvina pastangas siekti didesnės atskaitomybės, pasitelkiant viešumą arba “skaidrumą”. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Acquis communautaire - This is a French term meaning, essentially, “the EU as it is” – in other words, the rights and obligations that EU countries share. The “acquis” includes all the EU’s treaties and laws, declarations and resolutions, international agreements on EU affairs and the judgments given by the Court of Justice. (European Commission 2005).

Acquis communautaire – Tai prancūziškas terminas, iš esmės reiškiantis “ES, kokia ji yra” – kitaip tariant, teises ir įsipareigojimus, kuriuos prisiima ES šalys. “Acquis” apima visas ES sutartis ir įstatymus, deklaracijas bei rezoliucijas, tarptautines sutartis, susijusias su ES reikalais, ir teismo sprendimais, kuriuos priėmė Europos teismas. (Europos komisija, 2005).

Addiction - Repeated use of a psychoactive substance or substances, to the extent that the user (referred to as an addict) is periodically or chronically intoxicated, shows a compulsion to take the preferred substance (or substances), has great difficulty in voluntarily ceasing or modifying substance use, and exhibits determination to obtain psychoactive substances by almost any means. (World Health Organization 2005).

Priklausomybė – Pakartotinis psichiką veikiančios medžiagos (medžiagų) vartojimas tokiais kiekiais, kad vartotojas (vadinamas priklausomuoju) yra periodiškai ar nuolat intoksikuojamas, patiria neįveikiamą potraukį vartoti savo mėgstamą medžiagą (ar medžiagas), turi didelių sunkumų, jei nori savanoriškai medžiagos vartojimą nutraukti ar keisti vartojimo pobūdį ir yra pasiryžęs įsigyti psichiką veikiančių medžiagų praktiškai bet kokiomis priemonėmis. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Administrative license suspension - Drivers license is suspended administratively, without the need of a judicial process, in the event of drinking-driving. (Babor *et al.* 2003).

Vairuotojo pažymėjimo galiojimo administracinis sustabdymas – Vairuotojo pažymėjimo galiojimas sustabdomas administracine tvarka, nesant reikalo pradėti teisinį procesą, tuo atveju, kai vairuojama išgėrus. (Babor *ir kiti*, 2003).

Advertising ban - A total or partial legal prohibition of advertising for alcoholic beverages. Partial bans may relate to a particular type of alcoholic beverage, or a type of media, or may limit broadcast advertising to certain hours of the day. (Babor *et al.* 2003).

Reklamos draudimas – Visiškas ar iš dalies alkoholinių gėrimų teisėtas reklamos uždraudimas. Iš dalies vykdomi draudimai gali būti susiję su tam tikrais alkoholinių gėrimų pavidalais arba su žiniasklaidos tipais, arba gali varžyti reklamos transliavimą tam tikromis dienos valandomis. (Babor *ir kiti*, 2003.).

Advertising codes - Self-regulation of advertising standards by the alcohol and/or other industries, usually by specifying the content of alcohol advertisements, and the populations exposed to it. (Babor *et al.* 2003).

Reklamos kodeksai – Alkoholio ir (ar) kitų pramonės šakų reklamos standartų savaiminis reguliavimas (t.y. kai reguliavimo taisyklės nustato patys gamintojai – red. pastaba), dažniausiai nusakant alkoholio reklamos turinį ir gyventojų grupes, kurioms reklama skiriama. (Babor *ir kiti*, 2003).

Alcohol - In chemical terminology, alcohols are a large group of organic compounds derived from hydrocarbons and containing one or more hydroxyl (-OH) groups. Ethanol (C₂H₅OH, ethyl alcohol) is one of this class of compounds, and is the main psychoactive ingredient in alcoholic beverages. By extension the term “alcohol” is also used to refer to alcoholic beverages. (World Health Organization 2005).

Alkoholis – Pagal cheminę terminologiją alkoholiai yra didelė organinių junginių grupė, gaunama iš angliavandenių, kurioje yra viena ar daugiau hidroksilo (-OH) grupių. Etanolis (C₂H₅OH - etilo alkoholis) yra viena šių junginių klasių, ir tai yra vienas pagrindinių psichiką veikiančių alkoholinių gėrimų ingredientų. Platesne prasme terminas “alkoholis” taip pat yra vartojamas, kalbant apie alkoholinius gėrimus. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Alcohol availability - The overall availability of alcohol, often divided into wholesale availability and retail availability. (Hvalkof and Anderson 1995).

Alkoholio ištekliai – Bendrieji alkoholio ištekliai, dažnai yra skirstomi į didmeninius ir mažmeninius. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Alcohol control - Any government measure that relates to the purchase, production, or trade in alcoholic beverages, regardless of the aims of such measures. (Babor *et al.* 2003).

Alkoholio kontrolė –Vyriausybės bet kokios priemonės, susijusios su alkoholinių gėrimų pirkimu, gamyba ar prekyba, nepriklausomai nuo tokiomis priemonėmis siekiamų tikslų. (Babor *ir kiti*, 2003).

Alcohol control policy - A set of regulations and other measures restricting or otherwise controlling the production and sale of alcoholic beverages, often administered by specific government agencies. Policy related to interventions by the state authorities in the production, trade and purchase of alcoholic beverages (alcohol controls), with particular reference to controls on availability and price. (Hvalkof and Anderson 1995).

Alkoholio kontrolės politika – Taisyklių ir kitų priemonių visuma, skirta varžyti ar kitaip kontroliuoti alkoholinių gėrimų gamybą bei pardavimą, dažnai prižiūrima konkrečios vyriausybės žinybos. Tai strategija, susijusi su valstybinių valdžios institucijų kišimusi į alkoholinių gėrimų gamybą, prekybą ir pirkimą (alkoholio kontrolė), konkrečiai kontroliuojant alkoholio išteklius bei kainą. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Alcohol education programs - Programs implemented in school settings with the aim of teaching students about the dangers of alcohol and ultimately preventing underage drinking. (Babor *et al.* 2003).

Alkoholio švietimo programos – Programos, diegiamos mokyklose, norint supažindinti mokinius su alkoholio keliamais pavojais ir taip užkirsti kelią ankstyvajam alkoholio vartojimui. (Babor *ir kiti*, 2003).

Alcohol intoxication - A more or less short-term state of functional impairment in psychological and psychomotor performance induced by the presence of alcohol in the body. (World Health Organization 1992).

Alkoholinė intoksikacija – Ilgiau ar trumpiau trunkanti būseną, kuriai būdingi psichologiniai ir psichomotoriniai sutrikimai, kylantys dėl organizme susikaupusio alkoholio. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1992).

Alcohol monopoly - A monopoly which eliminates competition in the alcohol market-place, thereby removing the profit motive. (Hvalkof and Anderson 1995).

Alkoholio monopolis – Monopolis, kuriuo panaikinama konkurencija alkoholio rinkoje, taip pašalinant pasipelnymo motyvą. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Alcohol policy - Measures designed to control the supply of and/or affect the demand for alcoholic beverages in a population, including education and treatment programs, alcohol control, and harm-reduction strategies. The term originated in the Scandinavian countries implying the need for a coordination of governmental efforts from a public health and/or public order perspective. (Babor *et al.* 2003).

Alkoholio politika – Priemonės, skirtos kontroliuoti gyventojų alkoholinių gėrimų pasiūlą ir (arba) daryti įtaką jų paklausai gyventojų tarpe, įskaitant švietimo ir gydymo programas, alkoholio kontrolę ir žalos mažinimo strategijas. Terminas atsirado Skandinavijos šalyse, įgyvendinant poreikį koordinuoti vyriausybinių institucijų pastangas, žvelgiant iš visuomenės sveikatos apsaugos ir (ar) visuomeninės tvarkos perspektyvos. (Babor *ir kiti*, 2003).

Alcohol taxes - The part of the total cost of an alcoholic beverage paid by consumers that goes to one or another level of government. (Babor *et al.* 2003).

Alkoholio mokesčiai – Dalis bendros alkoholinių gėrimų kainos, kurią moka vartotojai, ir kuri atitenka vieno ar kito lygmens valdžios institucijoms. (Babor *ir kiti*, 2003).

Alcohol use disorders - A shortened version of the term used in ICD-10—Mental and behavioural disorders associated with alcohol use. The term encompasses acute intoxication (F1x.0), harmful use (F1x.1), dependence syndrome (F1x.2), withdrawal state (F1x.3), withdrawal state with delirium (F1x.4), psychotic disorder (F1x.5) and amnesic syndrome (F1x.6). (World Health Organization 1992).

Sveikatos sutrikimai dėl alkoholio vartojimo – Sutrumpinta TLK-10 vartojamo termino – „Psichikos ir elgesio sutrikimai, susiję su alkoholio vartojimu“ - versija. Terminas apima ūmią intoksikaciją (F1x.0), žalingą vartojimą (F1x.1), priklausomybės sindromą (F1x.2), abstinencijos sindromą (F1x.3), abstinencijos sindromą su baltąja karštligė (F1x.4), psichozinį sutrikimą (F1x.5) ir amnezijos sindromą (F1x.6). (Pasaulio sveikatos organizacija, 1992).

Alcoholic beverage - Liquid that contains alcohol (ethanol) and is intended for drinking. (World Health Organization 2005).

Alkoholinis gėrimas – Skystis, kuriame esama alkoholio (etanolio) ir kuris yra skirtas gerti. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Alcoholism - A term of long-standing use and variable meaning, generally taken to refer to chronic continual drinking or periodic consumption of alcohol which is characterized by impaired control over drinking, frequent episodes of intoxication, and preoccupation with alcohol and the use of alcohol despite adverse consequences. The inexactness of the term led a 1979 WHO Expert Committee* to disfavour it, preferring the narrower formulation of alcohol dependence syndrome as one among a wide range of alcohol-related problems. Alcoholism is not included as a diagnostic entity in ICD-10 (*see* dependence syndrome). (World Health Organization 2005).

* Problems related to alcohol consumption. Report of a WHO Expert Committee. Geneva. World Health Organization, 1980 (WHO Technical Report Series, No.650).

Alkoholizmas – Seniai vartojamas terminas, turintis daug reikšmių, paprastai naudojamas apibūdinti chroniškam ilgalaikiam gėrimui ar periodiškam alkoholio vartojimui, kuriam yra būdingi nekontroliuojamas gėrimas, dažni intoksikacijos epizodai ir nuolatinis rūpinimasis alkoholio išsigijimu bei vartojimu, nepaisant pasekmių. Dėl termino neapibrėžtumo Pasaulio sveikatos organizacijos Ekspertų komisija* jį pripažino netinkamu, suteikdama pirmenybę siauresnei “priklausomybės nuo alkoholio sindromo” formuluotei, kaip vienai iš daugelio su alkoholiu susijusių problemų. Alkoholizmas, kaip diagnostinis vienetas, nėra įtrauktas į TLK-10 (žr. Priklausomybės sindromas). (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

* Problemos, susijusios su alkoholio vartojimu. Pasaulio sveikatos organizacijos Ekspertų komisijos ataskaita. Ženeva. Pasaulio sveikatos organizacija, 1980 (WHO Technical Report Series, No. 650).

Alcohol-related disabilities - All problems, illnesses and other consequences secondary to alcohol use, intoxication, or dependence that diminish an individual' s capacity for physical, social, or economic activity. *See also*: alcohol-related problem. (World Health Organization 2005).

Neįgalumai, susiję su alkoholiu – Visos problemos, ligos ir kitos pasekmės, atsirandančios dėl alkoholio vartojimo, intoksikacijos ar priklausomybės, kurios sumažina žmogaus gebėjimą užsiimti fizine, socialine ar ekonomine veikla. *Taip pat žr.* Problemos, kylančios dėl alkoholio. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Alcohol-related harm - Any of the range of adverse effects of drinking alcohol experienced by the drinker or by other people. Synonymous with alcohol-related problem, alcohol problem, drinking problem. (Hvalkof and Anderson 1995).

Žala, susijusi su alkoholiu – Bet koks neigiamas alkoholinio gėrimo poveikis, kurį patiria geriantysis ar kiti žmonės. Tai yra problemų, kylančių dėl alkoholio, alkoholio problemų, gėrimo problemų sinonimas. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Alcohol-related problem - Any of the range of adverse accompaniments of drinking alcohol. It is important to note that “related” does not necessarily imply causality. Use of the term can relate either to an individual drinker or to society, and was endorsed by a 1979 WHO Expert Committee* A 1977 WHO report had used alcohol-related disability as an equivalent term at the individual level** Alcohol problem is often used as an equivalent term. (World Health Organization 2005).

* Problems related to alcohol consumption. Report of a WHO Expert Committee. Geneva, world Health Organization, 1980 (WHO technical Report Series, No.650).

**Edwards G *et al.* Alcohol-related disabilities. Geneva, World Health Organization,1977 (WHO Offset publication, No.32).

Problema, susijusi su alkoholiu – Bet kurie neigiami veiksniai, atsirandantys dėl alkoholio vartojimo. Svarbu pažymėti, kad “susijusios” nebūtinai reiškia priežastingumą. Termino vartojimas gali būti siejamas ir su pavieniu geriančiuoju, ir su visuomene. Jį 1979 m. įvedė Pasaulio sveikatos organizacijos Ekspertų komisija*. 1977 m. Pasaulio sveikatos organizacijos ataskaitoje terminas “su alkoholiu susijęs nedarbingumas” buvo vartojamas kaip lygiavertis terminas, kalbant apie asmeninį lygmenį**. “Alkoholio problema” dažnai buvo vartojamas kaip lygiavertis terminas. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

* Problemos, susijusios su alkoholio vartojimu. Pasaulio sveikatos organizacijos Ekspertų komisijos ataskaita. Ženeva. Pasaulio sveikatos organizacija, 1980 (WHO Technical Report Series, No. 650).

**Edwards G. *ir kiti*, su alkoholiu susijęs neįgalumas Ženeva. Pasaulio sveikatos organizacija, 1977) (WHO Offset publication, No.32).

Alcopops - A form of alcoholic beverage characterized by carbonation, artificial colouring, sweetness, and sale by the 300 ml bottle. More formal names for alcopops are 'pre-mixed spirits', 'flavoured alcoholic beverages', and 'designer drinks'. (Babor *et al.* 2003).

Putojantys alkoholiniai gėrimai – Alkoholiniai gėrimai, prisotinti angliarūgštės, dirbtinių dažiklių, saldiklių, ir parduojami 300 ml buteliuose. Formaliesni putojančių alkoholinių gėrimų pavadinimai yra “iš anksto sumaišyti alkoholiniai gėrimai”, “kvapnieji alkoholiniai gėrimai” ir “dizainerių gėrimai”. (Babor *ir kiti*, 2003).

All-cause mortality - Number of deaths in the population resulting from all possible causes. (Babor *et al.* 2003).

Mirtingumas dėl visumos priežasčių – Gyventojų mirčių, įvykusių dėl visų galimų priežasčių, skaičius. (Babor *ir kiti*, 2003).

Applicant country - This means a country that has applied to join the European Union. Once its application has been officially accepted, it becomes a candidate country (see below). (European Commission 2005).

Šalis pareiškėja – Tai reiškia šalį, kuri pateikė paraišką stoti į Europos Sąjungą. Kai ši paraiška oficialiai priimama, šalis tampa šalimi kandidate. (Žr. toliau). (Europos Komisija, 2005).

Į pradžia [EN-LT](#)

B

BAC/BAL - Abbreviation for blood alcohol concentration, sometimes called BAL (blood alcohol level). This is the concentration of alcohol present in blood. (World Health Organization 2005).

BAC/BAL – Santrumpa, reiškianti alkoholio koncentraciją kraujyje (blood alcohol concentration), kartais vadinama BAL (blood alcohol level) – alkoholio kiekis kraujyje. Tai yra alkoholio, esančio kraujyje, koncentracija. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Benchmarking - This means measuring how well one country, business, industry, etc. is performing compared to other countries, businesses, industries, and so on. The “benchmark” is the standard by which performance will be judged. Benchmarking is one of the techniques used in the “Lisbon process” (see below). (European Commission 2005).

Pažangos nustatymas – Tai reiškia įvertinimą, kiek pažengė kuri nors šalis, jos verslas, pramonė ir t.t., palyginti su kitomis („etaloninėmis” – red. pastaba) šalimis, verslais, pramonės šakomis ir t.t. “Etalonas” yra standartas, pagal kurį vertinama veikla. Lygio nustatymas yra vienas būdų, naudotų “Lisabonos proceso” metu (žr. toliau). (Europos Komisija, 2005).

Binge drinking - A pattern of heavy drinking that occurs in an extended period set aside for the purpose. In population surveys, the period is usually defined as more than one day of drinking at a time. The terms “bout drinking” and “spree drinking” are also used for the activity, and “drinking bout” for the occasion. A binge drinker or bout drinker is one who drinks predominantly in this fashion, often with intervening periods of abstinence. (World Health Organization 2005).

Lėbavimas – Tai gausaus gėrimo atvejis (gėrimas po daug), trunkantis ilgesnį laiką, rengiamas kokių nors tikslu. Gyventojų tyrimuose lėbavimo laikotarpis paprastai apibrėžiamas kaip gėrimo procesas, trunkantis be pertraukos ilgiau negu vieną dieną. Sąvoka „gėrimas protrūkiiais” taip pat vartojamas šiai veiklai apibūdinti, o „užgėrimas” - kai kalbama apie pavienį atvejį. Lėbautojas ar “protrūkiiais” gerantis asmuo yra tas, kuris paprastai tokiu būdu geria, dažnai su abstinencijos pertraukomis. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Bratt rationing system - A system of liquor control (named after a Swedish physician) incorporated into Swedish law in 1917, designed to discourage misuse of spirits by establishing individual alcohol rations for adult citizens. The system was abolished in 1955. (Babor *et al.* 2003).

Brato normavimo sistema – Degtinės kontrolės sistema (pavadinta pagal švedų gydytojo pavardę), įtraukta į Švedijos teisę 1917 m., kurios paskirtis buvo skatinti alkoholinių gėrimų nevartojimą, nustatant suaugusiems piliečiams asmenines alkoholio normas. Sistema buvo panaikinta 1955 m. (Babor *ir kiti*, 2003).

Brief intervention - A treatment strategy in which structured therapy of short duration (typically 5-30 minutes) is offered with the aim of assisting an individual to cease or reduce the use of a psychoactive substance or (less commonly) to deal with other life issues. It is designed in particular for general practitioners and other primary health care workers. (World Health Organization 2005).

Trumpoji intervencija – Gydomo strategija, kai siūloma struktūrizuota nedidelės trukmės terapija (paprastai 5-30 minučių), norint padėti žmogui nutraukti ar sumažinti psichiką veikiančios medžiagos vartojimą arba (kas mažiau įprasta) imtis kitokios veiklos gyvenime. Konkrečiai ji yra skirta bendrosios praktikos ir kitiems pirminės sveikatos apsaugos sistemos darbuotojams. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Į pradžia [EN-LT](#)

C

Candidate country - This means a country that has applied to join the European Union and whose application has been officially accepted. Before a candidate country can join the EU it must meet the “Copenhagen criteria”. (European Commission 2005).

Šalis kandidatė – Tai reiškia šalį, kuri pateikė paraišką stoti į Europos Sąjungą ir kurios paraiška buvo oficialiai priimta. Prieš įstodama į ES, šalis kandidatė turi atitikti “Kopenhagos kriterijus”. (Europos Komisija, 2005).

Civil society - This is the collective name for all kinds of organizations and associations that are not part of government but that represent professions, interest groups or sections of society. It includes (for example) trade unions, employers’ associations, environmental lobbies and groups representing women, farmers, people with disabilities and so on. Since these organizations have a lot of expertise in particular areas and are involved in implementing and monitoring European Union policies, the EU regularly consults civil society and wants it to become more involved in European policymaking. (European Commission 2005).

Pilietinė visuomenė – Tai yra apibendrinantis pavadinimas, apjungiantis visų rūšių organizacijas ir asociacijas, kurios yra nevyriausybinės, ir kurios atstovauja profesinėms, interesų grupėms ar visuomenės segmentams. Ji apima (pavyzdžiui) profesines sąjungas, darbuotojų asociacijas, aplinkosaugos lobistus ir grupes, kurios atstovauja moterims, ūkininkams, neįgaliesiems ir t.t. Kadangi šios organizacijos atlieka daug ekspertizių konkrečiose srityse ir dalyvauja įgyvendinant Europos Sąjungos politiką bei jos priežiūrą, ES dažnai konsultuoja pilietinės visuomenės atstovus ir pageidauja, kad jie labiau įsitrauktų į politinių sprendimų priėmimą Europoje (Europos Komisija, 2005).

Community action - Specifically, action which aims to reduce alcohol-related harm by a combined approach influencing not only personal health behaviour but also the general health environment. (Hvalkof and Anderson 1995).

Bendruomenės akcija – Tai akcija, kurios tikslas yra sumažinti su alkoholiu susijusią žalą, kartu užtikrinant ne tik asmens sveikatai palankesnę elgesį, bet ir sveikesnę aplinką. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Community action for health - Community action for health refers to collective efforts by communities which are directed towards increasing community control over the determinants of health, and thereby improving health. (World Health Organization 1998).

Bendruomenės sveikatos akcija – Visuomeninė sveikatos akcija, susijusi su kolektyvinėmis bendruomenių pastangomis, kuriomis siekiama plėsti visuomenės kontrolę sveikatą lemiančių faktorių atžvilgiu, šitaip gerinant sveikatą. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Community mobilization - Increasing public awareness of a particular problem and public support for policies directed at preventing the problem. (Babor *et al.* 2003).

Bendruomenės mobilizavimas – Didėjantis visuomenės informuotumas apie konkrečią problemą ir visuomenės parama politikai, skirtai susidoroti su problema. (Babor *ir kiti*, 2003).

Community participation - The active involvement of people living together in some form of social organization and cohesion in the planning, operation and control of primary health care, using local, national and other resources. (World Health Organization 1998).

Bendruomenės dalyvavimas – Aktyvus kartu gyvenančių žmonių įsitraukimas į kurią nors socialinę organizaciją ir dalyvavimas planuojant, vykdam ir kontroliuojant pirminę sveikatos priežiūrą, panaudojant vietinius, nacionalinius ir kitus išteklius. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Competencies - “Powers and responsibilities”. Often used in political discussions about what powers and responsibilities should be given to EU institutions and what should be left to national, regional and local authorities. (European Commission 2005).

Kompetencijos – “Valdžia ir atsakomybė”. Terminas dažnai vartojamas politinėse diskusijose apie tai, kokia valdžia ir atsakomybė turėtų būti suteiktos ES institucijoms, o kurias iš jų reikėtų palikti nacionalinei, regioninei ir vietinei valdžiai. (Europos Komisija, 2005).

Confounding factors - Specifically, other factors that could influence the relationship between a risk factor, alcohol and an outcome measure, i.e. alcohol-related harm. Relevant confounding factors need to be taken into account when analysing the relationship between alcohol consumption and harm. For example, when analysing the relationship between alcohol consumption and breast cancer, the effect of body mass index needs to be checked (Last 2001; modified).

Iškreipiantys veiksniai – Veiksniai, kurie gali turėti įtakos nustatyti sąryšiui tarp rizikos faktoriaus, alkoholio ir pasekmių, t.y. su alkoholiu susijusios žalos. Reikia atsižvelgti į iškreipiančius veiksnius, kai analizuojamas ryšys tarp alkoholio vartojimo ir jo nulemtos žalos. Pavyzdžiui, analizuojant ryšį tarp alkoholio vartojimo ir krūties vėžio, reikia patikrinti kūno masės indekso poveikį. (Paskutinį kartą pakeista 2001 m.).

Control of production - Specifically, controls or regulations on the actual production of alcoholic beverages. (Hvalkof and Anderson 1995).

Gamybos kontrolė – Tai yra esamos alkoholinių gėrimų gamybos kontrolė ir reglamentavimas. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Conventions, international drug - International treaties concerned with the control of production and distribution of psychoactive drugs. Early treaties (General Brussels Act, 1889-90, and St Germain-en-Laye Convention of 1912) controlled liquor traffic in Africa in the colonial era. The first treaty dealing with currently-controlled substances was the Hague Convention of 1912: its provisions and those of succeeding agreements were consolidated in the Single Convention on Narcotic Drugs (1961; amended by a 1972 Protocol). To this have been added the 1971 Convention on Psychotropic Substances and the 1988 Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances. (World Health Organization 2005).

Konvencijos (tarptautinės, susijusios su narkotikais) – Tarptautinės sutartys, susijusios su psichiką veikiančių medžiagų gamybos ir platinimo kontrole. Pirmosiomis sutartimis (Bendrasis 1889-90 m. Briuselio aktas ir 1912 m. Sen-Žermen-an-Lè /St Germain-En-Laye konvencija) buvo kontroliuojamas degtinės gabenimas į Afriką kolonijinės eros metu. Pirmoji sutartis apie tuo metu kontroliuojamas medžiagas buvo 1912 m. Hagos konvencija. Jos nuostatos ir vėliau sudarytos sutartys buvo sujungtos į Jungtinių Tautų 1961 metų bendrąją narkotinių medžiagų konvenciją (1961 m.; ją papildė 1972 m. protokolai). Jas papildė Jungtinių Tautų 1971 metų psichotropinių medžiagų konvencija ir 1988 metų Jungtinių Tautų konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Copenhagen criteria - In June 1993, EU leaders meeting in Copenhagen set three criteria that any candidate country (see above) must meet before it can join the European Union. First, it must have stable institutions guaranteeing democracy, the rule of law, human rights and respect for minorities. Second, it must have a functioning market economy. Third, it must take on board all the *acquis* (see above) and support the various aims of the European Union. The EU reserves the right to decide when a candidate country has met these criteria and when the EU is ready to accept the new member. (European Commission 2005)

Kopenhagos kriterijai – 1993 m. birželį ES vadovai, susirinkę Kopenhagoje, nustatė tris kriterijus, kuriuos turi atitikti šalis kandidatė (žr. aukščiau), prieš įstodama į Europos Sąjungą. Pirmas, - ji privalo turėti stabilias institucijas, garantuojančias demokratiją, įstatymų valdžią, žmogaus teises ir pagarbą mažumoms. Antras, - ji privalo turėti veikiančią rinkos ekonomiką. Trečias, - ji turi pritarti visiems “*acquis*” (žr. aukščiau) ir remti įvairius Europos Sąjungos tikslus. ES pasilieka sau teisę nuspręsti, kada šalis kandidatė atitinka šiuos kriterijus ir kada ES yra pasirengusi priimti naują narę. (Europos Komisija, 2005).

Council of Europe - This is not an EU institution. It is an intergovernmental organization based in Strasbourg and it aims (amongst other things) to protect human rights, to promote Europe’s cultural diversity and to combat social problems such as xenophobia and intolerance. The Council of Europe was set up in 1949 and one of its early achievements was to draw up the European Convention on Human Rights. To enable citizens to exercise their rights under that Convention it set up the European Court of Human Rights. (European Commission 2005).

Europos Taryba – Tai nėra ES institucija. Tai yra tarpvyriausybė organizacija, įsikūrusi Strasbūre ir siekianti (be kita ko) ginti žmogaus teises, propaguoti kultūrinę Europos įvairovę ir kovoti su socialinėmis problemomis, pavyzdžiui, ksenofobija ir nepakantumu. Europos Taryba buvo įkurta 1949 m., o vienas ankstyvųjų jos pasiekimų buvo tai, kad ji parengė Europos Žmogaus teisių konvenciją. Siekdama, kad piliečiai galėtų naudotis savo teisėmis, kurias jiems suteikė ši konvencija, ji įsteigė Europos Žmogaus teisių teismą. (Europos Komisija, 2005).

Council of the European Union - Formerly known as the Council of Ministers, this institution consists of government ministers from all the EU countries. The Council meets regularly to take detailed decisions and to pass European laws. (European Commission 2005).

Europos Sąjungos Taryba – Anksčiau žinoma kaip Ministrų taryba. Ši institucija yra sudaryta iš ES šalių vyriausybės ministrų. Taryba reguliariai susitinka ir priima išsamius sprendimus bei leidžia Europos įstatymus. (Europos Komisija, 2005).

Counter-advertising - Actions involving the use of advertising-styled messages about the risks and negative consequences of drinking. Counter-advertising is used to balance the effects of alcohol advertising on alcohol consumption. Such measures can take the form of print or broadcast advertisements (e.g., public service announcements) as well as product warning labels. (Babor *et al.* 2003).

Antireklama – Veiksmai, kai naudojami reklaminio stiliaus pranešimai apie gėrimo keliamą riziką ir neigiamas pasekmes. Antireklama naudojama siekiant sudaryti atsvarą alkoholio reklamos poveikiui. Tokios priemonės gali būti atspausdintos arba transliuojamos žiniasklaidoje (t.y. viešieji skelbimai), taip pat gali būti įspėjančio turinio etiketės. (Babor *ir kiti*, 2003).

Į pradžia [EN-LT](#)

D

Density of alcohol outlets - Number of outlets for sale of alcoholic beverages per head of population. (Hvalkof and Anderson 1995).

Prekybos alkoholiu taškų tankis – Prekybos alkoholiniais gėrimais taškų skaičius, atitinkamai vienam gyventojui (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Dependence - As a general term, the state of needing or depending on something or someone for support or to function or survive. As applied to alcohol and other drugs, the term implies a need for repeated doses of the drug to feel good or to avoid feeling bad. In unqualified form, dependence refers to both physical and psychological elements. Psychological or psychic dependence refers to the experience of impaired control over drinking or drug use, while physiological or physical dependence refers to tolerance and withdrawal symptoms. (World Health Organization 1992).

Priklausomybė – Kaip bendrinis terminas, naudojamas poreikio kam, priklausymo nuo to, ko reikia gyvybinėms funkcijoms palaikyti ar išlikti, būsenai apibūdinti. Šis terminas, taikomas alkoholiui ir kitiems narkotikams, reiškia poreikį pakartotinai vartoti narkotikų dozes, norint gerai jaustis arba siekiant išvengti blogos savijautos. Vartojant platesne prasme, priklausomybė liečia ir fizinius, ir psichologinius elementus. Psichologinė ar psichikos priklausomybė nurodo susilpnėjusią alkoholinių gėrimų ar narkotikų vartojimo kontrolę, o fiziologinė ar fizinė priklausomybė reiškia tolerancijos ir abstinencijos simptomus. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1992).

Determinants of health - The range of personal, social, economic and environmental factors which determine the health status of individuals or populations. The factors which influence health are multiple and interactive. Health promotion is fundamentally concerned with action and advocacy to address the full range of potentially modifiable determinants of health – not only those which are related to the actions of individuals, such as health behaviours and lifestyles, but also factors such as income and social status, education, employment and working conditions, access to appropriate health services, and the physical environments. These, in combination, create different living conditions which impact on health. Achieving change in these lifestyles and living conditions, which determine health status, are considered to be intermediate health outcomes. (World Health Organization 1998).

Sveikatos determinantai - Įvairūs asmeniniai, socialiniai, ekonominiai ir aplinkos veiksniai, kurie lemia individų ar populiacijų sveikatos būklę. Sveikatą lemiančių veiksnių esama daug, ir jie yra tarpusavyje susiję. Sveikos gyvensenos propagavimas yra nepaprastai stipriai susijęs su veiksmis ir agitavimu, kuriais siekiama išpopuliarinti potencialiai modifikuojamus sveikatos determinantus – ne tik tuos, kurie yra susiję su pavienių žmonių veiksmis, pavyzdžiui, sveiku elgesiu ir gyvenimo būdu, bet ir tokius veiksnius, kaip, pavyzdžiui, pajamos ir socialinė padėtis, išsilavinimas, darbas bei darbo sąlygos, tinkamų sveikatos apsaugos paslaugų bei fizinės aplinkos buvimas. Visa tai kartu sukuria įvairias gyvenimo sąlygas, kurios turi įtakos sveikatai. Šiuos gyvenimo būdo ir gyvenimo sąlygų pasikeitimus, lemiančius sveikatos būklę, galima laikyti netiesioginiais sveikatos pasiekimais. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

DG - The staff of the main EU institutions (Commission, Council and Parliament) are organized into a number of distinct departments, known as “Directorates-General” (DGs), each of which is responsible for specific tasks or policy areas. The administrative head of a DG is known as the “Director-General” (a term sometimes also abbreviated to “DG”). (European Commission 2005).

DG – Svarbiausių ES institucijų (Komisijos, Tarybos ir Parlamento) personalas priklauso daugeliui skirtingų departamentų, kurie vadinami “Directorates-General” (DG) (Generalinės direkcijos), kurių kiekvienas yra atsakingas už konkrečias užduotis bei politikos sritis. Kiekvieno departamento administracijos vadovas vadinamas generaliniu direktoriumi (kartais šis terminas trumpinamas “DG” – “Director-General”). (Europos Komisija, 2005).

Disability - In the context of health experience ... any restriction or lack (resulting from an impairment) of ability to perform an activity in the manner or within the range considered normal for a human being. (World Health Organization 1998).

Neįgalumas - Sveikatos patirties kontekste... tai bet koks suvaržymas ar trūkumas (atsirandantis dėl pakenkimo), kai nesugebama atlikti veiksmų tokiu būdu ir tokia apimtimi, kurie žmogui laikomi normaliais. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Disability adjusted life years (DALYs) - A composite health summary measure that combines years of life lost to premature death with years of life lost due to disability. (Last 2001; modified).

Neįgalumo sutrumpinti gyvenimo metai (red. pastaba: atitinkamas angliškas trumpinys – DALYs) – Kompleksinis sveikatos įvertinimas, kai sugretinami gyvenimo metai, kurių žmogus neteko dėl pirmalaikės mirties ir gyvenimo metai, prarasti dėl neįgalumo. (Paskutinį kartą pakeista 2001 m.).

Disorder, psychoactive substance use - A generic term used to denote mental, physical, and behavioural conditions of clinical relevance and associated with the use of psychoactive substances. The full ICD-10 term is "mental and behavioural disorders due to psychoactive substance use", covered by codes F10-F19; the third character in the code specifies the class of substances involved. The disorders include acute intoxication, harmful use, dependence syndrome, withdrawal syndrome, (with and without delirium), psychotic disorders, and amnesic syndrome. (World Health Organization 1992).

Sutrikimas, psichiką veikiančios medžiagos vartojimas – Bendras terminas, vartojamas, apibūdinant psichikos, fizinę ir elgesio klinikinę būseną, siejant su psichiką veikiančių medžiagų vartojimu. Pilnutinis TLK-10 apibūdinimas yra "psichikos ir elgesio sutrikimai, susiję su psichiką veikiančių medžiagų vartojimu", kai medžiagos žymimos kodais F10-F19, o trečioji kodo dalis žymi medžiagos klasę. Sutrikimai apima ūmią intoksikaciją, žalingą vartojimą, priklausomybės sindromą, abstinencijos sindromą (su baltąja karštligė ar be jos), psichozinius sutrikimus ir amnezijos sindromą. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1992).

Dose-response relationship - Specifically, the relationship between alcohol consumption and a range of positive and negative consequences for the individual and society, including physical illnesses, accidents, violence and mortality. (Last 2001; modified).

Dozės-reakcijos santykis – Tai santykis tarp alkoholio vartojimo ir teigiamų bei neigiamų pasekmių individui ir visuomenei, įskaitant fizines ligas, nelaimes, smurtą ir mirtingumą. (Paskutinį kartą pakeista 2001 m.).

Drinking-driving - The generally favoured term for the criminal action of driving a vehicle with a blood alcohol level over a specified limit. (World Health Organization 2005).

Vairavimas išgėrus – Dažniausiai vartojamas terminas, kai kalbama apie nusikalstamą veiksmą vairuojant transporto priemonę, alkoholio kiekiui kraujyje viršijus leistiną ribą. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Į pradžia [EN-LT](#)

E

Early intervention - A therapeutic strategy that combines early detection of hazardous or harmful substance use and treatment of those involved. (World Health Organization 2005)

Ankstyvoji intervencija – Gydomo strategija, kurioje derinamas ankstyvas pavojingos ar žalingos medžiagos vartojimo nustatymas ir ankstyvas gydymas. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

EC - This acronym refers either to the "European Community" or to the "European Commission". (European Commission 2005).

EC – Ši santrumpa reiškia "Europos bendruomenę" (European Community) arba "Europos Komisiją" (European Commission). (Europos Komisija, 2005).

Ecological measures - Specifically, measures which influence physical access to alcohol, including enactment of a minimum legal drinking age, restrictions on hours or days of sale, and restrictions on the number, type or location of sales outlets. (Hvalkof and Anderson 1995).

Ekologinės priemonės – Tai priemonės, turinčios įtakos fiziniam alkoholio prieinamumui, įskaitant geriančiojo minimalaus amžiaus ribas, prekybos valandų ir dienų, taip pat prekybos taškų tipų ar vietos apribojimus. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Econometric methods - Statistical methods used by economists to investigate the association between economic factors and alcohol use or alcohol-related problems. (Babor *et al.* 2003).

Ekonometriniai metodai – Statistiniai metodai, kuriuos naudoja ekonomistai, tyrinėdami sąryšį tarp ekonominių veiksnių ir alkoholio vartojimo arba dėl alkoholio kylančių problemų. (Babor *ir kiti*, 2003).

EEA - This acronym refers to the **European Economic Area** – which consists of the European Union and all the EFTA countries (see below) except Switzerland. The EEA Agreement, which entered into force on 1 January 1994, enables Iceland, Liechtenstein and Norway to enjoy the benefits of the EU's single market without the full privileges and responsibilities of EU membership. (European Commission 2005).

EEA – Ši santrumpa reiškia **Europos ekonominę erdvę** (red. pastaba: angliškai **European Economic Area**) – kuri sudaro Europos Sąjunga ir visos EFTA šalys (žr. toliau), išskyrus Šveicariją. EEA sutartis, kuri įsigaliojo 1994 m. sausio 1 d., leidžia Islandijai, Lichtenšteinui ir Norvegijai įsijungti į vieningą ES rinką, negaunant visų privilegijų ir atsakomybės, susijusios su naryste ES. (Europos Komisija, 2005).

EFTA - this is the acronym for the **European Free Trade Association** – an organization founded in 1960 to promote free trade in goods amongst its member states. There were originally seven EFTA countries: Austria, Denmark, Norway, Portugal, Sweden, Switzerland, and the United Kingdom (UK). Finland joined in 1961, Iceland in 1970, and Liechtenstein in 1991. In 1973, the UK and Denmark left EFTA and joined the EEC (see above). They were followed by Portugal in 1986, and by Austria, Finland and Sweden in 1995. Today the EFTA members are Iceland, Liechtenstein, Norway and Switzerland. (European Commission 2005).

EFTA – Ši santrumpa reiškia **Europos laisvos prekybos asociaciją** (red. pastaba: angliškai **European Free Trade Association**), kuri buvo įsteigta 1960 metais laisvai prekybai tarp narių remti. Pradžioje būta septynių EFTA šalių – jai priklausė Austrija, Danija, Norvegija, Portugalija, Švedija, Šveicarija ir Jungtinė Karalystė. Suomija į ją įstojo 1961 m., Islandija – 1970 m., o Lichtenšteinas – 1991 m. 1973 metais Jungtinė Karalystė ir Danija išstojo iš EFTA ir įstojo į EEB. Vėliau jų pavyzdžiu pasekė Portugalija (1986 m.) ir Austrija, Suomija bei Švedija (1995 m.). Šiandien EFTA narės yra Islandija, Lichtenšteinas, Norvegija ir Šveicarija. (Europos Komisija, 2005).

Eurobarometer – A Commission service, set up in 1973, which measures and analyses trends in public opinion in all the member states (old and new) and in the candidate countries. Knowing what the general public thinks is important in helping the European Commission draft its legislative proposals, take decisions and evaluate its work. Eurobarometer uses both opinion polls and focus groups. Its surveys lead to the publication of around 100 reports every year. For further information, see: http://europa.eu.int/comm/public_opinion/index_en.htm. (European Commission 2005).

Eurobarometras – Komisijos tarnyba, įkurta 1973 m., kuri tyrinėja ir analizuoja viešosios nuomonės tendencijas visose šalyse narėse (senose ir naujose) ir šalyse kandidatėse. Žinojimas, ką mano didžioji visuomenės dalis, labai padeda Europos Komisijai pateikti pasiūlymus įstatymams, priimti sprendimus ir įvertinti savo darbą. Eurobarometras naudoja ir nuomonių apklausas ir tikslines grupes. Po jo tyrimų kasmet parengiama maždaug 100 ataskaitų. Išsamesnė informacija - žr. http://europa.eu.int/comm/public_opinion/index_en.htm. (Europos Komisija, 2005).

European Commission - The politically independent institution that represents and upholds the interests of the European Union as a whole. It proposes legislation, policies and programmes of action and it is responsible for implementing the decisions of Parliament and the Council. (European Commission 2005).

Europos Komisija – Politiniu požiūriu nepriklausoma institucija, kuri atstovauja visai Europos Sąjungai ir gina jos interesus. Ji teikia įstatymų projektus, siūlo strategiją bei veiksmų programas ir yra atsakinga už Parlamento bei Tarybos sprendimų vykdymą. (Europos Komisija, 2005).

European Community - The present name for what was originally called the “European Economic Community” (EEC): see below. (European Commission 2005).

Europos Bendrija – Tai dabartinis pavadinimas. Iš pradžių ji buvo vadinama Europos ekonomine bendrija (EEB). Žr. toliau. (Europos Komisija, 2005).

European Council The meeting of heads of State and government (i.e. presidents and/or prime ministers) of all the EU countries, plus the President of the European Commission. The European Council meets, in principle, four times a year to agree overall EU policy and to review progress. It is the highest-level policy-making body in the European Union, which is why its meetings are often called “summits”. (European Commission, 2005).

Europos Vadovų Taryba – Valstybių ir vyriausybių vadovų susirinkimas (t.y., prezidentų ir/ar premjerų) iš visų ES šalių; joje taip pat dalyvauja Europos Komisijos pirmininkas. Paprastai Europos Vadovų Taryba susirenka keturis kartus per metus susitarti dėl bendros ES politikos ir įvertinti pasiektą pažangą. Tai yra aukščiausio lygio politikos rengimo organizacija Europos Sąjungoje, štai kodėl jos susirinkimai dažnai vadinami “viršūnių susirinkimais”. (Europos Komisija, 2005).

Excessive drinking - Currently a non-preferred term for a pattern of drinking considered to exceed some standard of moderate drinking or acceptability. Hazardous drinking is a rough equivalent in current use. (World Health Organization 2005).

Nesaikingas gėrimas – Šiuo metu rečiau vartojamas terminas, apibūdinantis gėrimo modelį, kai viršijami saikingo gėrimo alkoholio ar priimtino standarta. Terminas “pavojingas gėrimas” šiuo metu vartojamas kaip sinonimas. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Į pradžią [EN-LT](#)

G

Goal - A general aim towards which to strive. Within the health sector WHO has defined the goal of health for all by the year 2000, which means that “as a minimum all people in all countries should have at least such a level of health that they are capable of working productively and participating actively in the social life of the country in which they live”. (World Health Organization 1998).

Tikslas – Tai bendras siekis, dėl ko dedamos pastangos. PSO Sveikatos sektorius apibrėžė savo tikslą kaip “sveikatą visiems iki 2000 metų”, kas reiškia, kad “bent jau visi žmonės visose šalyse turi turėti bent tokį sveikatos lygį, kad galėtų produktyviai dirbti ir aktyviai dalyvauti šalies, kurioje jie gyvena socialiniame gyvenime”. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Governance - The system through which society organizes and manages the affairs of diverse sectors and partners in order to achieve its goals. (World Health Organization 1998).

Valdymas – Tai sistema, per kurią visuomenė organizuoja ir tvarko skirtingų sektorių ir partnerių reikalus, siekdama savo tikslų. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Graduated licensing - Process by which drivers' licenses are issued with initial limitations on driving privileges. (Babor *et al.* 2003).

Laipsniškas vairavimo teisių suteikimas – Procesas, kai vairavimo teisėms yra taikomi pradiniai vairavimo privilegijų apribojimai. (Babor *ir kiti*, 2003).

Į pradžia [EN-LT](#)

H

Harm reduction - In the context of alcohol or other drugs, describes policies or programmes that focus directly on reducing the harm resulting from the use of alcohol or drugs. The term is used particularly of policies or programmes that aim to reduce the harm without necessarily affecting the underlying drug use; examples includes needle/syringe exchanges to counteract needle-sharing among heroin users, and self-inflating airbags in automobiles to reduce injury in accidents, especially as a result of drinking-driving. Harm reduction strategies thus cover a wider range than the dichotomy of supply reduction and demand reduction. (World Health Organization, 2005).

Žalos mažinimas – Alkoholio ir kitų narkotikų kontekste nusako strategijas ir programas, nukreiptas į žalos, kurią padaro alkoholio ir narkotikų vartojimas, mažinimą. Terminas vartojamas kalbant apie strategijas ir programas, kurių tikslas yra sumažinti žalą, neužsibrėžiant kovoti prieš narkotikų vartojimą iš esmės; pavyzdžiui, tai yra adatų/švirkštų keitimas, siekiant užkirsti kelią keitimuisi adatomis tarp heroiną vartojančių narkomanų, oro pagalvių, iššokančių avarijos metu, naudojimas automobiliuose, ypač tais atvejais, kai vairuojama išgėrus. Taigi žalos mažinimo strategijos yra platesnio masto, negu pasiūlos ir paklausos mažinimo tandemas. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Harmful use - A pattern of psychoactive substance use that is causing damage to health. The damage may be physical (e.g. hepatitis following injection of drugs) or mental (e.g. depressive episodes secondary to heavy alcohol intake). Harmful use commonly, but not invariably, has adverse social consequences; social consequences in themselves, however, are not sufficient to justify a diagnosis of harmful use. (World Health Organization 1992).

Žalingas vartojimas – Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo būdas, darantis žalą sveikatai. Žala gali būti fizinė (pvz., hepatitas, kuriuo susergama leidžiantis narkotikų injekcijas) arba žala psichikai (pvz., depresijos epizodai, išstingantys, geriant daug alkoholio). Dažniausiai, bet ne visada, žalingas vartojimas turi neigiamas socialines pasekmes, tačiau socialinės pasekmės savaime nėra pakankamos žalingo vartojimo diagnozei patvirtinti. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1992).

Harmonisation - This may mean bringing national laws into line with one another, very often in order to remove national barriers that obstruct the free movement of workers, goods, services and capital. In other words, harmonisation means making sure that, on any particular issue for which the EU has responsibility, the rules laid down by the different EU countries impose similar obligations on citizens of all those countries and that they impose certain minimum obligations in each country. Harmonisation can also mean co-ordinating national technical rules so that products and services can be traded freely throughout the EU. Contrary to popular myth, this does not mean pointlessly standardising everything from the curvature of cucumbers to the colour of carrots. Often it simply means that EU countries recognise one another's safety rules. (European Commission 2005).

Harmonizavimas – Tai gali reikšti nacionalinių įstatymų suderinimą tarpusavyje, labai dažnai siekiant pašalinti nacionalines kliūtis, trukdančias laisvam darbuotojų, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimui. Kitaip tariant, harmonizavimas reiškia užtikrinimą, kad kiekvienai konkrečiai problemai spręsti, už kurią yra atsakinga ES, įvairiose ES šalyse galiojančios taisyklės visų šalių piliečiams nustato panašius įpareigojimus, ir kad tai nustato kiekvienai šaliai bent jau minimalius tokio pobūdžio įpareigojimus. Harmonizavimas taip pat gali reikšti nacionalinių techninių taisyklių koordinavimą tokiu būdu, kad visoje ES būtų galima laisvai prekiauti prekėmis ir paslaugomis. Priešingai populiariam mitui, tai nereiškia, kad viskas beatodairiškai standartizuojama, nuo agurkų kreivumo iki morkų spalvos. Dažnai tai tiesiog reiškia, kad ES šalys pripažįsta viena kitos saugumo taisykles. (Europos Komisija, 2005).

Hazardous use - A pattern of substance use that increases the risk of harmful consequences for the user. Some would limit the consequences to physical and mental health (as in harmful use); some would also include social consequences. In contrast to harmful use, hazardous use refers to patterns of use that are of public health significance despite the absence of any current disorder in the individual user. The term is used currently by WHO but is not a diagnostic term in ICD-10. (World Health Organization 2005).

Rizikingas vartojimas – Tai medžiagos vartojimo būdas, didinantis vartotojui žalingų pasekmių riziką. Kai kurie tokio vartojimo būdai lemia pasekmes fizinei ir psichikos sveikatai (kaip žalingo vartojimo atveju); kai kurie apima ir socialines pasekmes. Priešingai negu žalingas vartojimas, pavojingas vartojimas yra susijęs su tokiais vartojimo modeliais, kurie turi reikšmės visuomenės sveikatai, nepaisant to, kad vartotojas tuo metu nepatiria jokio sveikatos sutrikimo. Šį terminą dabar vartoja PSO, bet jis nėra diagnostinis TLK-10 terminas. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Health –

1. A state of complete physical, mental and social wellbeing and not merely the absence of disease or infirmity.
2. The reduction in mortality, morbidity and disability due to detectable disease or disorder, and an increase in the perceived level of health. The first definition, that of the WHO Constitution, expresses an ideal, which should be the goal of all health development activities. It does not, however, lend itself to objective measurement, and for working purposes a narrower definition is required. The second definition is usually used for this purpose (e.g. in health statistics). (World Health Organization 1998).

Sveikata –

1. Visuminė fizinės, psichikos ir socialinės gerovės būseną, bet ne vien tik būklė, kai nėra ligos ar negalios.
2. Mirtingumo, sergamumo ir neįgalumo sumažinimas, kai aptikus ligą ar sutrikimą pagerėja bendrasis sveikatos stovis. Pirmoji apibrėžtis, kurią pateikia PSO konstitucija, išreiškia idealą, kuris turėtų būti bet kokio sveikatos gerinimo tikslas. Tačiau tai netinka objektyviam vertinimui; darbo tikslais reikia siauresnės apibrėžties. Šiuo tikslu paprastai naudojama antroji apibrėžtis (pvz., sveikatos statistikai). (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health competence - Individual competence to influence factors determining health. (World Health Organization 1998).

Sveikatos kompetencija – Individuali kompetencija, turinti įtakos faktoriams, lemiantiems sveikatą. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health development - The process of continuous, progressive improvement of the health status of a population. (World Health Organization 1998).

Sveikatos tobulinimas – Nuolatinis, progresyvus gyventojų sveikatos būklės gerinimo procesas. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health education - Consciously constructed opportunities for learning which are designed to facilitate changes in behaviour. (World Health Organization 1998).

Sveikatos švietimas – Sąmoningai sudarytos galimybės mokytis, skirtos siekti elgesio pokyčių. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health expectancy - Health expectancy is a population-based measure of the proportion of expected lifespan estimated to be healthful and fulfilling, or free of illness, disease and disability according to social norms and perceptions and professional standards. Examples of health expectancy indicators currently in use are disability-free life years (DFLY) and qualityadjusted life years (QALY). They focus primarily on the extent to which individuals experience a lifespan free of disability, disorders and/or chronic disease. (World Health Organization 1998).

Sveikatos lūkesčiai – Sveikatos lūkesčiai yra gyventojų patikrinimas, siekiant išsiaiškinti tikėtinos gyvenimo trukmės proporciją, kuri gali būti vertinama kaip sveika ir visavertė, be ligų, susirgimų ir neįgalumo, remiantis socialinėmis normomis ir sampratomis bei profesiniais standartais. Šiuo metu naudojamų sveikatos tikimybės rodiklių pavyzdžiai yra gyvenimo be neįgalumo metai (DFLY) ir kokybiški gyvenimo metai (QALY). Tai pirmiausiai reiškia trukmę gyvenimo, kai žmogus gyvena, nepatirdamas neįgalumo, sutrikimų ir/ar lėtinių ligų. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health gain - An increase in the measured health of an individual or population, including length and quality of life. (World Health Organization 1998).

Sveikatos stiprinimas – Pavienio žmogaus ar gyventojų išmatuojamas sveikatos lygio kilimas, įskaitant gyvenimo trukmę ir kokybę. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health impact assessment - An estimation of the total, direct and indirect, effects of a policy, programme, service or institution on health status and overall health and socioeconomic development. (World Health Organization 1998).

Poveikio sveikatai įvertinimas – Įvertinimas bendro, tiesioginio ir netiesioginio poveikio, kurį sveikatos būklei bei visuminei sveikatai ir socialinei bei ekonominei raidai daro politika, programos, tarnybos ar institucijos. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health policy - A set of decisions or commitments to pursue courses of action aimed at achieving defined goals and targets for improving health. (World Health Organization 1998).

Sveikatos politika – Sprendimų ir įsipareigojimų atlikti tam tikrus veiksmus visuma, siekiant įgyvendinti nustatytus uždavinius bei tikslus sveikatai gerinti. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health potential - The fullest degree of health that an individual can achieve. Health potential is determined by caring for oneself and others, by being able to make decisions and take control over one's life, and by ensuring that the society in which one lives creates conditions that allow the attainment of health by all its members. (World Health Organization 1998).

Sveikatos potencialas – Aukščiausias sveikatos laipsnis, kurį galėtų pasiekti žmogus. Sveikatos potencialą nulemia rūpinimasis savimi ir kitais, sugebėjimas priimti sprendimus ir valdyti savo gyvenimą, taip pat užtikrinti, kad visuomenė, kurioje žmogus gyvena, sukurtų sąlygas įgyti sveikatos visiems jos nariams. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health promotion - The process of enabling individuals and communities to increase control over the determinants of health and thereby improve their health. An evolving concept that encompasses fostering lifestyles and other social, economic, environmental and personal factors conducive to health. (World Health Organization 1998).

Sveikatos skatinimas – Tai procesas, sudarantis sąlygas pavieniams asmenims ir bendruomenėms plėsti sveikatą lemiančių veiksnių kontrolę ir šitaip gerinti savo sveikatą. Tai besikeičianti sąvoka, apimanti gyvenimo būdo tobulinimą ir kitus socialinius, ekonominius, aplinkos ir asmeninius palankius sveikatai veiksnius. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health sector - The health sector consists of organized public and private health services (including health promotion, disease prevention, diagnostic, treatment and care services), the policies and activities of health departments and ministries, health-related nongovernmental organizations and community groups, and professional associations. (World Health Organization 1998).

Sveikatos sektorius – Sveikatos sektorių sudaro organizuotos visuomeninės ir privačios sveikatos tarnybos (įskaitant sveikatingumo skatinimo, ligų prevencijos, diagnostikos, gydymo ir priežiūros tarnybas), sveikatos departamentų ir ministerijų strategija ir veikla, sveikatos srityje dirbančios nevyriausybinės organizacijos ir bendruomeninės grupės bei profesinės asociacijos. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health service - Any service which can contribute to improved health or the diagnosis, treatment and rehabilitation of sick people and not necessarily limited to medical or health care services. Also, a formally organized system of established institutions and organizations, the multi-purpose objective of which is to cope with the various health needs and demands of the population. (World Health Organization 1998).

Sveikatos paslaugos – Tai bet kokios paslaugos, kurios gali prisidėti gerinant sveikatą, ar nustatant sergančių žmonių diagnozę, skiriant gydymą ir reabilitaciją, ir kurios nebūtinai apsiriboja medicinos ir priežiūros paslaugomis. Tai taip pat yra ir formaliai organizuota įkurtų institucijų bei organizacijų sistema, kurios daugialypis tikslas yra patenkinti įvairius gyventojų sveikatos poreikius. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health status - A general term for the state of health of an individual, group or population measured against defined standards. The WHO health indicators provide internationally accepted standards for various aspects of health status. (World Health Organization 1998).

Sveikatos būklė – Bendrasis terminas, apibūdinantis asmens, žmonių grupės ar visų gyventojų sveikatos būklę, kuri nustatoma pagal priimtus standartus. PSO sveikatos rodikliai teikia tarptautiniu mastu pripažįstamus standartus, kurie taikomi įvairiems sveikatos būklės aspektams. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health system - A formal structure for a defined population, whose finance, management, scope and content is defined in law and regulations, which provides for services to be delivered to people contributing to their health and health care, delivered in defined settings such as in homes, educational institutions, workplaces, public places, communities, hospitals and clinics and which may affect the physical and psychosocial environment. (World Health Organization 1998).

Sveikatos sistema – Tai formali struktūra, skirta tam tikrai gyventojų grupei, kurios finansus, valdymą, apimtį ir turinį apibrėžia įstatymai bei taisyklės; ji teikia žmonėms gydymo bei sveikatos priežiūros paslaugas nustatytose vietose, pavyzdžiui, namuose, švietimo įstaigose, darbo vietose, viešosiose vietose, bendruomenėse, ligoninėse ir klinikose, ir gali daryti įtaką fizinei ir psichosocialinei aplinkai. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Healthy public policy - An explicit concern for health and equity in all areas of policy and an accountability for health impact. The main aim ... is to create a supportive environment to enable people to lead healthy lives. (World Health Organization 1998).

Sveika viešoji politika – Aiškus rūpinimasis sveikata ir teisingumu visose politikos bei atskaitomybės už sveikatą srityse. Pagrindinis tikslas yra ... sukurti palankią aplinką, kuri leistų žmonėms sveikai gyventi. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Heavy drinking - A pattern of drinking that exceeds some standard of moderate drinking or—more equivocally—social drinking. Heavy drinking is often defined in terms of exceeding a certain daily volume (e.g. three drinks a day) or quantity per occasion (e.g. five drinks on an occasion, at least once a week). (World Health Organization 2005).

Stiprus girtavimas – Tai gėrimo būdas, kai viršijamas tam tikras saikingo gėrimo – ar, platesne prasme, – socialaus gėrimo - standartas. Stiprus girtavimas dažnai apibrėžiamas kaip toks, kuris viršija tam tikrą dienos normą (pvz., trys kartai per dieną) arba išgėrimų kiekis vienu atveju (pvz., penki išgėrimai vienu metu, vykę mažiausiai kartą per savaitę). (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

High-risk approach - Usually refers to policies concerned with responses targeted at specific high-risk contexts or behaviours. (Hvalkof and Anderson 1995).

Didelės rizikos metodas – Paprastai siejamas su reakcija, taikoma specifiniams didelės rizikos ar elgesio kontekstams. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Hours and days of sale - Days of the week and hours of the day in which it is legal to sell alcoholic beverages for consumption on or off premises. (Babor *et al.* 2003).

Pardavimo valandos ir dienos – Savaitės dienos ir dienos valandos, kai teisėtai galima pardavinėti alkoholinius gėrimus vartojimui patalpose ar išsineštinai. (Babor *ir kiti*, 2003).

House rules/policies - Policies and procedures that are adopted by individual drinking establishments to guide their staff in dealing with such matters as intoxicated patrons and alcohol related problems. (Babor *et al.* 2003).

Įmonių taisyklės ir politika – Politika ir procedūros, kurias taiko pavienės gėrimo įmonės, apmokydamos savo personalą elgtis tokiose situacijose, kai apsinuodija nuolatinis klientas ar iškyla su alkoholiu susijusios kitos problemos. (Babor *ir kiti*, 2003).

Į pradžia [EN-LT](#)

I

Indicators - Variables that help to measure [changes in the health situation] directly or indirectly and to assess the extent to which the objectives and targets of a programme are being attained. For the regional HFA targets, both quantitative and qualitative indicators are used. (World Health Organization 1998).

Rodikliai – tai kintamieji, padedantys išmatuoti [sveikatos būklės pokyčius] tiesiogiai arba netiesiogiai ir įvertinti laipsnį, kuriuo yra pasiekiami programos tikslai bei uždaviniai. Formuojant regioninius HFA uždavinius (HFA – Health for all – Sveikata visiems – Nepriklausoma Europos sveikatos duomenų bazė – red. pastaba), pasitelkiami ir kiekybiniai, ir kokybiniai rodikliai. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Informal control - Usually refers to controls on drinking or drinking behaviour made by family members, friends, colleagues or others in non-professional or non-institutional settings. They often reflect cultural or societal values. (Hvalkof and Anderson 1995).

Neformali kontrolė – Paprastai reiškia gėrimo arba elgesio išgėrus kontrolę, kurią atlieka šeimos nariai, draugai, kolegos ar kiti žmonės neprofesinėje ir neinstitucinėje aplinkoje. Ši kontrolė dažnai atspindi kultūrinės ar visuomeninės vertybes. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Intergovernmental organization - An organization which is established by intergovernmental agreement. Examples: WHO, Council of Europe, OECD, other specialized agencies of the United Nations system. (World Health Organization 1998).

Tarpyvyriausbinė organizacija – Tai organizacija, kuri įkuriama tarpyvyriausybinio susitarimu. Pavyzdžiui: PSO, Europos Taryba, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, kitos specializuotos Jungtinių Tautų sistemos žinybos. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

International classification of diseases and related health problems (ICD) - The standard system used to classify, define, and report disease conditions and related health problems within health systems throughout the world. Published and revised periodically by the World Health Organization. (Babor *et al.* 2003).

Tarptautinė ligų ir susijusių sveikatos problemų klasifikacija (TLK) – Standartinė sistema, naudojama klasifikuojant, apibūdinant ir pranešant apie ligų būklę ir susijusias sveikatos problemas visose pasaulio sveikatos apsaugos sistemose. Ją periodiškai skelbia ir peržiūri Pasaulio sveikatos organizacija. (Babor *ir kiti*, 2003).

International classification of function, disability, and health (ICF) - A standard system intended for use in classifying and recording different types of disability within health systems throughout the world. (Babor *et al.*, 2003).

Tarptautinė funkcionavimo, neįgalumo ir sveikatos klasifikacija (TFK) – Standartinė sistema, skirta įvairiems neįgalumo tipams pasaulio sveikatos sistemose klasifikuoti ir registruoti. (Babor *ir kiti*, 2003).

Intersectoral action - Action in which the health sector and other relevant sectors collaborate for the achievement of a common goal, the contributions of the different sectors being closely coordinated. (World Health Organization 1998).

Tarpsektorinis veikimas – Veikimas, kai bendradarbiauja sveikatos sektorius su kitais atitinkamais sektoriais, siekiant bendro tikslo ir glaudžiai derinant įvairių sektorių indėlius. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Intoxication - A condition that follows the administration of a psychoactive substance and results in disturbances in the level of consciousness, cognition, perception, judgement, affect, or behaviour, or other psychophysiological functions and responses. The disturbances are related to the acute pharmacological effects of, and learned responses to, the substance and resolve with time, with complete recovery, except where tissue damage or other complications have arisen. The term is most commonly used with regard to alcohol use: its equivalent in everyday speech is “drunkenness”. Alcohol intoxication is manifested by such signs as facial flushing, slurred speech, unsteady gait, euphoria, increased activity, volubility, disorderly conduct, slowed reactions, impaired judgement and motor incoordination, insensibility, or stupefaction. Frequently, a drug is taken in order to achieve a desired degree of intoxication. The behavioural expression of a given level of intoxication is strongly influenced by cultural and personal expectations about the effects of the drug. (World Health Organization 2005).

Intoksikacija – Būklė, kuri ištinka pavartojus psichiką veikiančią medžiagą, kai sutrinka sąmonė, pažinimas, suvokimas, nuovoka, vertinimai, atsiranda afekto būsenos, pasikeičia elgesys ar kitos psichofiziologinės funkcijos ir reakcijos. Sutrikimai yra susiję su ūmiu medžiagos farmakologiniu poveikiu ir ištirta reakcija į medžiagą, jie išnyksta laikui bėgant, o sveikata visiškai atsigauja, išskyrus audinių pažeidimo ar kitų komplikacijų atvejus. Šis terminas dažniausiai naudojamas kalbant apie alkoholio vartojimą, jo ekvivalentas kasdienėje kalboje yra “girtumas”. Alkoholinei intoksikacijai būdingi tokie požymiai, kaip veido paraudimas, neaiški kalba, netvirta eisena, euforija, padidėjęs aktyvumas, plepumas, chuliganizmas, sulėtėjusios reakcijos, nusilpusi nuovoka ir sutrikusi motorinė koordinacija, nejautrumas arba suglumimas. Narkotikai dažnai vartojami, norint pasiekti trokštamą intoksikacijos laipsnį. Tam tikram intoksikacijos laipsniui atitinkantis elgesys labai priklauso nuo kultūrinių ir asmeninių lūkesčių, susijusių su narkotikų poveikiu. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Investment for health - Investment for health refers to resources which are explicitly dedicated to the production of health and health gain. They may be invested by public and private agencies, as well as by people as individuals and groups. Investment for health strategies are based on knowledge about the determinants of health and seek to gain political commitment to healthy public policies. (World Health Organization 1998).

Investavimas į sveikatą – Investavimas į sveikatą yra ištekliai, akivaizdžiai skiriami sveikatai kurti ir gerinti. Investuoti gali visuomeninės ir privačios žinybos, taip pat pavieniai asmenys ir asmenų grupės. Investavimo į sveikatą strategijos yra pagrįstos žiniomis apie sveikatą lemiančius veiksnius (determinantus), jomis siekiama politikų įsipareigojimo vykdyti sveiką viešąją politiką. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Į pradžia [EN-LT](#)

L

Legal purchase age - The age below which people are prohibited by law from purchasing alcohol. (Hvalkof and Anderson 1995).

Legalus pirkimo amžius – Tai amžius, kurio nepasiekus draudžiama pirkti alkoholinius gėrimus. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Liberalization - Usually refers to a process whereby environmental or ecological controls are reduced or eliminated (e.g. reductions in taxation or elimination of restrictions on availability), while expecting greater responsibility in terms of individual choice and behaviour. (Hvalkof and Anderson 1995).

Liberalizavimas – Paprastai šis terminas vartojamas, kalbant apie procesą, kai sumažinama arba pašalinama aplinkos ir ekologinė kontrolė (pavyzdžiui, sumažinami mokesčiai arba pašalinami prieinamumo apribojimai), tikintis asmeninio pasirinkimo ir elgesio didesnės atsakomybės. (Hvalkof ir Anderson, 1995)

Licensed premises - A house or building equipped with a legal permit from the governing authority for the retail sale and consumption of alcoholic beverages. (Babor *et al.* 2003).

Licencijuotos patalpos – Namas ar pastatas, skirtas mažmeninei prekybai alkoholiniais gėrimais bei jų vartojimui pagal oficialų valdžios institucijų išduotą leidimą. (Babor *ir kiti*, 2003)

Licensing of outlets - Licensing of outlets authorized to sell alcoholic beverages and legal provisions setting the days and hours when sale is permitted. Some countries have divided the term into licensing for consumption on-premises or off-premises. (Hvalkof and Anderson) 1995).

Prekybos taškų licencijavimas – Licencijų suteikimas prekybos taškams, leidžiant pardavinėti alkoholinius gėrimus tokiai prekybai skirtomis dienomis ir valandomis. Kai kuriose šalyse leidimas vartoti alkoholį skirstomas į vartojimą prekybos vietoje ir alkoholio pirkimą išsineštinai. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Lifeskills - Those personal, social, cognitive and physical skills which enable people to control and direct their lives and to develop the capacity to live with and produce change in their environment. (World Health Organization 1998).

Gyvenimo įgūdžiai – Asmeniniai, socialiniai, pažintiniai ir fiziniai įgūdžiai, kurie sudaro sąlygas žmonėms valdyti savo gyvenimą ir jo kryptį, taip pat lavinti sugebėjimą gyventi savo aplinkoje ir ją keisti. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Lisbon strategy - To compete with other major world players, the EU needs a modern efficient economy. Meeting in Lisbon in March 2000, the EU's political leaders set it a new goal: to become, within a decade, "the most competitive and dynamic knowledge-based economy in the world, capable of sustainable growth with more and better jobs and greater social cohesion." The EU's leaders also agreed on a detailed strategy for achieving this goal. The "Lisbon strategy" covers such matters as research, education, training, Internet access and on-line business. It also covers reform of Europe's social protection systems, which must be made sustainable so that their benefits can be enjoyed by future generations. Every spring the European Council meets to review progress in implementing the Lisbon strategy. (European Commission 2005).

Lisabonos strategija – Norint konkuruoti su kitais didžiausiais pasaulio ekonomikos dalyviais, ES reikia šiuolaikiškos efektyvios ekonomikos. 2000 m. kovą susitikę Lisabonoje, ES politiniai lyderiai išskėlė naują tikslą - per dešimtmetį tapti "labiausiai konkurencinga pasaulyje ir dinamiška, žiniomis pagrįsta nuolat augančia ekonomika, galinčia sukurti vis daugiau ir geresnių darbo vietų bei didesnę socialinę sanglaudą". ES lyderiai taip pat susitarė dėl detalios strategijos, siekiant šio tikslo. "Lisabonos strategija" apima tokius dalykus, kaip tyrimai, švietimas, mokymas, interneto prieinamybė ir verslas internetu. Ji taip pat apima Europos socialinio saugumo sistemų reformą, kuri turi būti nuosekli, kad ateities kartos galėtų naudotis jos vaisiais. Kiekvieną pavasarį Europos Tarybos posėdyje apžvelgiama Lisabonos strategijos įgyvendinimo pažanga. (Europos Komisija, 2005).

Į pradžią [EN-LT](#)

M

Marketing of alcohol - Promotion of the sale of alcohol using a variety of strategies, such as advertising on television and radio and in newspapers and journals, advertising directly to some consumer groups, sponsorship of sports and cultural activities, and giving greater visibility to alcohol in television programmes and popular songs. (Hvalkof and Anderson 1995).

Rinkodara, alkoholio – Alkoholio pardavimo skatinimas, naudojant įvairias strategijas, pavyzdžiui, reklamą televizijoje ir radijuje, taip pat laikraščiuose ir žurnaluose, reklamą, tiesiogiai skirtą tam tikroms vartotojų grupėms, sporto varžybų bei kultūros renginių rėmimą, taip pat alkoholio pavertimą labiau matomu televizijos programose ir populiariose dainose. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Media advocacy - Strategic use of the mass media to advance a social or public policy initiative. (Hvalkof and Anderson 1995).

Žiniasklaidos parama – Strateginis žiniasklaidos panaudojimas socialinės ar visuomeninės politikos iniciatyvai remti. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Mediator - An intervening or intermediate factor (e.g., intoxication) that occurs in a causal pathway from a risk factor (e.g., alcohol consumption) and a health (or social) problem (e.g., an accidental injury). It causes variation in the problem indicator, and variation within itself is caused by the risk factor. (Last 2001; modified).

Mediatorius – Intervencinis arba tarpinis veiksnys (pavyzdžiui, intoksikacija), kuris yra priežastinio sąryšio su rizikos faktoriumi (pavyzdžiui, alkoholio vartojimu) pasekmė ir sveikatos (arba socialinė) problema (pavyzdžiui, sužalojimai dėl nelaimingo atsitikimo). Jis sukelia problemos indikatoriaus variaciją, o vidinę jo variaciją sukelia rizikos faktorius. (Paskutinį kartą pakeista 2001 m.).

Member State - The countries that belong to an international organization are its “member states”. The term is also often used to mean the governments of those countries. From 1 May 2004, the member states of the European Union are Belgium, the Czech Republic, Denmark, Germany, Estonia, Greece, Spain, France, Ireland, Italy, Cyprus, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Hungary, Malta, the Netherlands, Austria, Poland, Portugal, Slovenia, Slovakia, Finland, Sweden and the United Kingdom. (European Commission 2005).

Šalys narės – Šalys, kurios priklauso tarptautinei organizacijai, yra “šalys narės”. Terminas dažnai naudojamas turint omeny tų šalių vyriausybes. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. Europos Sąjungos šalys narės yra Belgija, Čekijos Respublika, Danija, Vokietija, Estija, Graikija, Ispanija, Prancūzija, Airija, Italija, Kipras, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Vengrija, Malta, Olandija, Austrija, Lenkija, Portugalija, Slovėnija, Slovakija, Suomija, Švedija ir Jungtinė Karalystė. (Europos Komisija, 2005).

Meta-analysis - Statistical analyses in which data from several different studies are culled and re-analysed together; the approach is particularly useful when there is a specific question to answer and at least a few relatively strong studies that come to different conclusions. (Last 2001; modified).

Meta analizė – Statistinė analizė, kai atrenkami duomenys iš kelių skirtingų studijų ir iš naujo kartu analizuojami; šis metodas ypač naudingas, kai reikia atsakyti į konkretų klausimą ir kai yra bent kelios palyginti stiprios studijos, kuriose pateikiamos skirtingos išvados. (paskutinį kartą pakeista 2001 m.).

Minimum alcohol purchasing age - The minimum age at which it becomes legal for someone to purchase alcoholic beverages. Depending on the country, it usually ranges from 16 to 21 years old. In some countries, there are different minimum ages for different beverages or circumstances of drinking. (Babor *et al.* 2003).

Jauniausias amžius, kai galima pirkti alkoholį – Tai jauniausias amžius, kai asmuo gali teisėtai nusipirkti alkoholinių gėrimų. Priklausomai nuo šalies, tas amžius paprastai būna nuo 16 iki 21 metų. Kai kuriose šalyse yra nustatytas skirtingas jauniausias amžius skirtingiems gėrimams ar gėrimo aplinkybėms. (Babor *ir kiti*, 2003).

Misuse, drug or alcohol - Use of a substance for a purpose not consistent with legal or medical guidelines, as in the non-medical use of prescription medications. The term is preferred by some to abuse in the belief that it is less judgmental. (World Health Organization 2005).

Nederamas vartojimas, narkotikų arba alkoholio – Medžiagos vartojimas tokiu tikslu, kuris neatitinka teisinių ar medicininių nurodymų, pavyzdžiui, vartojant nemedicininiais tikslais pagal receptą skirtus medikamentus. Kai kas šį terminą vartoja vietoje “piktnaudžiavimo”, tikintis, kad tai bus mažiau smerktina. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Moderate drinking - An inexact term for a pattern of drinking that is by implication contrasted with heavy drinking. It denotes drinking that is moderate in amount and does not cause problems. Sometimes, moderate drinking is also contrasted with light drinking. (World Health Organization 2005).

Saikingas gėrimas – Netikslus terminas, apibūdinantis gėrimo būdą, kuris supriešinamas su stipriu gėrimu. Juo apibūdinamas saikingas išgeriamo gėrimo kiekis, kuris nesukelia problemų. Kartais saikingas gėrimas yra gretinamas su lengvu gėrimu. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Multisectoral action - For practical purposes it is synonymous with intersectoral action, but emphasizing the contribution and accountability of a number of sectors. (World Health Organization 1998).

Daugiasektorinė akcija – Tai praktikos tikslais vartojamas “tarpsektorinės akcijos” sinonimas, tačiau jis ryškiau pabrėžia įvairių sektorių indėlį ir atskaitomybę. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

I pradžia [EN-LT](#)

N

Natural experiments - The investigation of change within and in relation to its naturally occurring context, as when a policy is implemented in one community but not in a comparable community. Implies that the researcher had no influence on the occurrence of the change. (Babor *et al.* 2003).

Natūralūs eksperimentai – Tai pokyčio tyrimas, sąryšyje su natūraliai pasitaikančiu kontekstu, kai tam tikra politika yra diegiama vienoje bendruomenėje, bet palyginimui nediegiama kitoje. Daroma prielaida, kad tyrinėtojas nepadarė įtakos pokyčių atsiradimui. (Babor *ir kiti*, 2003).

Nongovernmental organization - A national or internationally-based organizational entity such as a citizens' group, an association, a church group or a foundation, that provides an independent and flexible counterbalance to government and the for-profit business sector. (World Health Organization 1998).

Nevyriausybė organizacija – Nacionaliniu ar tarptautiniu mastu veikiantis junginys, pavyzdžiui, piliečių grupė, asociacija, bažnytinė grupė arba fondas, kuris sudaro nepriklausomą ir lanksčią atsvarą vyriausybiniam ir pelno siekiančiam verslo sektoriui. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Normative education - Classroom lectures, discussions, and exercises designed to provide objective information (often obtained from school surveys) about the extent of alcohol and drug use in the school-age population. The extent of substance use is generally overestimated by students. This information is thought to reduce the pressure to imitate or conform to the perceived norm. (Babor *et al.* 2003).

Normatyvinis švietimas – Paskaitos klasėse, diskusijos ir pratybos, kurių paskirtis yra suteikti objektyvią informaciją (dažnai gaunamą iš mokyklose atliktų tyrimų) apie alkoholio ir narkotikų vartojimo paplitimą mokyklinio amžiaus vaikų tarpe. (Psichiką veikiančių) medžiagų vartojimą mokiniai dažniausiai pervertina. Manoma, kad ši informacija sumažina spaudimą pamėgdžioti ar prisitaikyti prie įprastų normų. (Babor *ir kiti*, 2003).

Number of outlets - The number of establishments selling alcoholic beverages. (Babor *et al.* 2003).

Prekybos taškų skaičius – Tai vietų, kuriose pardavinėjami alkoholiniai gėrimai, skaičius. (Babor *ir kiti*, 2003).

Į pradžia [EN-LT](#)

O

Outcome - In the field of health, the result or impact of policy measures or health interventions in terms of a change in health status or health behaviour. (World Health Organization 1998).

Rezultatas – Sveikatos apsaugos srityje - politikos priemonių ar sveikatos intervencijų rezultatas arba įtaka sveikatos būklės ar sveiko elgesio pokyčių prasme. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Į pradžia [EN-LT](#)

P

Pattern of drinking - Implies attention both to the number of drinks consumed per occasion and to the frequency, timing, and context of drinking occasions. (Babor *et al.* 2003).

Gėrimo modelis – Kreipiamas dėmesys į išgėrimų vienu atveju skaičių, taip pat gėrimų dažnį, laiką ir gėrimo atvejų kontekstą. (Babor *ir kiti*, 2003).

Per capita consumption - The average amount of pure alcohol (usually estimated in litres) consumed during a given time period (e.g. one year), calculated by dividing the total amount of pure alcohol consumed during that time by the total number of people in the population, including children and abstainers. Adult *per capita* consumption (or per adult consumption) is the total amount of alcohol consumed divided by the number of adults, sometimes defined as persons over the age of 15. (Babor *et al.* 2003).

Suvartojimas vienam gyventojui – vidutinis gryno alkoholio kiekis (dažniausiai matuojamas litrais), suvartojamas per tam tikrą laiką (pavyzdžiui, per vienerius metus), kuris yra apskaičiuojamas padalijus bendrą per tą laiką visų gyventojų, įskaitant vaikus ir abstinetus, suvartoto gryno alkoholio kiekį. Suaugusiųjų suvartojimas vienam gyventojui (arba suaugusiųjų suvartojimas) yra bendras suvartoto alkoholio kiekis, padalintas iš suaugusiųjų skaičiaus; kartais suaugusiais laikomi vyresni kaip 15 metų gyventojai. (Babor *ir kiti*, 2003).

Polluter pays principle - The principle incorporated in laws of some countries that those producers who are responsible for pollution should pay the costs of compensation for damage and the cost of “cleaning up” the pollution afterwards. (World Health Organization 1998).

“Teršėjas apmoka”, principas – Tai principas, įtrauktas į kai kurių šalių įstatymus - gamintojai, atsakingi už taršą, turi padengti kompensacijos už žalą ir vėlesnio teršalų “valymo” išlaidas. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Population-based approach - Specifically, measures or strategies which bear on overall alcohol consumption with the aim of reducing the occurrence of alcohol-related problems. The aim is to create an environment which helps people make healthy choices and renders unhealthy choices more difficult or expensive. (Hvalkof and Anderson 1995).

Gyventojų visuma pagrįstas požiūris – Tai yra priemonės ar strategija, kurios taikomos atsižvelgiant į bendrą alkoholio suvartojimą, siekiant sumažinti su alkoholiu susijusių problemų dažnį. Tikslas - sukurti aplinką, kuri padėtų žmonėms sveikai pasirinkti, o mažiau sveikus pasirinkimus paverstų sunkiau prieinamais ir brangesniais. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Population distribution of alcohol consumption - The way in which alcohol consumption is distributed throughout the population. Empirical studies demonstrate that distributions of alcohol consumption are strongly skewed with a long tail towards high consumption levels. The distribution is unimodal and there is no cut-off point to distinguish between lighter and heavier drinkers. (Hvalkof and Anderson 1995).

Alkoholio suvartojimo pasiskirstymas populiacijoje – Tai alkoholio suvartojimo pasiskirstymas tarp gyventojų. Empirinės studijos liudija, kad alkoholio suvartojimo pasiskirstymo kreivė yra labai asimetriška, nusidriekusi ilga „uodega“ link didelio suvartojimo reikšmių. Pasiskirstymo kreivė yra tolygi, taigi nėra aiškios ribos tarp daugiau ir mažiau geriančiųjų. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Price elastic - The per cent change in the amount of alcohol consumed (or quantity demanded) is greater than the percent change in price. (Babor *et al.* 2003).

Kainų elastingumas – Procentinis suvartojamo alkoholio kiekio (arba reikalaujamo kiekio) pokytis yra didesnis negu procentinis kainos pokytis. (Babor *ir kiti*, 2003).

Price elasticity of demand - The term 'elasticity' is used by economists to describe the responsiveness of one variable to changes in another variable. Price elasticity of demand measures the responsiveness of demand for alcoholic beverages to changes in price. It involves comparing the proportional changes in price with the proportional changes in the quantity demanded. The relationship is expressed in the form of a ratio or coefficient. (Babor *et al.* 2003).

Paklausos kainų elastingumas – Terminą „elastingumas“ vartoja ekonomistai, nusakdami vieno kintamojo reagavimą į kito kintamojo pokyčius. Paklausos kainų elastingumas nustato paklausos reagavimą į alkoholinių gėrimų kainų pokyčius. Jis apima proporcingą kainos pokyčio palyginimą su proporcingais paklausos pokyčiais. Sąryšis išreiškiamas santykiu arba koeficientu. (Babor *ir kiti*, 2003).

Price inelastic - The per cent change in price is more than the per cent change in the amount of alcohol consumed (or quantity demanded). (Babor *et al.* 2003).

Neelastinga kaina – Procentinis kainos pokytis yra didesnis negu suvartojamo alkoholio kiekio (arba reikalaujamo kiekio) procentinis pokytis. (Babor *ir kiti*, 2003).

Primary care - The first level of care, generally provided in an ambulatory setting (as opposed to secondary and tertiary care which would normally be hospital-based). (World Health Organization 1998).

Pirminė priežiūra – Pirmasis priežiūros lygis paprastai yra teikiamas ambulatorijose (priešingai negu antrinė ir tretinė priežiūra, kuri paprastai yra teikiama ligoninėse). (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Primary health care - Primary health care is the central function and main focus of a country's health system, the principal vehicle for the delivery of health care, the most peripheral level in a health system stretching from the periphery to the centre, and an integral part of the social and economic development of a country. (Hvalkof and Anderson 1995).

Pirminė sveikatos priežiūra – Pirminė sveikatos priežiūra yra pagrindinė šalies sveikatos sistemos funkcija ir dėmesio objektas, svarbiausias būdas teikti sveikatos paslaugas, labiausiai periferinis sveikatos sistemos lygis nusidriekiantis nuo periferijos iki centro; tai sudėtinė šalies socialinės ir ekonominės plėtros dalis. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Problem drinking - Drinking that results in problems, individual or collective, health or social. A problem drinker is a person whose drinking has resulted in health or social problems. Formulations that avoid the labelling inherent in the term include “drinking-related problems” and “drinking problems”. (World Health Organization 2005).

Probleminis girtavimas – Tai girtavimas, kuris sukelia problemas, asmenines ar kolektyvines, sveikatos ar socialines. Probleminis gėrovas yra asmuo, kurio gėrimas sukelia sveikatos ar socialines problemas. Formuluojęse, kuriose vengiama vartoti žodžius, būdingus šiam terminui, jis pakeičiamas terminu “problemos, kylančios dėl alkoholio” ir „gėrimo problemos”. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Prohibition - Policy under which the cultivation, manufacture, and/or sale (and sometimes the use) of a psychoactive drug are forbidden (although pharmaceutical sales are usually permitted). The term applies particularly to alcohol, notably (as Prohibition) in relation to the period of national interdiction of alcohol sales in the USA, 1919-1933, and in various other countries between the two World Wars. (World Health Organization 2005).

Prohibicija (Draudimas) – Politika, kai draudžiama kultivuoti, gaminti ir (ar) pardavinėti (o kartais ir vartoti) psichiką veikiančias medžiagas (nors jas pardavinėti farmacijos tikslais dažniausiai yra leidžiama). Terminas konkrečiai taikomas alkoholiui (žinomas kaip Prohibicija) yra susijęs su JAV 1919-1933 m. galiojusių draudimų pardavinėti alkoholi, taip pat ir kitose šalyse tarpukariu galiojusių draudimų. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Public good - Good resulting from an act devoted or directed to promotion of the general welfare of the people or community as a whole. (Hvalkof and Anderson 1995).

Visuomenės gerovė – Tai gerovė, atsiradanti dėl veiklos skirtos ar nukreiptos žmonių ar visos bendruomenės gerovei didinti. (Hvalkof ir Anderson, 1995)

Public health - The science and art of preventing disease, prolonging life and promoting mental and physical health and efficiency through organized community efforts. Public health may be considered as the structures and processes by which the health of populations is understood, safeguarded and promoted through the organized efforts of society. (Last 2001; modified).

Visuomenės sveikata – Tai mokslas ir būdai užkirsti kelią ligoms, didinti gyvenimo trukmę, skatinti psichikos bei fizinę sveikatą ir darbingumą pasitelkiant organizuotas bendruomenės pastangas. Visuomenės sveikatą galima suvokti kaip struktūras ir procesus, kuriais gyventojų sveikata yra suprantama, saugoma ir puoselėjama organizuotomis visuomenės pastangomis. (Paskutinį kartą pakeista 2001 m.).

Public health advocacy - The actions of health professionals and others with perceived authority in health to influence the decisions and actions of communities and governments which have some control over the resources which influence health. (Hvalkof and Anderson 1995).

Visuomenės sveikatos gynimas – Veikla sveikatos specialistų ir kitų asmenų, turinčių kompetenciją daryti įtaką bendruomenių bei vyriausybių, galinčių kontroliuoti išteklius, nuo kurių priklauso sveikata, sprendimams ir veiksams, (Hvalkof ir Anderson, 1995).

I pradžia [EN-LT](#)

R

Random breath testing - A system whereby a random sample of drivers are stopped and given breath tests, thereby ensuring that those who are over the limit but show no immediate evidence of impaired driving will be detected, as well as those who show signs of impairment. (Hvalkof and Anderson 1995).

Atsitiktinis iškvėpimo testas – Tai sistema, kai atsitiktinės atrankos būdu paimamas sustabdomų (patikrinti – red. pastaba) vairuotojų iškvėpto oro mėginys, siekiant aptikti tuos, kurie viršijo leistiną ribą, tačiau nerodo akivaizdžių pablogėjusio vairavimo požymių, taip pat nustatant ir tuos, kurie rodo tokius požymius. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Rationing - The sale of alcoholic beverages is limited to a certain amount (usually determined by government authorities) per person. The most notable example of rationing as a way to discourage alcohol misuse is the Bratt system, a form of legal control over alcohol availability in Sweden between 1917 and 1955. (Babor *et al.* 2003).

Normavimas – Alkoholinių gėrimų pardavimas ribojamas iki tam tikro kiekio (kurį paprastai nustato vyriausybės institucijos) vienam žmogui. Labiausiai žinomas normavimo pavyzdys, siekiant apriboti piktnaudžiavimą alkoholiu, yra Brato (“Bratt”) sistema, oficiali alkoholio prieinamumo kontrolės forma, galiojusi Švedijoje nuo 1917 iki 1955 m. (Babor *ir kiti*, 2003).

Recorded alcohol consumption - The level of national consumption shown by records of tax and excise on alcoholic beverages and routinely collected statistics covering production, trade and consumption. (Hvalkof and Anderson 1995).

Registruotas alkoholio suvartojimas – Nacionalinio suvartojimo lygis, kurį patvirtina nustatyti mokesčiai ir akcizai už alkoholinius gėrimus bei nuolat renkami statistikos duomenys apie alkoholio gamybą, prekybą ir suvartojimą. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Responsible beverage service (RBS) - An education program that trains managers of alcohol outlets and alcohol servers or sellers how to avoid illegally selling alcohol to intoxicated or underage patrons. (Babor *et al.* 2003).

Atsakingasis gėrimų pardavinėjimas (angliškas trumpinys – RBS -Responsible beverage service; red. pastaba) – Švietimo programa, pagal kurią yra apmokomi alkoholio prekybos taškų vadovai ir alkoholio pilstytojai arba pardavėjai, siekiant išvengti alkoholio neteisėto pardavinėjimo intoksikuotiems arba per jauniems klientams. (Babor *ir kiti*, 2003).

Responsible drinking - A term used by some governments for the drinking of alcoholic beverages in moderation; drinking that does not lead to loss of health or other harm to the drinker or to others. (Babor *et al.* 2003).

Atsakingas gėrimas – Terminas, kurį vartoja kai kurios vyriausybės, kalbėdamos apie saikingą alkoholio gėrimą, - tokį, kuris nelemia sveikatos praradimo arba kitokios žalos gėrovui ar aplinkiniams. (Babor *ir kiti*, 2003).

Retail availability - Specifically, the availability of alcohol through retail outlets. (Hvalkof and Anderson 1995).

Mažmeniniai ištekliai –Alkoholio ištekliai mažmeninės prekybos taškuose. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Risk factor - Social, economic or biological status, behaviours or environments which are associated with or cause increased susceptibility to a specific disease, ill health, or injury. (World Health Organization 1998).

Rizikos faktorius – Socialinė, ekonominė ar biologinė būklė, elgesys ar aplinka, kurie siejami su polinkiu ar sukelia padidintą polinkį specifinei ligai, blogai sveikatai, ar sužeidimams. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Risk function - Specifically, the relationship between the quantity of alcohol drunk and a range of physical and social consequences of drinking. (Hvalkof and Anderson 1995).

Rizikos funkcija – Tai santykis tarp išgerto alkoholio kiekio ir fizinių bei socialinių gėrimo pasekmių visumos. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Į pradžia [EN-LT](#)

S

Self-regulation - Specifically, a mechanism by which an entity, usually the alcohol beverage industry, sets codes of practice concerning the content or location of advertisements for alcohol. (Hvalkof and Anderson 1995).

Savaiminis reguliavimasis – Tai tvarka, kai kuris nors susivienijimas, dažniausiai alkoholinių gėrimų pramonė, nustato praktikos kodeksus, susijusius su alkoholio reklamos turiniu ar jos išdėstymu. (Hvalkof ir Anderson, 1995)

Server liability - The concept of making servers of alcoholic beverages legally liable for resulting harm. (Hvalkof and Anderson 1995).

Aptarnautojų atsakomybė – Tai samprata, kad aptarnaujantys alkoholiu turi prisiimti teisinę atsakomybę už padarytą žalą. (Hvalkof and Anderson, 1995).

Server training - Training for staff of licensed establishments that sell alcoholic beverages, as a mechanism to reduce intoxication. (Hvalkof and Anderson 1995).

Aptarnautojų apmokymas – Licenciją turinčių įmonių, pardavinėjančių alkoholinius gėrimus, personalo apmokymas, kaip intoksikacijos mažinimo būdas. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Social costs of alcohol - The overall costs to any society resulting from the consumption, production and distribution of alcohol and embracing such sectors as health and welfare, industry, road traffic, law enforcement and the penal system. (Hvalkof and Anderson 1995).

Socialiniai alkoholio kaštai – Tai bendri bet kurios visuomenės nuostoliai, susidarantys vartojant, gaminant ir platinant alkoholį, apimantys tokius sektorius, kaip sveikata ir socialinė apsauga, eismas, teisėtvara ir baudžiamoji sistema. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Social drinking - (1) Literally, drinking in company, as opposed to solitary drinking. (2) Often used loosely to mean a drinking pattern that is not problem drinking. (3) More prescriptively, the use of alcoholic beverages in compliance with social custom, primarily in the company of others, and then only for socially acceptable reasons and in socially acceptable ways. Social drinking is not necessarily moderate drinking. In certain South American societies, for example, individuals engage in communally approved “fiesta” drinking, often to the point of intoxication. (World Health Organization 2005).

Socialus gėrimas – (1) Pažodžiui, tai gėrimas kompanijoje, kaip gėrimo vienvėje priešingybė. (2) Dažnai šis terminas vartojamas laisvai, kalbant apie gėrimą, kuris nesukelia problemų. (3) Siauresne prasme, tai alkoholinių gėrimų vartojimas, laikantis socialinių įpročių, pirmiausiai, drauge su kitais ir tikrai dėl socialiai priimtinių priežasčių ir socialiai priimtinais būdais. Socialus gėrimas nebūtinai yra saikingas gėrimas. Pavyzdžiui, tam tikrose Pietų Amerikos bendruomenėse žmonės dalyvauja visuotinai pripažintose „fiestų“ išgertuvėse, dažnai net apsinuodydami. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Social marketing - An approach to health communications that applies standard marketing principles to 'sell' ideas, attitudes, and health behaviours. Social marketing seeks to influence social behaviours in the target audience and the general society. (Babor *et al.* 2003).

Socialinė rinkodara – Tai sveikatos komunikacijų būdas, kai taikomi įprastiniai rinkodaros metodai idėjoms, požiūriams ir sveikam elgesiui „parduoti“. Socialine rinkodara siekiama daryti įtaką socialiniam elgesiui pasirinktoje grupėje ir visoje visuomenėje. (Babor *ir kiti*, 2003).

Stakeholder - Any person or organization with an interest in or affected by EU legislation and policymaking is a “stakeholder” in that process. The European Commission makes a point of consulting as wide a range of stakeholders as possible before proposing new legislation or new policy initiatives. (European Commission 2005).

Suinteresuotas dalyvis – Bet koks asmuo ar organizacija, besidominti ar veikiama ES įstatymų ir politikos, yra šio proceso “suinteresuotas dalyvis”. Europos Komisija, prieš siūlydama naują įstatymų leidybos arba politinę iniciatyvą, stengiasi tartis su kiek įmanoma didesniu suinteresuotų dalyvių skaičiumi. (Europos Komisija, 2005).

Standard drink - A volume of beverage alcohol (e.g. a glass of wine, a can of beer, or a mixed drink containing distilled spirits) that contains approximately the same amounts (in grams) of ethanol regardless of the type of beverage. (World Health Organization 2005).

Standartinis išgėrimas – Alkoholinio gėrimo kiekis (pavyzdžiui, vyno stiklinė, alaus skardinė arba maišyti gėrimai, turintys destiliuoto spirito), kuriuose yra maždaug toks pat etanolio kiekis (gramais), nepriklausomai nuo gėrimo tipo. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Strategy - A long-term considered and comprehensive course of action that provides the framework for individual activities and events. (World Health Organization 1998).

Strategija – Ilgam laikotarpiui numatyta išsamus veiksmų planas, kai numatomos atskiros veiklos ir įvykiai. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Subsidiarity - The “subsidiarity principle” means that EU decisions must be taken as closely as possible to the citizen. In other words, the Union does not take action (except on matters for which it alone is responsible) unless EU action is more effective than action taken at national, regional or local level. (European Commission 2005).

Subsidiarumas – “Subsidiarumo principas” reiškia, kad ES sprendimai turi būti priimami kiek įmanoma arčiau piliečių. Kitaip tariant, Europos Sąjunga nesiima veiksmų (išskyrus tuos, už kuriuos ji viena prisiima atsakomybę), jeigu tie veiksmai nėra efektyvesni už veiksmus, kurie priimami nacionaliniu, regioniniu ar vietiniu lygmeniu. (Europos Komisija, 2005).

Supply reduction - Specifically, policies or programmes aimed at reducing or preventing the production and distribution of alcohol. (Hvalkof and Anderson 1995).

Pasiūlos mažinimas – Tai strategija ar programos, kurių tikslas yra sumažinti arba užkirsti kelią alkoholio gamybai bei platinimui. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Į pradžia [EN-LT](#)

T

Temperance - A term of varying usage concerning alcohol and other drugs; originally meaning a commitment to moderation in personal drinking habits (e.g. by abstaining from drinking spirits), but after the 1840s usually meaning a personal commitment to total abstinence (the temperance pledge). After the 1850s it often implied a commitment to local, national, or global alcohol control, usually with the aim of eventual prohibition of the sale of alcoholic beverages (hence prohibitionist). (World Health Organization 2005).

Santūra – Įvairiai vartojamas terminas, susijęs su alkoholiu ir kitais narkotikais; iš pradžių tai reiškė išsipareigojimą laikytis saikingų asmeninio vartojimo įpročių (pavyzdžiui, susilaikymą nuo alkoholinių gėrimų), bet nuo 1840 m. tai dažniausiai reikšdavo asmeninį visišką abstinencijos išsipareigojimą (blaivybės įžadas). Nuo 1850-tųjų, šis terminas dažnai reiškė išsipareigojimą kontroliuoti alkoholi vietiniu, nacionaliniu ar globaliniu mastu, dažnai turint tikslą visiškai uždrausti pardavinėti alkoholinius gėrimus (iš čia kilo prohibicionistai). (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Time-series analysis - A statistical procedure that allows inferences to be drawn from two series of repeated measurements made on the same individuals or organization over time. Where the emphasis is on understanding causal relations, the key question is how a change on one series correlates with a change on the other (with other factors controlled). (Last 2001; modified).

Analizė laiko sekomis – Statistinė procedūra, kuri leidžia daryti išvadas iš dviejų matavimų sekų, atliekamų pakartotinai po tam tikro laiko tarpo su tais pačiais žmonėmis arba organizacijomis. Kai siekiama suvokti priežastinius ryšius, svarbiausias klausimas yra, kaip pokyčiai vienoje sekoje koreliuoja su pokyčiais kitoje (su kitais kontroliuojamais veiksniais). (Paskutinį kartą pakeista 2001 m.).

Total ban on sales - A law or regulation making the sale of all or a specific type of alcoholic beverage illegal. (Babor *et al.* 2003).

Visiškas prekybos draudimas – Įstatymas arba nutarimas, kai visų ar tam tikrų pavidalų alkoholinių gėrimų pardavinėjimas paskelbiamas neteisėtu (Babor *ir kiti*, 2003).

Į pradžia [EN-LT](#)

U

Unit price elastic - The per cent change in price is equal to the per cent change in alcohol consumed (or quantity demanded). (Babor *et al.* 2003).

Elastinga vienetinė kaina – Procentinis kainos pokytis yra tolygus procentiniam suvartoto alkoholio kiekio (arba reikalaujamo kiekio) procentiniam pokyčiui. (Babor *ir kiti*, 2003).

Universal strategy - A prevention strategy directed at the entire population, rather than high risk drinkers. (Babor *et al.* 2003).

Universali strategija – Prevencijos strategija, skirta visiems gyventojams, o ne tik riziką patiriantiems gėrovams. (Babor *ir kiti*, 2003).

Unrecorded alcohol consumption - Alcohol consumption which is not reflected in official statistics on alcohol consumption. (Hvalkof and Anderson 1995).

Neregistruotas alkoholio suvartojimas – Alkoholio suvartojimas, kuris nėra atspindėtas oficialioje alkoholio suvartojimo statistikoje. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Į pradžia [EN-LT](#)

W

Warning labels - Messages printed on alcoholic beverage containers warning drinkers about the harmful effects of alcohol on health. (Babor *et al.* 2003).

Įspėjančios etiketės – Kreipimaisi, atspausdinti ant alkoholinių gėrimų taros, įspėjantys gėrovus apie žalingą alkoholio poveikį sveikatai. (Babor *ir kiti*, 2003).

Į pradžia [EN-LT](#)

Sources

Šaltiniai

Babor TF, Caetano R, Casswell S, Edwards G, Giesbrecht N, Graham K, Grube JW, Gruenewald PJ,

Hill L, Holder HD, Homel R, Österberg E, Rehm J, Room R & Rossow I (2003). Alcohol: No Ordinary Commodity. Research and Public Policy. Oxford, Oxford Medical Publication, Oxford University Press.

European Commission (2005) Eurojargon. http://europa.eu.int/abc/eurojargon/index_en.htm

Hvalkof, S. and Anderson, P. (1995). Terminology for alcohol policy. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe.

Last, J. (2001). A dictionary of epidemiology. (Fourth edition ed.) Oxford: Oxford University Press.

World Health Organization (1992) The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders: Clinical Descriptions and Diagnostic Guidelines. Geneva: World Health Organization.

World Health Organization (1998). Health 21 – health for all in the 21st century. Copenhagen: World Health Organization Regional Office for Europe.

World Health Organization (2005) Lexicon of alcohol and drug terms published by the World Health Organization http://www.who.int/substance_abuse/terminology/who_lexicon/en/.

I pradžia [EN-LT](#)

Terminų žodynis

(Naudojamas alkoholio politikos ir susijusiose visuomeninės sveikatos srityse).

ALCOHOLIS EUROPOJE VISUOMENĖS SVEIKATOS POŽIŪRIU. Ataskaita Europos Komisijai. Piteris Andersonas (Peter Anderson) ir Benas Baumbergas (Ben Baumberg), Alkoholio tyrimų institutas, Jungtinė Karalystė, 2006 m. 1 priedas. Terminų žodynis.

Lietuvių kalba parengė Visuomeninė organizacija „Tėvai prieš narkotikus“, 2007 m.

Glossary of terms

(Used in alcohol policy and related public health fields)

ALCOHOL IN EUROPE A PUBLIC HEALTH PERSPECTIVE A report for the European Commission *Peter Anderson and Ben Baumberg* Institute of Alcohol Studies, UK June 2006
Annex 1 Glossary of terms

Lietuvių – anglų terminų žodynis

LT-EN

[A.](#) [B.](#) [D.](#) [E.](#) [G.](#) [H.](#) [I.](#) [J.](#) [K.](#) [L.](#) [M.](#) [N.](#) [P.](#) [R.](#) [S.](#) [Š.](#) [T.](#) [U.](#) [V.](#) [Ž.](#) [Šaltiniai.](#)

Į anglų – lietuvių terminų žodynį [EN-LT](#)

A.

Absolutus alkoholis – Etanolis (etilo spiritas arba etilo alkoholis), kuriame nedaugiau kaip 1 % masės sudaro vanduo. *Taip pat žr.* Alkoholis. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Absolute alcohol - Ethanol containing not more than 1% by mass of water. *See also:* alcohol. (World Health Organization 2005).

Abstinencija – Susilaikymas nuo alkoholinių gėrimų vartojimo dėl įsitikinimų arba dėl kitų priežasčių. Tie, kurie susilaiko nuo alkoholio, vadinami “abstinentais”, “visiškais abstinentais” arba senesniu pavadinimu “blaivininkais”. Terminas “dabartinis abstinencija”, dažnai minimas gyventojų apklausose, paprastai naudojamas apibūdinant asmenį, kuris nevaratojo alkoholinių gėrimų pastaruosius 12 mėnesių. Šis apibrėžimas nebūtinai reiškia, kad respondentas yra abstinencija, kaip jis save apibūdina. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Abstinence - Refraining from drinking alcoholic beverages, whether as a matter of principle or for other reasons. Those who practise abstinence from alcohol are termed “abstainers”, “total abstainers”, or-in a more old-fashioned formulation-”teetotallers”. The term “current abstainer”, often used in population surveys, is usually defined as a person who has not drunk an alcoholic beverage in the preceding 12 months; this definition does not necessarily coincide with a respondent's self-description as an abstainer. (World Health Organization 2005).

Acquis communautaire – Tai prancūziškas terminas, iš esmės reiškiantis “ES, kokia ji yra” – kitaip tariant, teises ir įsipareigojimus, kuriuos priiima ES šalys. “Acquis” apima visas ES sutartis ir įstatymus, deklaracijas bei rezoliucijas, tarptautines sutartis, susijusias su ES reikalais, ir teismo sprendimais, kuriuos priėmė Europos teismas. (Europos komisija, 2005).

Acquis communautaire - This is a French term meaning, essentially, “the EU as it is” – in other words, the rights and obligations that EU countries share. The “acquis” includes all the EU’s treaties and laws, declarations and resolutions, international agreements on EU affairs and the judgments given by the Court of Justice. (European Commission 2005).

Alkoholinė intoksikacija – Ilgiau ar trumpiau trunkanti būseną, kuriai būdingi psichologiniai ir psichomotoriniai sutrikimai, kylantys dėl organizme susikaupusio alkoholio. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1992).

Alcohol intoxication - A more or less short-term state of functional impairment in psychological and psychomotor performance induced by the presence of alcohol in the body. (World Health Organization 1992).

Alkoholinis gėrimas – Skystis, kuriame esama alkoholio (etanolio) ir kuris yra skirtas gerti. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Alcoholic beverage - Liquid that contains alcohol (ethanol) and is intended for drinking. (World Health Organization 2005).

Alkoholio kontrolė – Vyriausybės bet kokios priemonės, susijusios su alkoholinių gėrimų pirkimu, gamyba ar prekyba, nepriklausomai nuo tokiomis priemonėmis siekiamų tikslų. (Babor *ir kiti*, 2003).

Alcohol control - Any government measure that relates to the purchase, production, or trade in alcoholic beverages, regardless of the aims of such measures. (Babor *et al.* 2003).

Alkoholio kontrolės politika – Taisyklių ir kitų priemonių visuma, skirta varžyti ar kitaip kontroliuoti alkoholinių gėrimų gamybą bei pardavimą, dažnai prižiūrima konkrečios vyriausybės žinybos. Tai strategija, susijusi su valstybinių valdžios institucijų kišimusi į alkoholinių gėrimų gamybą, prekybą ir pirkimą (alkoholio kontrolė), konkrečiai kontroliuojant alkoholio išteklius bei kainą. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Alcohol control policy - A set of regulations and other measures restricting or otherwise controlling the production and sale of alcoholic beverages, often administered by specific government agencies. Policy related to interventions by the state authorities in the production, trade and purchase of alcoholic beverages (alcohol controls), with particular reference to controls on availability and price. (Hvalkof and Anderson 1995).

Alkoholio ištekliai – Bendrieji alkoholio ištekliai, dažnai yra skirstomi į didmeninius ir mažmeninius. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Alcohol availability - The overall availability of alcohol, often divided into wholesale availability and retail availability. (Hvalkof and Anderson 1995).

Alkoholio mokesčiai – Dalis bendros alkoholinių gėrimų kainos, kurią moka vartotojai, ir kuri atitenka vieno ar kito lygmens valdžios institucijoms. (Babor *ir kiti*, 2003).

Alcohol taxes - The part of the total cost of an alcoholic beverage paid by consumers that goes to one or another level of government. (Babor *et al.* 2003).

Alkoholio monopolis – Monopolis, kuriuo panaikinama konkurencija alkoholio rinkoje, taip pašalinant pasipelnymo motyvą. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Alcohol monopoly - A monopoly which eliminates competition in the alcohol market-place, thereby removing the profit motive. (Hvalkof and Anderson 1995).

Alkoholio politika – Priemonės, skirtos kontroliuoti gyventojų alkoholinių gėrimų pasiūlą ir (arba) daryti įtaką jų paklausai gyventojų tarpe, įskaitant švietimo ir gydymo programas, alkoholio kontrolę ir žalos mažinimo strategijas. Terminas atsirado Skandinavijos šalyse, įgyvendinant poreikį koordinuoti vyriausybinių institucijų pastangas, žvelgiant iš visuomenės sveikatos apsaugos ir (ar) visuomeninės tvarkos perspektyvos. (Babor *ir kiti*, 2003).

Alcohol policy - Measures designed to control the supply of and/or affect the demand for alcoholic beverages in a population, including education and treatment programs, alcohol control, and harm-reduction strategies. The term originated in the Scandinavian countries implying the need for a coordination of governmental efforts from a public health and/or public order perspective. (Babor *et al.* 2003).

Alkoholio suvartojimo pasiskirstymas populiacijoje – Tai alkoholio suvartojimo pasiskirstymas tarp gyventojų. Empirinės studijos liudija, kad alkoholio suvartojimo pasiskirstymo kreivė yra labai asimetriška, nusidriekusi ilga „uodega“ link didelio suvartojimo reikšmių. Pasiskirstymo kreivė yra tolygi, taigi nėra aiškios ribos tarp daugiau ir mažiau geriančiųjų. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Population distribution of alcohol consumption - The way in which alcohol consumption is distributed throughout the population. Empirical studies demonstrate that distributions of alcohol consumption are strongly skewed with a long tail towards high consumption levels. The distribution is unimodal and there is no cut-off point to distinguish between lighter and heavier drinkers. (Hvalkof and Anderson 1995).

Alkoholio švietimo programos – Programos, diegiamos mokyklose, norint supažindinti mokinius su alkoholio keliamais pavojais ir taip užkirstis kelią ankstyvajam alkoholio vartojimui. (Babor *ir kiti*, 2003).

Alcohol education programs - Programs implemented in school settings with the aim of teaching students about the dangers of alcohol and ultimately preventing underage drinking. (Babor *et al.* 2003).

Alkoholis – Pagal cheminę terminologiją alkoholiai yra didelė organinių junginių grupė, gaunama iš angliavandenių, kurioje yra viena ar daugiau hidroksilo (-OH) grupių. Etanolis (C₂H₅OH - etilo alkoholis) yra viena šių junginių klasių, ir tai yra vienas pagrindinių psichiką veikiančių alkoholinių gėrimų ingredientų. Platesne prasme terminas „alkoholis“ taip pat yra vartojamas, kalbant apie alkoholinius gėrimus. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Alcohol - In chemical terminology, alcohols are a large group of organic compounds derived from hydrocarbons and containing one or more hydroxyl (-OH) groups. Ethanol (C₂H₅OH, ethyl alcohol) is one of this class of compounds, and is the main psychoactive ingredient in alcoholic beverages. By extension the term “alcohol” is also used to refer to alcoholic beverages. (World Health Organization 2005).

Alkoholizmas – Seniai vartojamas terminas, turintis daug reikšmių, paprastai naudojamas apibūdinti chroniškam ilgalaikiam gėrimui ar periodiškam alkoholio vartojimui, kuriam yra būdingi nekontroliuojamas gėrimas, dažni intoksikacijos epizodai ir nuolatinis rūpinimasis alkoholio išsigijimu bei vartojimu, nepaisant pasekmių. Dėl termino neapibrėžtumo Pasaulio sveikatos organizacijos Ekspertų komisija* jį pripažino netinkamu, suteikdama pirmenybę siauresnei “priklausomybės nuo alkoholio sindromo” formuluotei, kaip vienai iš daugelio su alkoholiu susijusių problemų. Alkoholizmas, kaip diagnostinis vienetas, nėra įtrauktas į TLK-10 (žr. Priklausomybės sindromas). (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

* Problemos, susijusios su alkoholio vartojimu. Pasaulio sveikatos organizacijos Ekspertų komisijos ataskaita. Ženeva. Pasaulio sveikatos organizacija, 1980 (WHO Technical Report Series, No. 650).

Alcoholism - A term of long-standing use and variable meaning, generally taken to refer to chronic continual drinking or periodic consumption of alcohol which is characterized by impaired control over drinking, frequent episodes of intoxication, and preoccupation with alcohol and the use of alcohol despite adverse consequences. The inexactness of the term led a 1979 WHO Expert Committee* to disfavour it, preferring the narrower formulation of alcohol dependence syndrome as one among a wide range of alcohol-related problems. Alcoholism is not included as a diagnostic entity in ICD-10 (*see* dependence syndrome). (World Health Organization 2005).

* Problems related to alcohol consumption. Report of a WHO Expert Committee. Geneva. World Health Organization, 1980 (WHO Technical Report Series, No.650).

Analizė laiko sekomis – Statistinė procedūra, kuri leidžia daryti išvadas iš dviejų matavimų sekų, atliekamų pakartotinai po tam tikro laiko tarpo su tais pačiais žmonėmis arba organizacijomis. Kai siekiama suvokti priežastinius ryšius, svarbiausias klausimas yra, kaip pokyčiai vienoje sekoje koreliuoja su pokyčiais kitoje (su kitais kontroliuojamais veiksniais). (Paskutinį kartą pakeista 2001 m.).

Time-series analysis - A statistical procedure that allows inferences to be drawn from two series of repeated measurements made on the same individuals or organization over time. Where the emphasis is on understanding causal relations, the key question is how a change on one series correlates with a change on the other (with other factors controlled). (Last 2001; modified).

Ankstyvoji intervencija – Gydomo strategija, kurioje derinamas ankstyvas pavojingos ar žalingos medžiagos vartojimo nustatymas ir ankstyvas gydymas. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Early intervention - A therapeutic strategy that combines early detection of hazardous or harmful substance use and treatment of those involved. (World Health Organization 2005)

Antireklama – Veiksmai, kai naudojami reklaminio stiliaus pranešimai apie gėrimo keliamą riziką ir negatyvias pasekmes. Antireklama naudojama siekiant sudaryti atsvarą alkoholio reklamos poveikiui. Tokios priemonės gali būti atspausdintos arba transliuojamos žiniasklaidoje (t.y. viešieji skelbimai), taip pat gali būti įspėjančio turinio etiketės. (Babor *ir kiti*, 2003).

Counter-advertising - Actions involving the use of advertising-styled messages about the risks and negative consequences of drinking. Counter-advertising is used to balance the effects of alcohol advertising on alcohol consumption. Such measures can take the form of print or broadcast advertisements (e.g., public service announcements) as well as product warning labels. (Babor *et al.* 2003).

Aptarnautojų apmokymas – Licenciją turinčių įmonių, pardavinėjančių alkoholinius gėrimus, personalo apmokymas, kaip intoksikacijos mažinimo būdas. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Server training - Training for staff of licensed establishments that sell alcoholic beverages, as a mechanism to reduce intoxication. (Hvalkof and Anderson 1995).

Aptarnautojų atsakomybė – Tai samprata, kad aptarnaujantys alkoholiu turi prisiimti teisinę atsakomybę už padarytą žalą. (Hvalkof and Anderson, 1995).

Server liability - The concept of making servers of alcoholic beverages legally liable for resulting harm. (Hvalkof and Anderson 1995).

Atsakingas gėrimas – Terminas, kurį vartoja kai kurios vyriausybės, kalbėdamos apie saikingą alkoholio gėrimą, - tokį, kuris nelemia sveikatos praradimo arba kitokios žalos gėrovui ar aplinkiniams. (Babor *ir kiti*, 2003).

Responsible drinking - A term used by some governments for the drinking of alcoholic beverages in moderation; drinking that does not lead to loss of health or other harm to the drinker or to others. (Babor *et al.* 2003).

Atsakingasis gėrimų pardavinėjimas (angliškas trumpinys – RBS -Responsible beverage service; red. pastaba) – Švietimo programa, pagal kurią yra apmokomi alkoholio prekybos taškų vadovai ir alkoholio pilstytojai arba pardavėjai, siekiant išvengti alkoholio neteisėto pardavinėjimo intoksikuotiems arba per jauniems klientams. (Babor *ir kiti*, 2003).

Responsible beverage service (RBS) - An education program that trains managers of alcohol outlets and alcohol servers or sellers how to avoid illegally selling alcohol to intoxicated or underage patrons. (Babor *et al.* 2003).

Atsitiktinis iškvėpimo testas – Tai sistema, kai atsitiktinės atrankos būdu paaimamas sustabdomų (patikrinti – red. pastaba) vairuotojų iškvėpto oro mėginys, siekiant aptikti tuos, kurie viršijo leistiną ribą, tačiau nerodo akivaizdžių pablogėjusio vairavimo požymių, taip pat nustatant ir tuos, kurie rodo tokius požymius. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Random breath testing - A system whereby a random sample of drivers are stopped and given breath tests, thereby ensuring that those who are over the limit but show no immediate evidence of impaired driving will be detected, as well as those who show signs of impairment. (Hvalkof and Anderson

Atsitiktinis klinikinis bandymas –Tyrimo planas, kai dalyviams atsitiktine tvarka sudaromos viena ar daugiau intervencijos sąlygų, siekiant nustatyti, kurios iš jų būtų naudingiausios. Atsitiktinumo faktorius pasitelkiamas, siekiant išvengti klaidų, susijusių su savavališku savęs atrinkimu ar kitokiu sisteminiu nuokrypiu. (paskutinį kartą pakeista 2001 m.).

Randomized clinical trial - A study design in which research participants are randomly allocated to one or more intervention conditions to determine which one would be of greatest benefit. Randomization is done to eliminate error from self-selection or other kinds of systematic bias. (Last 2001; modified)

Atskaitomybė – Tai pasekmė proceso, kuris užtikrina, kad visų lygių sprendimus priimančias asmenys iš tikrųjų vykdytų savo įsipareigojimus ir būtų atsakingi už savo veiksmus. Aiškių tikslų ir uždavinių, susijusių su sveikata, nustatymo procesas ir proceso kontrolės priemonių suformulavimas palengvina pastangas siekti didesnės atskaitomybės, pasitelkiant viešumą arba “skaidrumą”. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Accountability - The result of the process which ensures that decision-makers at all levels actually carry out what they are obliged to do, and that they are made answerable for their actions. The process of setting explicit objectives and targets for health and defining the means of monitoring progress towards them has facilitated the attempt to achieve greater accountability through public disclosure or “transparency”. (World Health Organization 1998).

Į pradžia [LT-EN](#)

B.

BAC/BAL – Santrumpa, reiškianti alkoholio koncentraciją kraujyje (blood alcohol concentration), kartais vadinama BAL (blood alcohol level) – alkoholio kiekis kraujyje. Tai yra alkoholio, esančio kraujyje, koncentracija. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

BAC/BAL - Abbreviation for blood alcohol concentration, sometimes called BAL (blood alcohol level). This is the concentration of alcohol present in blood. (World Health Organization 2005).

Bendruomenės akcija – Tai akcija, kurios tikslas yra sumažinti su alkoholiu susijusią žalą, kartu užtikrinant ne tik asmens sveikatai palankesnę elgesį, bet ir sveikesnę aplinką. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Community action - Specifically, action which aims to reduce alcohol-related harm by a combined approach influencing not only personal health behaviour but also the general health environment. (Hvalkof and Anderson 1995).

Bendruomenės dalyvavimas – Aktyvus kartu gyvenančių žmonių įsitraukimas į kurią nors socialinę organizaciją ir dalyvavimas planuojant, vykdančią ir kontroliuojant pirminę sveikatos priežiūrą, panaudojant vietinius, nacionalinius ir kitus išteklius. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Community participation - The active involvement of people living together in some form of social organization and cohesion in the planning, operation and control of primary health care, using local, national and other resources. (World Health Organization 1998).

Bendruomenės mobilizavimas – Didėjantis visuomenės informuotumas apie konkrečią problemą ir visuomenės parama politikai, skirtai susidoroti su problema. (Babor *ir kiti*, 2003).

Community mobilization - Increasing public awareness of a particular problem and public support for policies directed at preventing the problem. (Babor *et al.* 2003).

Bendruomenės sveikatos akcija – Visuomeninė sveikatos akcija, susijusi su kolektyvinėmis bendruomenių pastangomis, kuriomis siekiama plėsti visuomenės kontrolę sveikatą lemiančių faktorių atžvilgiu, šitai gerinant sveikatą. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Community action for health - Community action for health refers to collective efforts by communities which are directed towards increasing community control over the determinants of health, and thereby improving health. (World Health Organization 1998).

Brato normavimo sistema – Degtinės kontrolės sistema (pavadinta pagal švedų gydytojo pavardę), įtraukta į Švedijos teisę 1917 m., kurios paskirtis buvo skatinti alkoholinių gėrimų nevartojimą, nustatant suaugusiems piliečiams asmenines alkoholio normas. Sistema buvo panaikinta 1955 m. (Babor *ir kiti*, 2003).

Bratt rationing system - A system of liquor control (named after a Swedish physician) incorporated into Swedish law in 1917, designed to discourage misuse of spirits by establishing individual alcohol rations for adult citizens. The system was abolished in 1955. (Babor *et al.* 2003).

Į pradžia [LT-EN](#)

D.

Daugiasektorinė akcija – Tai praktikos tikslais vartojamas “tarpsektorinės akcijos” sinonimas, tačiau jis ryškiau pabrėžia įvairių sektorių indėlį ir atskaitomybę. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Multisectoral action - For practical purposes it is synonymous with intersectoral action, but emphasizing the contribution and accountability of a number of sectors. (World Health Organization 1998).

DG – Svarbiausių ES institucijų (Komisijos, Tarybos ir Parlamento) personalas priklauso daugeliui skirtingų departamentų, kurie vadinami “Directorates-General” (DG) (Generalinės direkcijos), kurių kiekvienas yra atsakingas už konkrečias užduotis bei politikos sritis. Kiekvieno departamento administracijos vadovas vadinamas generaliniu direktoriumi (kartais šis terminas trumpinamas “DG” – “Director-General”). (Europos Komisija, 2005).

DG - The staff of the main EU institutions (Commission, Council and Parliament) are organized into a number of distinct departments, known as “Directorates-General” (DGs), each of which is responsible for specific tasks or policy areas. The administrative head of a DG is known as the “Director-General” (a term sometimes also abbreviated to “DG”). (European Commission 2005).

Didelės rizikos metodas – Paprastai siejamas su reakcija, taikoma specifiniams didelės rizikos ar elgesio kontekstams. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

High-risk approach - Usually refers to policies concerned with responses targeted at specific high-risk contexts or behaviours. (Hvalkof and Anderson 1995).

Dozės-reakcijos santykis – Tai santykis tarp alkoholio vartojimo ir teigiamų bei neigiamų pasekmių individui ir visuomenei, įskaitant fizines ligas, nelaimes, smurtą ir mirtingumą. (Paskutinį kartą pakeista 2001 m.).

Dose-response relationship - Specifically, the relationship between alcohol consumption and a range of positive and negative consequences for the individual and society, including physical illnesses, accidents, violence and mortality. (Last 2001; modified).

Į pradžia [LT-EN](#)

E.

EC – Ši santrumpa reiškia “Europos bendruomenę” (European Community) arba “Europos Komisiją” (European Commission). (Europos Komisija, 2005).

EC - This acronym refers either to the “European Community” or to the “European Commission”. (European Commission 2005).

EEA – Ši santrumpa reiškia **Europos ekonominę erdvę** (red. pastaba: angliškai **European Economic Area**) – kuri sudaro Europos Sąjunga ir visos EFTA šalys (žr. toliau), išskyrus Šveicariją. EEA sutartis, kuri įsigaliojo 1994 m. sausio 1 d., leidžia Islandijai, Lichtenšteiniui ir Norvegijai įsijungti į vieningą ES rinką, negaunant visų privilegijų ir atsakomybės, susijusios su naryste ES. (Europos Komisija, 2005).

EEA - This acronym refers to the **European Economic Area** – which consists of the European Union and all the EFTA countries (see below) except Switzerland. The EEA Agreement, which entered into force on 1 January 1994, enables Iceland, Liechtenstein and Norway to enjoy the benefits of the EU’s single market without the full privileges and responsibilities of EU membership. (European Commission 2005).

EFTA – Ši santrumpa reiškia **Europos laisvos prekybos asociaciją** (red. pastaba: angliškai **European Free Trade Association**), kuri buvo įsteigta 1960 metais laisvai prekybai tarp narių remti. Pradžioje būta septynių EFTA šalių – jai priklausė Austrija, Danija, Norvegija, Portugalija, Švedija, Šveicarija ir Jungtinė Karalystė. Suomija į ją įstojo 1961 m., Islandija – 1970 m., o Lichtenšteinas – 1991 m. 1973 metais Jungtinė Karalystė ir Danija išstojo iš EFTA ir įstojo į EEB. Vėliau jų pavyzdžiu pasekė Portugalija (1986 m.) ir Austrija, Suomija bei Švedija (1995 m.). Šiandien EFTA narės yra Islandija, Lichtenšteinas, Norvegija ir Šveicarija. (Europos Komisija, 2005).

EFTA - this is the acronym for the **European Free Trade Association** – an organization founded in 1960 to promote free trade in goods amongst its member states. There were originally seven EFTA countries: Austria, Denmark, Norway, Portugal, Sweden, Switzerland, and the United Kingdom (UK). Finland joined in 1961, Iceland in 1970, and Liechtenstein in 1991. In 1973, the UK and Denmark left EFTA and joined the EEC (see above). They were followed by Portugal in 1986, and by Austria, Finland and Sweden in 1995. Today the EFTA members are Iceland, Liechtenstein, Norway and Switzerland. (European Commission 2005).

Ekologinės priemonės – Tai priemonės, turinčios įtakos fiziniam alkoholio prieinamumui, įskaitant geriančiojo minimalaus amžiaus ribas, prekybos valandų ir dienų, taip pat prekybos taškų tipų ar vietos apribojimus. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Ecological measures - Specifically, measures which influence physical access to alcohol, including enactment of a minimum legal drinking age, restrictions on hours or days of sale, and restrictions on the number, type or location of sales outlets. (Hvalkof and Anderson 1995).

Ekonometriniai metodai – Statistiniai metodai, kuriuos naudoja ekonomistai, tyrinėdami sąryšį tarp ekonominių veiksnių ir alkoholio vartojimo arba dėl alkoholio kylančių problemų. (Babor *ir kiti*, 2003).

Econometric methods - Statistical methods used by economists to investigate the association between economic factors and alcohol use or alcohol-related problems. (Babor *et al.* 2003).

Elastinga vienetinė kaina – Procentinis kainos pokytis yra tolygus procentiniam suvartoto alkoholio kiekio (arba reikalaujamo kiekio) procentiniam pokyčiui. (Babor *ir kiti*, 2003).

Unit price elastic - The per cent change in price is equal to the per cent change in alcohol consumed (or quantity demanded). (Babor *et al.* 2003).

Eurobarometras – Komisijos tarnyba, įkurta 1973 m., kuri tyrinėja ir analizuoja viešosios nuomonės tendencijas visose šalyse narėse (senose ir naujose) ir šalyse kandidatėse. Žinojimas, ką mano didžioji visuomenės dalis, labai padeda Europos Komisijai pateikti pasiūlymus įstatymams, priimti sprendimus ir įvertinti savo darbą. Eurobarometras naudoja ir nuomonių apklausas ir tikslines grupes. Po jo tyrimų kasmet parengiama maždaug 100 ataskaitų. Išsamesnė informacija - žr.

http://europa.eu.int/comm/public_opinion/index_en.htm. (Europos Komisija, 2005).

Eurobarometer – A Commission service, set up in 1973, which measures and analyses trends in public opinion in all the member states (old and new) and in the candidate countries. Knowing what the general public thinks is important in helping the European Commission draft its legislative proposals, take decisions and evaluate its work. Eurobarometer uses both opinion polls and focus groups. Its surveys lead to the publication of around 100 reports every year. For further information, see: http://europa.eu.int/comm/public_opinion/index_en.htm. (European Commission 2005).

Europos Bendrija – Tai dabartinis pavadinimas. Iš pradžių ji buvo vadinama Europos ekonomine bendrija (EEB). Žr. toliau. (Europos Komisija, 2005).

European Community - The present name for what was originally called the “European Economic Community” (EEC): see below. (European Commission 2005).

Europos Komisija – Politiniu požiūriu nepriklausoma institucija, kuri atstovauja visai Europos Sąjungai ir gina jos interesus. Ji teikia įstatymų projektus, siūlo strategiją bei veiksmų programas ir yra atsakinga už Parlamento bei Tarybos sprendimų vykdymą. (Europos Komisija, 2005).

European Commission - The politically independent institution that represents and upholds the interests of the European Union as a whole. It proposes legislation, policies and programmes of action and it is responsible for implementing the decisions of Parliament and the Council. (European Commission 2005).

Europos Sąjungos Taryba – Anksčiau žinoma kaip Ministrų taryba. Ši institucija yra sudaryta iš ES šalių vyriausybės ministrų. Taryba reguliariai susitinka ir priima išsamius sprendimus bei leidžia Europos įstatymus. (Europos Komisija, 2005).

Council of the European Union - Formerly known as the Council of Ministers, this institution consists of government ministers from all the EU countries. The Council meets regularly to take detailed decisions and to pass European laws. (European Commission 2005).

Europos Taryba – Tai nėra ES institucija. Tai yra tarpvyriausybė organizacija, įsikūrusi Strasbūre ir siekianti (be kita ko) ginti žmogaus teises, propaguoti kultūrinę Europos įvairovę ir kovoti su socialinėmis problemomis, pavyzdžiui, ksenofobija ir nepakantumu. Europos Taryba buvo įkurta 1949 m., o vienas ankstyvųjų jos pasiekimų buvo tai, kad ji parengė Europos Žmogaus teisių konvenciją. Siekdamą, kad piliečiai galėtų naudotis savo teisėmis, kurias jiems suteikė ši konvencija, ji įsteigė Europos Žmogaus teisių teismą. (Europos Komisija, 2005).

Council of Europe - This is not an EU institution. It is an intergovernmental organization based in Strasbourg and it aims (amongst other things) to protect human rights, to promote Europe's cultural diversity and to combat social problems such as xenophobia and intolerance. The Council of Europe was set up in 1949 and one of its early achievements was to draw up the European Convention on Human Rights. To enable citizens to exercise their rights under that Convention it set up the European Court of Human Rights. (European Commission 2005).

Europos Vadovų Taryba – Valstybių ir vyriausybių vadovų susirinkimas (t.y., prezidentų ir/ar premjerų) iš visų ES šalių; joje taip pat dalyvauja Europos Komisijos pirmininkas. Paprastai Europos Vadovų Taryba susirenka keturis kartus per metus susitarti dėl bendros ES politikos ir įvertinti pasiektą pažangą. Tai yra aukščiausio lygio politikos rengimo organizacija Europos Sąjungoje, štai kodėl jos susirinkimai dažnai vadinami “viršūnių susirinkimais”. (Europos Komisija, 2005).

European Council The meeting of heads of State and government (i.e. presidents and/or prime ministers) of all the EU countries, plus the President of the European Commission. The European Council meets, in principle, four times a year to agree overall EU policy and to review progress. It is the highest-level policy-making body in the European Union, which is why its meetings are often called “summits”. (European Commission, 2005).

Į pradžia [LT-EN](#)

G.

Gamybos kontrolė – Tai yra esamos alkoholinių gėrimų gamybos kontrolė ir reglamentavimas. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Control of production - Specifically, controls or regulations on the actual production of alcoholic beverages. (Hvalkof and Anderson 1995).

Gėrimo modelis – Kreipiamas dėmesys į išgėrimų vienu atveju skaičių, taip pat gėrimų dažnį, laiką ir gėrimo atvejų kontekstą. (Babor *ir kiti*, 2003).

Pattern of drinking - Implies attention both to the number of drinks consumed per occasion and to the frequency, timing, and context of drinking occasions. (Babor *et al.* 2003).

Gyvenimo įgūdžiai – Asmeniniai, socialiniai, pažintiniai ir fiziniai įgūdžiai, kurie sudaro sąlygas žmonėms valdyti savo gyvenimą ir jo kryptį, taip pat lavinti sugebėjimą gyventi savo aplinkoje ir ją keisti. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Lifeskills - Those personal, social, cognitive and physical skills which enable people to control and direct their lives and to develop the capacity to live with and produce change in their environment. (World Health Organization 1998).

Gyventojų visuma pagrįstas požiūris – Tai yra priemonės ar strategija, kurios taikomos atsižvelgiant į bendrą alkoholio suvartojimą, siekiant sumažinti su alkoholiu susijusių problemų dažnį. Tikslas - sukurti aplinką, kuri padėtų žmonėms sveikai pasirinkti, o mažiau sveikus pasirinkimus paverstų sunkiau prieinamais ir brangesniais. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Population-based approach - Specifically, measures or strategies which bear on overall alcohol consumption with the aim of reducing the occurrence of alcohol-related problems. The aim is to create an environment which helps people make healthy choices and renders unhealthy choices more difficult or expensive. (Hvalkof and Anderson 1995).

Į pradžia [LT-EN](#)

H.

Harmonizavimas – Tai gali reikšti nacionalinių įstatymų suderinimą tarpusavyje, labai dažnai siekiant pašalinti nacionalines kliūtis, trukdančias laisvam darbuotojų, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimui. Kitaip tariant, harmonizavimas reiškia užtikrinimą, kad kiekvienai konkrečiai problemai spręsti, už kurią yra atsakinga ES, įvairiose ES šalyse galiojančios taisyklės visų šalių piliečiams nustato panašius įpareigojimus, ir kad tai nustato kiekvienai šaliai bent jau minimalius tokio pobūdžio įpareigojimus. Harmonizavimas taip pat gali reikšti nacionalinių techninių taisyklių koordinavimą tokiu būdu, kad visoje ES būtų galima laisvai prekiauti prekėmis ir paslaugomis. Priešingai populiariam mitui, tai nereiškia, kad viskas beatodairiškai standartizuojama, nuo agurkų kreivumo iki morkų spalvos. Dažnai tai tiesiog reiškia, kad ES šalys pripažįsta viena kitos saugumo taisykles. (Europos Komisija, 2005).

Harmonisation - This may mean bringing national laws into line with one another, very often in order to remove national barriers that obstruct the free movement of workers, goods, services and capital. In other words, harmonisation means making sure that, on any particular issue for which the EU has responsibility, the rules laid down by the different EU countries impose similar obligations on citizens of all those countries and that they impose certain minimum obligations in each country. Harmonisation can also mean co-ordinating national technical rules so that products and services can be traded freely throughout the EU. Contrary to popular myth, this does not mean pointlessly standardising everything from the curvature of cucumbers to the colour of carrots. Often it simply means that EU countries recognise one another's safety rules. (European Commission 2005).

Į pradžia [LT-EN](#)

I.

Intoksikacija – Būklė, kuri ištinka pavartojus psichiką veikiančią medžiagą, kai sutrinka sąmonė, pažinimas, suvokimas, nuovoka, vertinimai, atsiranda afekto būseną, pasikeičia elgesys ar kitos psichofiziologinės funkcijos ir reakcijos. Sutrikimai yra susiję su ūmiu medžiagos farmakologiniu poveikiu ir ištirta reakcija į medžiagą, jie išnyksta laikui bėgant, o sveikata visiškai atsigauna, išskyrus audinių pažeidimo ar kitų komplikacijų atvejus. Šis terminas dažniausiai naudojamas kalbant apie alkoholio vartojimą, jo ekvivalentas kasdienėje kalboje yra “girtumas”. Alkoholinei intoksikacijai būdingi tokie požymiai, kaip veido paraudimas, neaiški kalba, netvirta eisena, euforija, padidėjęs aktyvumas, plepumas, chuliganizmas, sulėtėjusios reakcijos, nusilpusi nuovoka ir sutrikusi motorinė koordinacija, neįjautrumas arba suglumimas. Narkotikai dažnai vartojami, norint pasiekti trokštamą intoksikacijos laipsnį. Tam tikram intoksikacijos laipsniui atitinkantis elgesys labai priklauso nuo kultūrinių ir asmeninių lūkesčių, susijusių su narkotikų poveikiu. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Intoxication - A condition that follows the administration of a psychoactive substance and results in disturbances in the level of consciousness, cognition, perception, judgement, affect, or behaviour, or other psychophysiological functions and responses. The disturbances are related to the acute pharmacological effects of, and learned responses to, the substance and resolve with time, with complete recovery, except where tissue damage or other complications have arisen. The term is most commonly used with regard to alcohol use: its equivalent in everyday speech is “drunkenness”. Alcohol intoxication is manifested by such signs as facial flushing, slurred speech, unsteady gait, euphoria, increased activity, volubility, disorderly conduct, slowed reactions, impaired judgement and motor incoordination, insensibility, or stupefaction. Frequently, a drug is taken in order to achieve a desired degree of intoxication. The behavioural expression of a given level of intoxication is strongly influenced by cultural and personal expectations about the effects of the drug. (World Health Organization 2005).

Investavimas į sveikatą – Investavimas į sveikatą yra ištekliai, akivaizdžiai skiriami sveikatai kurti ir gerinti. Investuoti gali visuomeninės ir privačios žinybos, taip pat pavieniai asmenys ir asmenų grupės. Investavimo į sveikatą strategijos yra pagrįstos žiniomis apie sveikatą lemiančius veiksnius (determinantus), jomis siekiama politikų įsipareigojimo vykdyti sveiką viešąją politiką. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Investment for health - Investment for health refers to resources which are explicitly dedicated to the production of health and health gain. They may be invested by public and private agencies, as well as by people as individuals and groups. Investment for health strategies are based on knowledge about the determinants of health and seek to gain political commitment to healthy public policies. (World Health Organization 1998).

Iškreipiantys veiksniai –Veiksniai, kurie gali turėti įtakos nustatyti sąryšiui tarp rizikos faktoriaus, alkoholio ir pasekmių, t.y. su alkoholiu susijusios žalos. Reikia atsižvelgti į iškreipiančius veiksnius, kai analizuojamas ryšys tarp alkoholio vartojimo ir jo nulemtos žalos. Pavyzdžiui, analizuojant ryšį tarp alkoholio vartojimo ir krūties vėžio, reikia patikrinti kūno masės indekso poveikį. (Paskutinį kartą pakeista 2001 m.).

Confounding factors - Specifically, other factors that could influence the relationship between a risk factor, alcohol and an outcome measure, i.e. alcohol-related harm. Relevant confounding factors need to be taken into account when analysing the relationship between alcohol consumption and harm. For example, when analysing the relationship between alcohol consumption and breast cancer, the effect of body mass index needs to be checked (Last 2001; modified).

Į pradžia [LT-EN](#)

I.

Įmonių taisyklės ir politika – Politika ir procedūros, kurias taiko pavienės gėrimo įmonės, apmokydamos savo personalą elgtis tokiose situacijose, kai apsinuodija nuolatinis klientas ar iškyla su alkoholiu susijusios kitos problemos. (Babor *ir kiti*, 2003).

House rules/policies - Policies and procedures that are adopted by individual drinking establishments to guide their staff in dealing with such matters as intoxicated patrons and alcohol related problems. (Babor *et al.* 2003).

Įspėjančios etiketės – Kreipimaisi, atspausdinti ant alkoholinių gėrimų taros, įspėjantys gėrovus apie žalingą alkoholio poveikį sveikatai. (Babor *ir kiti*, 2003).

Warning labels - Messages printed on alcoholic beverage containers warning drinkers about the harmful effects of alcohol on health. (Babor *et al.* 2003).

Į pradžia [LT-EN](#)

J.

Jauniausias amžius, kai galima pirkti alkoholį – Tai jauniausias amžius, kai asmuo gali teisėtai nusipirkti alkoholinių gėrimų. Priklausomai nuo šalies, tas amžius paprastai būna nuo 16 iki 21 metų. Kai kuriose šalyse yra nustatytas skirtingas jauniausias amžius skirtingiems gėrimams ar gėrimo aplinkybėms. (Babor *ir kiti*, 2003).

Minimum alcohol purchasing age - The minimum age at which it becomes legal for someone to purchase alcoholic beverages. Depending on the country, it usually ranges from 16 to 21 years old. In some countries, there are different minimum ages for different beverages or circumstances of drinking. (Babor *et al.* 2003).

Į pradžia [LT-EN](#)

K.

Kainų elastingumas – Procentinis suvartojamo alkoholio kiekio (arba reikalaujamo kiekio) pokytis yra didesnis negu procentinis kainos pokytis. (Babor *ir kiti*, 2003).

Price elastic - The per cent change in the amount of alcohol consumed (or quantity demanded) is greater than the percent change in price. (Babor *et al.* 2003).

Kompetencijos – “Valdžia ir atsakomybė”. Terminas dažnai vartojamas politinėse diskusijose apie tai, kokia valdžia ir atsakomybė turėtų būti suteiktos ES institucijoms, o kurias iš jų reikėtų palikti nacionalinei, regioninei ir vietinei valdžiai. (Europos Komisija, 2005).

Competencies - “Powers and responsibilities”. Often used in political discussions about what powers and responsibilities should be given to EU institutions and what should be left to national, regional and local authorities. (European Commission 2005).

Konvencijos (tarptautinės, susijusios su narkotikais) – Tarptautinės sutartys, susijusios su psichiką veikiančių medžiagų gamybos ir platinimo kontrole. Pirmosiomis sutartimis (Bendrasis 1889-90 m. Briuselio aktas ir 1912 m. Sen-Žermen-an-Lè /St Germain-En-Laye konvencija) buvo kontroliuojamas degtinės gabenimas į Afriką kolonijinės eros metu. Pirmoji sutartis apie tuo metu kontroliuojamas medžiagas buvo 1912 m. Hagos konvencija. Jos nuostatos ir vėliau sudarytos sutartys buvo sujungtos į Jungtinių Tautų 1961 metų bendrąją narkotinių medžiagų konvenciją (1961 m.; ją papildė 1972 m. protokolais). Jas papildė Jungtinių Tautų 1971 metų psichotropinių medžiagų konvencija ir 1988 metų Jungtinių Tautų konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Conventions, international drug - International treaties concerned with the control of production and distribution of psychoactive drugs. Early treaties (General Brussels Act, 1889-90, and St Germain-en-Laye Convention of 1912) controlled liquor traffic in Africa in the colonial era. The first treaty dealing with currently-controlled substances was the Hague Convention of 1912: its provisions and those of succeeding agreements were consolidated in the Single Convention on Narcotic Drugs (1961; amended by a 1972 Protocol). To this have been added the 1971 Convention on Psychotropic Substances and the 1988 Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances. (World Health Organization 2005).

Kopenhagos kriterijai – 1993 m. birželį ES vadovai, susirinkę Kopenhagoje, nustatė tris kriterijus, kuriuos turi atitikti šalis kandidatė (žr. aukščiau), prieš įstodama į Europos Sąjungą. Pirma, - ji privalo turėti stabilias institucijas, garantuojančias demokratiją, įstatymų valdžią, žmogaus teises ir pagarbą mažumoms. Antra, - ji privalo turėti veikiančią rinkos ekonomiką. Trečia, - ji turi pritarti visiems “acquis” (žr. aukščiau) ir remti įvairius Europos Sąjungos tikslus. ES pasilieka sau teisę nuspręsti, kada šalis kandidatė atitinka šiuos kriterijus ir kada ES yra pasirengusi priimti naują narę. (Europos Komisija, 2005).

Copenhagen criteria - In June 1993, EU leaders meeting in Copenhagen set three criteria that any candidate country (see above) must meet before it can join the European Union. First, it must have stable institutions guaranteeing democracy, the rule of law, human rights and respect for minorities. Second, it must have a functioning market economy. Third, it must take on board all the *acquis* (see above) and support the various aims of the European Union. The EU reserves the right to decide when a candidate country has met these criteria and when the EU is ready to accept the new member. (European Commission 2005)

Į pradžią [LT-EN](#)

L.

Laipsniškas vairavimo teisių suteikimas – Procesas, kai vairavimo teisėms yra taikomi pradiniai vairavimo privilegijų apribojimai. (Babor *ir kiti*, 2003).

Graduated licensing - Process by which drivers' licenses are issued with initial limitations on driving privileges. (Babor *et al.* 2003).

Legalus pirkimo amžius – Tai amžius, kurio nepasiekus draudžiama pirkti alkoholinius gėrimus. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Legal purchase age - The age below which people are prohibited by law from purchasing alcohol. (Hvalkof and Anderson 1995).

Lėbavimas – Tai gausaus gėrimo atvejis (gėrimas po daug), trunkantis ilgesnį laiką, rengiamas kokių nors tikslu. Gyventojų tyrimuose lėbavimo laikotarpis paprastai apibrėžiamas kaip gėrimo procesas, trunkantis be pertraukos ilgiau negu vieną dieną. Sąvoka „gėrimas protrūkiu“ taip pat vartojamas šiai veiklai apibūdinti, o „užgėrimas“ - kai kalbama apie pavienį atvejį. Lėbautojas ar „protrūkiu“ gerantis asmuo yra tas, kuris paprastai tokiu būdu geria, dažnai su abstinencijos pertraukomis. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Binge drinking - A pattern of heavy drinking that occurs in an extended period set aside for the purpose. In population surveys, the period is usually defined as more than one day of drinking at a time. The terms “bout drinking” and “spree drinking” are also used for the activity, and “drinking bout” for the occasion. A binge drinker or bout drinker is one who drinks predominantly in this fashion, often with intervening periods of abstinence. (World Health Organization 2005).

Liberalizavimas – Paprastai šis terminas vartojamas, kalbant apie procesą, kai sumažinama arba pašalinama aplinkos ir ekologinė kontrolė (pavyzdžiui, sumažinami mokesčiai arba pašalinami prieinamumo apribojimai), tikintis asmeninio pasirinkimo ir elgesio didesnės atsakomybės. (Hvalkof ir Anderson, 1995)

Liberalization - Usually refers to a process whereby environmental or ecological controls are reduced or eliminated (e.g. reductions in taxation or elimination of restrictions on availability), while expecting greater responsibility in terms of individual choice and behaviour. (Hvalkof and Anderson 1995).

Licencijuotos patalpos – Namas ar pastatas, skirtas mažmeninei prekybai alkoholiniais gėrimais bei jų vartojimui pagal oficialų valdžios institucijų išduotą leidimą. (Babor *ir kiti*, 2003)

Licensed premises - A house or building equipped with a legal permit from the governing authority for the retail sale and consumption of alcoholic beverages. (Babor *et al.* 2003).

Lisabonos strategija – Norint konkuruoti su kitais didžiausiais pasaulio ekonomikos dalyviais, ES reikia šiuolaikiškos efektyvios ekonomikos. 2000 m. kovą susitikę Lisabonoje, ES politiniai lyderiai iškėlė naują tikslą - per dešimtmetį tapti “labiausiai konkurencinga pasaulyje ir dinamiška, žiniomis pagrįsta nuolat augančia ekonomika, galinčią sukurti vis daugiau ir geresnių darbo vietų bei didesnę socialinę sanglaudą”. ES lyderiai taip pat susitarė dėl detalios strategijos, siekiant šio tikslo. “Lisabonos strategija” apima tokius dalykus, kaip tyrimai, švietimas, mokymas, interneto prieinamybė ir verslas internetu. Ji taip pat apima Europos socialinio saugumo sistemų reformą, kuri turi būti nuosekli, kad ateities kartos galėtų naudotis jos vaisiais. Kiekvieną pavasarį Europos Tarybos posėdyje apžvelgiama Lisabonos strategijos įgyvendinimo pažanga. (Europos Komisija, 2005).

Lisbon strategy - To compete with other major world players, the EU needs a modern efficient economy. Meeting in Lisbon in March 2000, the EU’s political leaders set it a new goal: to become, within a decade, “the most competitive and dynamic knowledge-based economy in the world, capable of sustainable growth with more and better jobs and greater social cohesion.” The EU’s leaders also agreed on a detailed strategy for achieving this goal. The “Lisbon strategy” covers such matters as research, education, training, Internet access and on-line business. It also covers reform of Europe’s social protection systems, which must be made sustainable so that their benefits can be enjoyed by future generations. Every spring the European Council meets to review progress in implementing the Lisbon strategy. (European Commission 2005).

Į pradžia [LT-EN](#)

M.

Mediatorius – Intervencinis arba tarpinis veiksnys (pavyzdžiui, intoksikacija), kuris yra priežastinio sąryšio su rizikos faktoriumi (pavyzdžiui, alkoholio vartojimu) pasekmė ir sveikatos (arba socialinė) problema (pavyzdžiui, sužalojimai dėl nelaimingo atsitikimo). Jis sukelia problemos indikatorius variaciją, o vidinę jo variaciją sukelia rizikos faktorius. (Paskutinį kartą pakeista 2001 m.).

Mediator - An intervening or intermediate factor (e.g., intoxication) that occurs in a causal pathway from a risk factor (e.g., alcohol consumption) and a health (or social) problem (e.g., an accidental injury). It causes variation in the problem indicator, and variation within itself is caused by the risk factor. (Last 2001; modified).

Meta analizė – Statistinė analizė, kai atrenkami duomenys iš kelių skirtingų studijų ir iš naujo kartu analizuojami; šis metodas ypač naudingas, kai reikia atsakyti į konkretų klausimą ir kai yra bent kelios palyginti stiprios studijos, kuriose pateikiamos skirtingos išvados. (paskutinį kartą pakeista 2001 m.).

Meta-analysis - Statistical analyses in which data from several different studies are culled and re-analysed together; the approach is particularly useful when there is a specific question to answer and at least a few relatively strong studies that come to different conclusions. (Last 2001; modified).

Mirtingumas dėl visumos priežasčių – Gyventojų mirčių, įvykusių dėl visų galimų priežasčių, skaičius. (Babor *ir kiti*, 2003).

All-cause mortality - Number of deaths in the population resulting from all possible causes. (Babor *et al.* 2003).

Mažmeniniai ištekliai –Alkoholio ištekliai mažmeninės prekybos taškuose. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Retail availability - Specifically, the availability of alcohol through retail outlets. (Hvalkof and Anderson 1995).

Į pradžią [LT-EN](#)

N.

Natūralūs eksperimentai – Tai pokyčio tyrimas, sąryšyje su natūraliai pasitaikančiu kontekstu, kai tam tikra politika yra diegiama vienoje bendruomenėje, bet palyginimui nediegiama kitoje. Daroma prielaida, kad tyrinėtojas nepadarė įtakos pokyčių atsiradimui. (Babor *ir kiti*, 2003).

Natural experiments - The investigation of change within and in relation to its naturally occurring context, as when a policy is implemented in one community but not in a comparable community. Implies that the researcher had no influence on the occurrence of the change. (Babor *et al.* 2003).

Neįgalumai, susiję su alkoholiu – Visos problemos, ligos ir kitos pasekmės, atsirandančios dėl alkoholio vartojimo, intoksikacijos ar priklausomybės, kurios sumažina žmogaus gebėjimą užsiimti fizine, socialine ar ekonomine veikla. *Taip pat žr.* Problemos, kylančios dėl alkoholio. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Alcohol-related disabilities - All problems, illnesses and other consequences secondary to alcohol use, intoxication, or dependence that diminish an individual's capacity for physical, social, or economic activity. *See also:* alcohol-related problem. (World Health Organization 2005).

Nederamas vartojimas, narkotikų arba alkoholio – Medžiagos vartojimas tokiu tikslu, kuris neatitinka teisinių ar medicininių nurodymų, pavyzdžiui, vartojant nemedicininiais tikslais pagal receptą skirtus medikamentus. Kai kas šį terminą vartoja vietoje “piktnaudžiavimo”, tikintis, kad tai bus mažiau smerktina. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Misuse, drug or alcohol - Use of a substance for a purpose not consistent with legal or medical guidelines, as in the non-medical use of prescription medications. The term is preferred by some to abuse in the belief that it is less judgmental. (World Health Organization 2005).

Neįgalumas - Sveikatos patirties kontekste... tai bet koks suvaržymas ar trūkumas (atsirandantis dėl pakenkimo), kai nesugebama atlikti veiksmų tokiu būdu ir tokia apimtimi, kurie žmogui laikomi normaliais. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Disability - In the context of health experience ... any restriction or lack (resulting from an impairment) of ability to perform an activity in the manner or within the range considered normal for a human being. (World Health Organization 1998).

Neįgalumo sutrumpinti gyvenimo metai (red. pastaba: atitinkamas angliškas trumpinys – DALYs) – Kompleksinis sveikatos įvertinimas, kai sugretinami gyvenimo metai, kurių žmogus neteko dėl pirmalaikės mirties ir gyvenimo metai, prarasti dėl neįgalumo. (Paskutinį kartą pakeista 2001 m.).

Disability adjusted life years (DALYs) - A composite health summary measure that combines years of life lost to premature death with years of life lost due to disability. (Last 2001; modified).

Neelastinga kaina – Procentinis kainos pokytis yra didesnis negu suvartojamo alkoholio kiekio (arba reikalaujamo kiekio) procentinis pokytis. (Babor *ir kiti*, 2003).

Price inelastic - The per cent change in price is more than the per cent change in the amount of alcohol consumed (or quantity demanded). (Babor *et al.* 2003).

Neformali kontrolė – Paprastai reiškia gėrimo arba elgesio išgėrus kontrolę, kurią atlieka šeimos nariai, draugai, kolegos ar kiti žmonės neprofesinėje ir neinstitucinėje aplinkoje. Ši kontrolė dažnai atspindi kultūrinės ar visuomeninės vertybes. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Informal control - Usually refers to controls on drinking or drinking behaviour made by family members, friends, colleagues or others in non-professional or non-institutional settings. They often reflect cultural or societal values. (Hvalkof and Anderson 1995).

Nesaikingas gėrimas – Šiuo metu rečiau vartojamas terminas, apibūdinantis gėrimo modelį, kai viršijami saikingo gėrimo alkoholio ar priimtino standartai. Terminas “pavojingas gėrimas” šiuo metu vartojamas kaip sinonimas. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Excessive drinking - Currently a non-preferred term for a pattern of drinking considered to exceed some standard of moderate drinking or acceptability. Hazardous drinking is a rough equivalent in current use. (World Health Organization 2005).

Neregistruotas alkoholio suvartojimas – Alkoholio suvartojimas, kuris nėra atspindėtas oficialioje alkoholio suvartojimo statistikoje. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Unrecorded alcohol consumption - Alcohol consumption which is not reflected in official statistics on alcohol consumption. (Hvalkof and Anderson 1995).

Nevyriausybė – Nacionaliniu ar tarptautiniu mastu veikiantis junginys, pavyzdžiui, piliečių grupė, asociacija, bažnytinė grupė arba fondas, kuris sudaro nepriklausomą ir lanksčią atsvarą vyriausybiniam ir pelno siekiančiam verslo sektoriui. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Nongovernmental organization - A national or internationally-based organizational entity such as a citizens' group, an association, a church group or a foundation, that provides an independent and flexible counterbalance to government and the for-profit business sector. (World Health Organization 1998).

Normatyvinis švietimas – Paskaitos klasėse, diskusijos ir pratybos, kurių paskirtis yra suteikti objektyvią informaciją (dažnai gaunamą iš mokyklose atliktų tyrimų) apie alkoholio ir narkotikų vartojimo paplitimą mokyklinio amžiaus vaikų tarpe. (Psichiką veikiančių) medžiagų vartojimą mokiniai dažniausiai pervertina. Manoma, kad ši informacija sumažina spaudimą pamėgdžioti ar prisitaikyti prie įprastų normų. (Babor *ir kiti*, 2003).

Normative education - Classroom lectures, discussions, and exercises designed to provide objective information (often obtained from school surveys) about the extent of alcohol and drug use in the school-age population. The extent of substance use is generally overestimated by students. This information is thought to reduce the pressure to imitate or conform to the perceived norm. (Babor *et al.* 2003).

Normavimas – Alkoholinių gėrimų pardavimas ribojamas iki tam tikro kiekio (kurį paprastai nustato vyriausybės institucijos) vienam žmogui. Labiausiai žinomas normavimo pavyzdys, siekiant apriboti piktnaudžiavimą alkoholiu, yra Brato (“Bratt”) sistema, oficiali alkoholio prieinamumo kontrolės forma, galiojusi Švedijoje nuo 1917 iki 1955 m. (Babor *ir kiti*, 2003).

Rationing - The sale of alcoholic beverages is limited to a certain amount (usually determined by government authorities) per person. The most notable example of rationing as a way to discourage alcohol misuse is the Bratt system, a form of legal control over alcohol availability in Sweden between 1917 and 1955. (Babor *et al.* 2003).

I pradžia [LT-EN](#)

P.

Paklausos kainų elastingumas – Terminą “elastingumas” vartoja ekonomistai, nusakydami vieno kintamojo reagavimą į kito kintamojo pokyčius. Paklausos kainų elastingumas nustato paklausos reagavimą į alkoholinių gėrimų kainų pokyčius. Jis apima proporcingą kainos pokyčio palyginimą su proporcingais paklausos pokyčiais. Sąryšis išreiškiamas santykiu arba koeficientu. (Babor *ir kiti*, 2003).

Price elasticity of demand - The term 'elasticity' is used by economists to describe the responsiveness of one variable to changes in another variable. Price elasticity of demand measures the responsiveness of demand for alcoholic beverages to changes in price. It involves comparing the proportional changes in price with the proportional changes in the quantity demanded. The relationship is expressed in the form of a ratio or coefficient. (Babor *et al.* 2003).

Pardavimo valandos ir dienos – Savaitės dienos ir dienos valandos, kai teisėtai galima parduoti alkoholinius gėrimus vartojimui patalpose ar išsineštinai. (Babor *ir kiti*, 2003).

Hours and days of sale - Days of the week and hours of the day in which it is legal to sell alcoholic beverages for consumption on or off premises. (Babor *et al.* 2003).

Pasiūlos mažinimas – Tai strategija ar programos, kurių tikslas yra sumažinti arba užkirsti kelią alkoholio gamybai bei platinimui. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Supply reduction - Specifically, policies or programmes aimed at reducing or preventing the production and distribution of alcohol. (Hvalkof and Anderson 1995).

Pažangos nustatymas – Tai reiškia įvertinimą, kiek pažengę kuri nors šalis, jos verslas, pramonė ir t.t., palyginti su kitomis („etaloninėmis” – red. pastaba) šalimis, verslais, pramonės šakomis ir t.t. “Etalonas” yra standartas, pagal kurį vertinama veikla. Lygio nustatymas yra vienas būdų, naudotų “Lisabonos proceso” metu (žr. toliau). (Europos Komisija, 2005).

Benchmarking - This means measuring how well one country, business, industry, etc. is performing compared to other countries, businesses, industries, and so on. The “benchmark” is the standard by which performance will be judged. Benchmarking is one of the techniques used in the “Lisbon process” (see below). (European Commission 2005).

Piktnaudžiavimas – Plačiai vartojimų įvairias reikšmes turinčių terminų grupė. Tai yra liekamoji kategorija, kuri vartojama dažniausiai turint omenyje priklausomybę. Terminas “piktnaudžiavimas” kartais yra vartojamas nepagrįstai, apibūdinant bet kokį vartojimą apskritai, ypač kalbant apie draudžiamus narkotikus. Dėl savo dviprasmiškumo šis terminas nevartojamas Tarptautinėje ligų klasifikacijoje TLK-10 (išskyrus atvejus, kai kalbama apie priklausomybės nesukeliančias medžiagas, žr. toliau); “žalingas vartojimas” ir “rizikingas vartojimas” yra lygiaverčiai terminai. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005). *Red. pastaba: liekamosios kategorijos yra tos, kurių neįmanoma formaliai aprašyti duotoje klasifikacijos sistemoje. (Žr. Susan Leigh Star and Geoffrey C. Bowker, Center for Science, Technology and Society, Santa Clara University).*

Abuse - A group of terms in wide use but of varying meaning. It is a residual category, with dependence taking precedence when applicable. The term “abuse” is sometimes used disapprovingly to refer to any use at all, particularly of illicit drugs. Because of its ambiguity, the term is not used in ICD-10 (except in the case of non-dependence-producing substances see below); harmful use and hazardous use are the equivalent terms. (World Health Organization 2005).

Pilietinė visuomenė – Tai yra apibendrinantis pavadinimas, apjungiantis visų rūšių organizacijas ir asociacijas, kurios yra nevyriausybinės, ir kurios atstovauja profesinėms, interesų grupėms ar visuomenės segmentams. Ji apima (pavyzdžiui) profesines sąjungas, darbuotojų asociacijas, aplinkosaugos lobistus ir grupes, kurios atstovauja moterims, ūkininkams, neįgaliesiems ir t.t. Kadangi šios organizacijos atlieka daug ekspertizių konkrečiose srityse ir dalyvauja įgyvendinant Europos Sąjungos politiką bei jos priežiūrą, ES dažnai konsultuoja pilietinės visuomenės atstovus ir pageidauja, kad jie labiau įsitrauktų į politinių sprendimų priėmimą Europoje (Europos Komisija, 2005).

Civil society - This is the collective name for all kinds of organizations and associations that are not part of government but that represent professions, interest groups or sections of society. It includes (for example) trade unions, employers’ associations, environmental lobbies and groups representing women, farmers, people with disabilities and so on. Since these organizations have a lot of expertise in particular areas and are involved in implementing and monitoring European Union policies, the EU regularly consults civil society and wants it to become more involved in European policymaking. (European Commission 2005).

Pirminė priežiūra – Pirmasis priežiūros lygis paprastai yra teikiamas ambulatorijose (priešingai negu antrinė ir tretinė priežiūra, kuri paprastai yra teikiama ligoninėse). (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Primary care - The first level of care, generally provided in an ambulatory setting (as opposed to secondary and tertiary care which would normally be hospital-based). (World Health Organization 1998).

Pirminė sveikatos priežiūra – Pirminė sveikatos priežiūra yra pagrindinė šalies sveikatos sistemos funkcija ir dėmesio objektas, svarbiausias būdas teikti sveikatos paslaugas, labiausiai periferinis sveikatos sistemos lygis nusidriekiantis nuo periferijos iki centro; tai sudėtinė šalies socialinės ir ekonominės plėtros dalis. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Primary health care - Primary health care is the central function and main focus of a country's health system, the principal vehicle for the delivery of health care, the most peripheral level in a health system stretching from the periphery to the centre, and an integral part of the social and economic development of a country. (Hvalkof and Anderson 1995).

Poveikio sveikatai įvertinimas – Įvertinimas bendro, tiesioginio ir netiesioginio poveikio, kurį sveikatos būklei bei visuminei sveikatai ir socialinei bei ekonominei raidai daro politika, programos, tarnybos ar institucijos. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health impact assessment - An estimation of the total, direct and indirect, effects of a policy, programme, service or institution on health status and overall health and socioeconomic development. (World Health Organization 1998).

Prekybos taškų licencijavimas – Licencijų suteikimas prekybos taškams, leidžiant pardavinėti alkoholinius gėrimus tokiai prekybai skirtomis dienomis ir valandomis. Kai kuriose šalyse leidimas vartoti alkoholių skirstomas į vartojimą prekybos vietoje ir alkoholio pirkimą išsineštinai. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Licensing of outlets - Licensing of outlets authorized to sell alcoholic beverages and legal provisions setting the days and hours when sale is permitted. Some countries have divided the term into licensing for consumption on-premises or off-premises. (Hvalkof and Anderson, 1995).

Prekybos alkoholiu taškų tankis – Prekybos alkoholiniais gėrimais taškų skaičius, atitinkamai vienam gyventojui (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Density of alcohol outlets - Number of outlets for sale of alcoholic beverages per head of population. (Hvalkof and Anderson 1995).

Prekybos taškų skaičius – Tai vietų, kuriose pardavinėjami alkoholiniai gėrimai, skaičius. (Babor *ir kiti*, 2003).

Number of outlets - The number of establishments selling alcoholic beverages. (Babor *et al.* 2003).

Prieinamumas, alkoholio – Tai alkoholio įsigijimo būdai. Alkoholio prieinamumas skiriasi įvairiose bendruomenėse ir gali būti tokių jo variantų: neprieinamumas (kai alkoholis yra uždraustas); alkoholio normavimo sistemos bei valstybinės mažmeninės monopolijos; privačios mažmeninės įmonės, kai galima kontroliuoti jų tankį, alkoholio pardavimo dienas bei valandas ir minimalų teisėtą perkančiųjų amžių. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Access to alcohol - The means by which alcohol is obtained. Access to alcohol differs by community, ranging from no access (where alcohol is prohibited) through systems of rationing and state retail monopolies to private retail outlets which can be controlled in terms of density, days and hours of sale, and minimum legal age of purchase. (Hvalkof and Anderson 1995).

Priklausomybė – Pakartotinis psichiką veikiančios medžiagos (medžiagų) vartojimas tokiais kiekiais, kad vartotojas (vadinamas priklausomuoju) yra periodiškai ar nuolat intoksikuojamas, patiria neįveikiamą potraukį vartoti savo mėgstamą medžiagą (ar medžiagas), turi didelių sunkumų, jei nori savanoriškai medžiagos vartojimą nutraukti ar keisti vartojimo pobūdį ir yra pasiryžęs įsigyti psichiką veikiančių medžiagų praktiškai bet kokiomis priemonėmis. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Addiction - Repeated use of a psychoactive substance or substances, to the extent that the user (referred to as an addict) is periodically or chronically intoxicated, shows a compulsion to take the preferred substance (or substances), has great difficulty in voluntarily ceasing or modifying substance use, and exhibits determination to obtain psychoactive substances by almost any means. (World Health Organization 2005).

Prisijungianti šalis – Tai šalis kandidatė, atitinkanti Kopenhagos kriterijus ir baigusi derybas dėl stojimo į Europos Sąjungą. (Europos komisija, 2005).

Acceding country - This is a candidate country that has met the Copenhagen criteria and has completed negotiations for joining the European Union. (European Commission 2005).

Problema, susijusi su alkoholiu – Bet kurie neigiami veiksniai, atsirandantys dėl alkoholio vartojimo. Svarbu pažymėti, kad “susijusios” nebūtinai reiškia priežastingumą. Terminas vartojimas gali būti siejamas ir su pavieniu geriančiuoju, ir su visuomene. Jį 1979 m. įvedė Pasaulio sveikatos organizacijos Ekspertų komisija*. 1977 m. Pasaulio sveikatos organizacijos ataskaitoje terminas “su alkoholiu susijęs nedarbingumas” buvo vartojamas kaip lygiavertis terminas, kalbant apie asmeninį lygmenį**. “Alkoholio problema” dažnai buvo vartojamas kaip lygiavertis terminas. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

* Problemos, susijusios su alkoholio vartojimu. Pasaulio sveikatos organizacijos Ekspertų komisijos ataskaita. Ženeva. Pasaulio sveikatos organizacija, 1980 (WHO Technical Report Series, No. 650).

**Edwards G. *ir kiti*, su alkoholiu susijęs neįgalumas Ženeva. Pasaulio sveikatos organizacija, 1977) (WHO Offset publication, No.32).

Alcohol-related problem - Any of the range of adverse accompaniments of drinking alcohol. It is important to note that “related” does not necessarily imply causality. Use of the term can relate either to an individual drinker or to society, and was endorsed by a 1979 WHO Expert Committee* A 1977 WHO report had used alcohol-related disability as an equivalent term at the individual level** Alcohol problem is often used as an equivalent term. (World Health Organization 2005).

* Problems related to alcohol consumption. Report of a WHO Expert Committee. Geneva, world Health Organization, 1980 (WHO technical Report Series, No.650).

**Edwards G *et al.* Alcohol-related disabilities. Geneva, World Health Organization, 1977 (WHO Offset publication, No.32).

Probleminis girtavimas – Tai girtavimas, kuris sukelia problemas, asmenines ar kolektyvines, sveikatos ar socialines. Probleminis gėrovas yra asmuo, kurio gėrimas sukelia sveikatos ar socialines problemas. Formuliuotėse, kuriose vengiama vartoti žodžius, būdingus šiam terminui, jis pakeičiamas terminu “problemos, kylančios dėl alkoholio” ir „gėrimo problemos”. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Problem drinking - Drinking that results in problems, individual or collective, health or social. A problem drinker is a person whose drinking has resulted in health or social problems. Formulations that avoid the labelling inherent in the term include “drinking-related problems” and “drinking problems”. (World Health Organization 2005).

Prohibicija (Draudimas) – Politika, kai draudžiama kultivuoti, gaminti ir (ar) pardavinėti (o kartais ir vartoti) psichiką veikiančias medžiagas (nors jas pardavinėti farmacijos tikslais dažniausiai yra leidžiama). Terminas konkrečiai taikomas alkoholiui (žinomas kaip Prohibicija) yra susijęs su JAV 1919-1933 m. galiojusių draudimu pardavinėti alkoholi, taip pat ir kitose šalyse tarpukariu galiojusiu draudimu. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Prohibition - Policy under which the cultivation, manufacture, and/or sale (and sometimes the use) of a psychoactive drug are forbidden (although pharmaceutical sales are usually permitted). The term applies particularly to alcohol, notably (as Prohibition) in relation to the period of national interdiction of alcohol sales in the USA, 1919-1933, and in various other countries between the two World Wars. (World Health Organization 2005).

Putojantys alkoholiniai gėrimai – Alkoholiniai gėrimai, prisotinti angliarūgštės, dirbtinių dažiklių, saldiklių, ir pardavinėjami 300 ml buteliuose. Formaliesni putojančių alkoholinių gėrimų pavadinimai yra “iš anksto sumaišyti alkoholiniai gėrimai”, “kvapnieji alkoholiniai gėrimai” ir “dizainerių gėrimai”. (Babor *ir kiti*, 2003).

Alcopops - A form of alcoholic beverage characterized by carbonation, artificial colouring, sweetness, and sale by the 300 ml bottle. More formal names for alcopops are 'pre-mixed spirits', 'flavoured alcoholic beverages', and 'designer drinks'. (Babor *et al.* 2003).

Į pradžia [LT-EN](#)

R.

Registruotas alkoholio suvartojimas – Nacionalinio suvartojimo lygis, kurį patvirtina nustatyti mokesčiai ir akcizai už alkoholinius gėrimus bei nuolat renkami statistikos duomenys apie alkoholio gamybą, prekybą ir suvartojimą. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Recorded alcohol consumption - The level of national consumption shown by records of tax and excise on alcoholic beverages and routinely collected statistics covering production, trade and consumption. (Hvalkof and Anderson 1995).

Reklamos draudimas – Visiškas ar iš dalies alkoholinių gėrimų teisėtas reklamos uždraudimas. Iš dalies vykdomi draudimai gali būti susiję su tam tikrais alkoholinių gėrimų pavidalais arba su žiniasklaidos tipais, arba gali varžyti reklamos transliavimą tam tikromis dienos valandomis. (Babor *ir kiti*, 2003.).

Advertising ban - A total or partial legal prohibition of advertising for alcoholic beverages. Partial bans may relate to a particular type of alcoholic beverage, or a type of media, or may limit broadcast advertising to certain hours of the day. (Babor *et al.* 2003).

Reklamos kodeksai – Alkoholio ir (ar) kitų pramonės šakų reklamos standartų savaiminis reguliavimas (t.y. kai reguliavimo taisyklės nustato patys gamintojai – red. pastaba), dažniausiai nusakant alkoholio reklamos turinį ir gyventojų grupes, kurioms reklama skiriama. (Babor *ir kiti*, 2003).

Advertising codes - Self-regulation of advertising standards by the alcohol and/or other industries, usually by specifying the content of alcohol advertisements, and the populations exposed to it. (Babor *et al.* 2003).

Rezultatas – Sveikatos apsaugos srityje - politikos priemonių ar sveikatos intervencijų rezultatas arba įtaka sveikatos būklės ar sveiko elgesio pokyčių prasme. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Outcome - In the field of health, the result or impact of policy measures or health interventions in terms of a change in health status or health behaviour. (World Health Organization 1998).

Rinkodara, alkoholio – Alkoholio pardavimo skatinimas, naudojant įvairias strategijas, pavyzdžiui, reklamą televizijoje ir radijuje, taip pat laikraščiuose ir žurnaluose, reklamą, tiesiogiai skirtą tam tikroms vartotojų grupėms, sporto varžybų bei kultūros renginių rėmimą, taip pat alkoholio pavertimą labiau matomu televizijos programose ir populiariose dainose. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Marketing of alcohol - Promotion of the sale of alcohol using a variety of strategies, such as advertising on television and radio and in newspapers and journals, advertising directly to some consumer groups, sponsorship of sports and cultural activities, and giving greater visibility to alcohol in television programmes and popular songs. (Hvalkof and Anderson 1995).

Rizikingas vartojimas – Tai medžiagos vartojimo būdas, didinantis vartotojui žalingų pasekmių riziką. Kai kurie tokio vartojimo būdai lemia pasekmes fizinei ir psichikos sveikatai (kaip žalingo vartojimo atveju); kai kurie apima ir socialines pasekmes. Priešingai negu žalingas vartojimas, pavojingas vartojimas yra susijęs su tokiais vartojimo modeliais, kurie turi reikšmės visuomenės sveikatai, nepaisant to, kad vartotojas tuo metu nepatiria jokio sveikatos sutrikimo. Šį terminą dabar vartoja PSO, bet jis nėra diagnostinis TLK-10 terminas. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Hazardous use - A pattern of substance use that increases the risk of harmful consequences for the user. Some would limit the consequences to physical and mental health (as in harmful use); some would also include social consequences. In contrast to harmful use, hazardous use refers to patterns of use that are of public health significance despite the absence of any current disorder in the individual user. The term is used currently by WHO but is not a diagnostic term in ICD-10. (World Health Organization 2005).

Rizikos faktorius – Socialinė, ekonominė ar biologinė būklė, elgesys ar aplinka, kurie siejami su polinkiu ar sukelia padidintą polinkį specifinei ligai, blogai sveikatai, ar sužeidimams. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Risk factor - Social, economic or biological status, behaviours or environments which are associated with or cause increased susceptibility to a specific disease, ill health, or injury. (World Health Organization 1998).

Rizikos funkcija – Tai santykis tarp išgerto alkoholio kiekio ir fizinių bei socialinių gėrimo pasekmių visumos. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Risk function - Specifically, the relationship between the quantity of alcohol drunk and a range of physical and social consequences of drinking. (Hvalkof and Anderson 1995).

Rodikliai – tai kintamieji, padedantys išmatuoti [sveikatos būklės pokyčius] tiesiogiai arba netiesiogiai ir įvertinti laipsnį, kuriuo yra pasiekiami programos tikslai bei uždaviniai. Formuojant regioninius HFA uždavinius (HFA – Health for all – Sveikata visiems – Nepriklausoma Europos sveikatos duomenų bazė – red. pastaba), pasitelkiami ir kiekybiniai, ir kokybiniai rodikliai. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Indicators - Variables that help to measure [changes in the health situation] directly or indirectly and to assess the extent to which the objectives and targets of a programme are being attained. For the regional HFA targets, both quantitative and qualitative indicators are used. (World Health Organization 1998).

I pradžia [LT-EN](#)

S.

Saikingas gėrimas – Netikslus terminas, apibūdinantis gėrimo būdą, kuris supriešinamas su stipriu gėrimu. Juo apibūdinamas saikingas išgeriamo gėrimo kiekis, kuris nesukelia problemų. Kartais saikingas gėrimas yra gretinamas su lengvu gėrimu. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Moderate drinking - An inexact term for a pattern of drinking that is by implication contrasted with heavy drinking. It denotes drinking that is moderate in amount and does not cause problems. Sometimes, moderate drinking is also contrasted with light drinking. (World Health Organization 2005).

Santūra – Įvairiai vartojamas terminas, susijęs su alkoholiu ir kitais narkotikais; iš pradžių tai reiškė išsipareigojimą laikytis saikingų asmeninio vartojimo įpročių (pavyzdžiui, susilaikymą nuo alkoholinių gėrimų), bet nuo 1840 m. tai dažniausiai reikšdavo asmeninį visišką abstinencijos išsipareigojimą (blaivybės įžadas). Nuo 1850-tųjų, šis terminas dažnai reiškė išsipareigojimą kontroliuoti alkoholi vietiniu, nacionaliniu ar globaliniu mastu, dažnai turint tikslą visiškai uždrausti pardavinėti alkoholinius gėrimus (iš čia kilo prohibicionistai). (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Temperance - A term of varying usage concerning alcohol and other drugs; originally meaning a commitment to moderation in personal drinking habits (e.g. by abstaining from drinking spirits), but after the 1840s usually meaning a personal commitment to total abstinence (the temperance pledge). After the 1850s it often implied a commitment to local, national, or global alcohol control, usually with the aim of eventual prohibition of the sale of alcoholic beverages (hence prohibitionist). (World Health Organization 2005).

Savaiminis reguliavimasis – Tai tvarka, kai kuris nors susivienijimas, dažniausiai alkoholinių gėrimų pramonė, nustato praktikos kodeksus, susijusius su alkoholio reklamos turiniu ar jos išdėstymu. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Self-regulation - Specifically, a mechanism by which an entity, usually the alcohol beverage industry, sets codes of practice concerning the content or location of advertisements for alcohol. (Hvalkof and Anderson 1995).

Socialiniai alkoholio kaštai – Tai bendri bet kurios visuomenės nuostoliai, susidarantys vartojant, gaminant ir platinant alkoholį, apimantys tokius sektorius, kaip sveikata ir socialinė apsauga, eismas, teisėtvara ir baudžiamoji sistema. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Social costs of alcohol - The overall costs to any society resulting from the consumption, production and distribution of alcohol and embracing such sectors as health and welfare, industry, road traffic, law enforcement and the penal system. (Hvalkof and Anderson 1995).

Socialus gėrimas – (1) Pažodžiui, tai gėrimas kompanijoje, kaip gėrimo vienetė priešingybė. (2) Dažnai šis terminas vartojamas laisvai, kalbant apie gėrimą, kuris nesukelia problemų. (3) Siauresne prasme, tai alkoholinių gėrimų vartojimas, laikantis socialinių įpročių, pirmiausiai, drauge su kitais ir tikrai dėl socialiai priimtinių priežasčių ir socialiai priimtinais būdais. Socialus gėrimas nebūtinai yra saikingas gėrimas. Pavyzdžiui, tam tikrose Pietų Amerikos bendruomenėse žmonės dalyvauja visuotinai pripažintose „fiestų“ išgertuvėse, dažnai net apsinuodydami. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Social drinking - (1) Literally, drinking in company, as opposed to solitary drinking. (2) Often used loosely to mean a drinking pattern that is not problem drinking. (3) More prescriptively, the use of alcoholic beverages in compliance with social custom, primarily in the company of others, and then only for socially acceptable reasons and in socially acceptable ways. Social drinking is not necessarily moderate drinking. In certain South American societies, for example, individuals engage in communally approved “fiesta” drinking, often to the point of intoxication. (World Health Organization 2005).

Socialinė rinkodara – Tai sveikatos komunikacijų būdas, kai taikomi įprastiniai rinkodaros metodai idėjoms, požiūriams ir sveikam elgesiui „parduoti“. Socialine rinkodara siekiama daryti įtaką socialiniam elgesiui pasirinktoje grupėje ir visoje visuomenėje. (Babor *ir kiti*, 2003).

Social marketing - An approach to health communications that applies standard marketing principles to 'sell' ideas, attitudes, and health behaviours. Social marketing seeks to influence social behaviours in the target audience and the general society. (Babor *et al.* 2003).

Standartinis išgėrimas – Alkoholinio gėrimo kiekis (pavyzdžiui, vyno stiklinė, alaus skardinė arba maišyti gėrimai, turintys destiliuoto spirito), kuriuose yra maždaug toks pat etanolio kiekis (gramais), nepriklausomai nuo gėrimo tipo. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Standard drink - A volume of beverage alcohol (e.g. a glass of wine, a can of beer, or a mixed drink containing distilled spirits) that contains approximately the same amounts (in grams) of ethanol regardless of the type of beverage. (World Health Organization 2005).

Stiprus girtavimas – Tai gėrimo būdas, kai viršijamas tam tikras saikingo gėrimo – ar, platesne prasme, – socialaus gėrimo - standartas. Stiprus girtavimas dažnai apibrėžiamas kaip toks, kuris viršija tam tikrą dienos normą (pvz., trys kartai per dieną) arba išgėrimų kiekis vienu atveju (pvz., penki išgėrimai vienu metu, vykę mažiausiai kartą per savaitę). (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Heavy drinking - A pattern of drinking that exceeds some standard of moderate drinking or—more equivocally—social drinking. Heavy drinking is often defined in terms of exceeding a certain daily volume (e.g. three drinks a day) or quantity per occasion (e.g. five drinks on an occasion, at least once a week). (World Health Organization 2005).

Strategija – Ilgam laikotarpiui numatyta išsamus veiksmų planas, kai numatomos atskiros veiklos ir įvykiai. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Strategy - A long-term considered and comprehensive course of action that provides the framework for individual activities and events. (World Health Organization 1998).

Subsidiarumas – “Subsidiarumo principas” reiškia, kad ES sprendimai turi būti priimami kiek įmanoma arčiau piliečių. Kitaip tariant, Europos Sąjunga nesiima veiksmų (išskyrus tuos, už kuriuos ji viena prisiima atsakomybę), jeigu tie veiksmai nėra efektyvesni už veiksmus, kurie priimami nacionaliniu, regioniniu ar vietiniu lygmeniu. (Europos Komisija, 2005).

Subsidiarity - The “subsidiarity principle” means that EU decisions must be taken as closely as possible to the citizen. In other words, the Union does not take action (except on matters for which it alone is responsible) unless EU action is more effective than action taken at national, regional or local level. (European Commission 2005).

Suinteresuotas dalyvis – Bet koks asmuo ar organizacija, besidominti ar veikiama ES įstatymų ir politikos, yra šio proceso “suinteresuotas dalyvis”. Europos Komisija, prieš siūlydama naują įstatymų leidybos arba politinę iniciatyvą, stengiasi tartis su kiek įmanoma didesniu suinteresuotų dalyvių skaičiumi. (Europos Komisija, 2005).

Stakeholder - Any person or organization with an interest in or affected by EU legislation and policymaking is a “stakeholder” in that process. The European Commission makes a point of consulting as wide a range of stakeholders as possible before proposing new legislation or new policy initiatives. (European Commission 2005).

Suvartojimas vienam gyventojui – vidutinis gryno alkoholio kiekis (dažniausiai matuojamas litrais), suvartojamas per tam tikrą laiką (pavyzdžiui, per vienerius metus), kuris yra apskaičiuojamas padalijus bendrą per tą laiką visų gyventojų, įskaitant vaikus ir abstinencius, suvartoto gryno alkoholio kiekį. Suaugusiųjų suvartojimas vienam gyventojui (arba suaugusiųjų suvartojimas) yra bendras suvartoto alkoholio kiekis, padalintas iš suaugusiųjų skaičiaus; kartais suaugusiais laikomi vyresni kaip 15 metų gyventojai. (Babor *ir kiti*, 2003).

Per capita consumption - The average amount of pure alcohol (usually estimated in litres) consumed during a given time period (e.g. one year), calculated by dividing the total amount of pure alcohol consumed during that time by the total number of people in the population, including children and abstainers. Adult *per capita* consumption (or per adult consumption) is the total amount of alcohol consumed divided by the number of adults, sometimes defined as persons over the age of 15. (Babor *et al.* 2003).

Sutrikimas, psichiką veikiančios medžiagos vartojimas – Bendras terminas, vartojamas, apibūdinant psichikos, fizinę ir elgesio klinikinę būseną, siejant su psichiką veikiančių medžiagų vartojimu. Pilnutinis TLK-10 apibūdinimas yra “psichikos ir elgesio sutrikimai, susiję su psichiką veikiančių medžiagų vartojimu”, kai medžiagos žymimos kodais F10-F19, o trečioji kodo dalis žymi medžiagos klasę. Sutrikimai apima ūmią intoksikaciją, žalingą vartojimą, priklausomybės sindromą, abstinencijos sindromą (su baltąja karštligė ar be jos), psichozinius sutrikimus ir amnezijos sindromą. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1992).

Disorder, psychoactive substance use - A generic term used to denote mental, physical, and behavioural conditions of clinical relevance and associated with the use of psychoactive substances. The full ICD-10 term is “mental and behavioural disorders due to psychoactive substance use”, covered by codes F10-F19; the third character in the code specifies the class of substances involved. The disorders include acute intoxication, harmful use, dependence syndrome, withdrawal syndrome, (with and without delirium), psychotic disorders, and amnesic syndrome. (World Health Organization 1992).

Sveikata –

1. Visuminė fizinės, psichikos ir socialinės gerovės būseną, bet ne vien tik būklę, kai nėra ligos ar negalios.
2. Mirtingumo, sergamumo ir neįgalumo sumažinimas, kai aptikus ligą ar sutrikimą pagerėja bendrasis sveikatos stovis. Pirmoji apibrėžtis, kurią pateikia PSO konstitucija, išreiškia idealą, kuris turėtų būti bet kokio sveikatos gerinimo tikslas. Tačiau tai netinka objektyviam vertinimui; darbo tikslais reikia siauresnės apibrėžties. Šiuo tikslu paprastai naudojama antroji apibrėžtis (pvz., sveikatos statistikai). (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health –

1. A state of complete physical, mental and social wellbeing and not merely the absence of disease or infirmity.
2. The reduction in mortality, morbidity and disability due to detectable disease or disorder, and an increase in the perceived level of health. The first definition, that of the WHO Constitution, expresses an ideal, which should be the goal of all health development activities. It does not, however, lend itself to objective measurement, and for working purposes a narrower definition is required. The second definition is usually used for this purpose (e.g. in health statistics). (World Health Organization 1998).

Sveikatos būklė – Bendrasis terminas, apibūdinantis asmens, žmonių grupės ar visų gyventojų sveikatos būklę, kuri nustatoma pagal priimtus standartus. PSO sveikatos rodikliai teikia tarptautiniuose mastu pripažįstamus standartus, kurie taikomi įvairiems sveikatos būklės aspektams. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health status - A general term for the state of health of an individual, group or population measured against defined standards. The WHO health indicators provide internationally accepted standards for various aspects of health status. (World Health Organization 1998).

Sveikatos stiprinimas – Pavienio žmogaus ar gyventojų išmatuojamas sveikatos lygio kilimas, įskaitant gyvenimo trukmę ir kokybę. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health gain - An increase in the measured health of an individual or population, including length and quality of life. (World Health Organization 1998).

Sveikatos kompetencija – Individuali kompetencija, turinti įtakos faktoriams, lemiantiems sveikatą. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health competence - Individual competence to influence factors determining health. (World Health Organization 1998).

Sveikatos tobulinimas – Nuolatinis, progresyvus gyventojų sveikatos būklės gerinimo procesas. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health development - The process of continuous, progressive improvement of the health status of a population. (World Health Organization 1998).

Sveikatos politika – Sprendimų ir įsipareigojimų atlikti tam tikrus veiksmus visuma, siekiant įgyvendinti nustatytus uždavinius bei tikslus sveikatai gerinti. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health policy - A set of decisions or commitments to pursue courses of action aimed at achieving defined goals and targets for improving health. (World Health Organization 1998).

Sveikatos potencialas – Aukščiausias sveikatos laipsnis, kurį galėtų pasiekti žmogus. Sveikatos potencialą nulemia rūpinimasis savimi ir kitais, sugebėjimas priimti sprendimus ir valdyti savo gyvenimą, taip pat užtikrinti, kad visuomenė, kurioje žmogus gyvena, sukurtų sąlygas įgyti sveikatos visiems jos nariams. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health potential - The fullest degree of health that an individual can achieve. Health potential is determined by caring for oneself and others, by being able to make decisions and take control over one's life, and by ensuring that the society in which one lives creates conditions that allow the attainment of health by all its members. (World Health Organization 1998).

Sveikatos determinantai - Įvairūs asmeniniai, socialiniai, ekonominiai ir aplinkos veiksniai, kurie lemia individų ar populiacijų sveikatos būklę. Sveikatą lemiančių veiksnių esama daug, ir jie yra tarpusavyje susiję. Sveikos gyvensenos propagavimas yra nepaprastai stipriai susijęs su veiksmis ir agitavimu, kuriais siekiama išpopuliarinti potencialiai modifikuojamus sveikatos determinantus – ne tik tuos, kurie yra susiję su pavienių žmonių veiksmis, pavyzdžiui, sveiku elgesiu ir gyvenimo būdu, bet ir tokius veiksnius, kaip, pavyzdžiui, pajamos ir socialinė padėtis, išsilavinimas, darbas bei darbo sąlygos, tinkamų sveikatos apsaugos paslaugų bei fizinės aplinkos buvimas. Visa tai kartu sukuria įvairias gyvenimo sąlygas, kurios turi įtakos sveikatai. Šiuos gyvenimo būdo ir gyvenimo sąlygų pasikeitimus, lemiančius sveikatos būklę, galima laikyti netiesioginiais sveikatos pasiekimais. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Determinants of health - The range of personal, social, economic and environmental factors which determine the health status of individuals or populations. The factors which influence health are multiple and interactive. Health promotion is fundamentally concerned with action and advocacy to address the full range of potentially modifiable determinants of health – not only those which are related to the actions of individuals, such as health behaviours and lifestyles, but also factors such as income and social status, education, employment and working conditions, access to appropriate health services, and the physical environments. These, in combination, create different living conditions which impact on health. Achieving change in these lifestyles and living conditions, which determine health status, are considered to be intermediate health outcomes. (World Health Organization 1998).

Sveikatos sektorius – Sveikatos sektorių sudaro organizuotos visuomeninės ir privačios sveikatos tarnybos (įskaitant sveikatingumo skatinimo, ligų prevencijos, diagnostikos, gydymo ir priežiūros tarnybas), sveikatos departamentų ir ministerijų strategija ir veikla, sveikatos srityje dirbančios nevyriausybinės organizacijos ir bendruomeninės grupės bei profesinės asociacijos. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health sector - The health sector consists of organized public and private health services (including health promotion, disease prevention, diagnostic, treatment and care services), the policies and activities of health departments and ministries, health-related nongovernmental organizations and community groups, and professional associations. (World Health Organization 1998).

Sveikatos sistema – Tai formali struktūra, skirta tam tikrai gyventojų grupei, kurios finansus, valdymą, apimtį ir turinį apibrėžia įstatymai bei taisyklės; ji teikia žmonėms gydymo bei sveikatos priežiūros paslaugas nustatytose vietose, pavyzdžiui, namuose, švietimo įstaigose, darbo vietose, viešosiose vietose, bendruomenėse, ligoninėse ir klinikose, ir gali daryti įtaką fizinei ir psichosocialinei aplinkai. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health system - A formal structure for a defined population, whose finance, management, scope and content is defined in law and regulations, which provides for services to be delivered to people contributing to their health and health care, delivered in defined settings such as in homes, educational institutions, workplaces, public places, communities, hospitals and clinics and which may affect the physical and psychosocial environment. (World Health Organization 1998).

Sveikatos skatinimas – Tai procesas, sudarantis sąlygas pavieniams asmenims ir bendruomenėms plėsti sveikatą lemiančių veiksnių kontrolę ir šitaip gerinti savo sveikatą. Tai besikeičianti sąvoka, apimanti gyvenimo būdo tobulinimą ir kitus socialinius, ekonominius, aplinkos ir asmeninius palankius sveikatai veiksnius. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health promotion - The process of enabling individuals and communities to increase control over the determinants of health and thereby improve their health. An evolving concept that encompasses fostering lifestyles and other social, economic, environmental and personal factors conducive to health. (World Health Organization 1998).

Sveikatos sutrikimai dėl alkoholio vartojimo – Sutrumpinta TLK-10 vartojamo termino – „Psichikos ir elgesio sutrikimai, susiję su alkoholio vartojimu“ - versija. Terminas apima ūmią intoksikaciją (F1x.0), žalingą vartojimą (F1x.1), priklausomybės sindromą (F1x.2), abstinencijos sindromą (F1x.3), abstinencijos sindromą su baltąja karštligė (F1x.4), psichozinį sutrikimą (F1x.5) ir amnezijos sindromą (F1x.6). (Pasaulio sveikatos organizacija, 1992).

Alcohol use disorders - A shortened version of the term used in ICD-10—Mental and behavioural disorders associated with alcohol use. The term encompasses acute intoxication (F1x.0), harmful use (F1x.1), dependence syndrome (F1x.2), withdrawal state (F1x.3), withdrawal state with delirium (F1x.4), psychotic disorder (F1x.5) and amnesic syndrome (F1x.6). (World Health Organization 1992).

Sveikatos švietimas – Sąmoningai sudarytos galimybės mokytis, skirtos siekti elgesio pokyčių. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health education - Consciously constructed opportunities for learning which are designed to facilitate changes in behaviour. (World Health Organization 1998).

Sveikatos paslaugos – Tai bet kokios paslaugos, kurios gali prisidėti gerinant sveikatą, ar nustatant sergančių žmonių diagnozę, skiriant gydymą ir reabilitaciją, ir kurios nebūtinai apsiriboja medicinos ir priežiūros paslaugomis. Tai taip pat yra ir formaliai organizuota įkurtų institucijų bei organizacijų sistema, kurios daugialypis tikslas yra patenkinti įvairius gyventojų sveikatos poreikius. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health service - Any service which can contribute to improved health or the diagnosis, treatment and rehabilitation of sick people and not necessarily limited to medical or health care services. Also, a formally organized system of established institutions and organizations, the multi-purpose objective of which is to cope with the various health needs and demands of the population. (World Health Organization 1998).

Sveikatos lūkesčiai – Sveikatos lūkesčiai yra gyventojų patikrinimas, siekiant išsiaiškinti tikėtinos gyvenimo trukmės proporciją, kuri gali būti vertinama kaip sveika ir visavertė, be ligų, susirgimų ir neįgalumo, remiantis socialinėmis normomis ir sampratomis bei profesiniais standartais. Šiuo metu naudojamų sveikatos tikimybės rodiklių pavyzdžiai yra gyvenimo be neįgalumo metai (DFLY) ir kokybiški gyvenimo metai (QALY). Tai pirmiausiai reiškia trukmę gyvenimo, kai žmogus gyvena, nepatirdamas neįgalumo, sutrikimų ir/ar lėtinių ligų. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Health expectancy - Health expectancy is a population-based measure of the proportion of expected lifespan estimated to be healthful and fulfilling, or free of illness, disease and disability according to social norms and perceptions and professional standards. Examples of health expectancy indicators currently in use are disability-free life years (DFLY) and qualityadjusted life years (QALY). They focus primarily on the extent to which individuals experience a lifespan free of disability, disorders and/or chronic disease. (World Health Organization 1998).

Sveika viešoji politika – Aiškus rūpinimasis sveikata ir teisingumu visose politikos bei atskaitomybės už sveikatą srityse. Pagrindinis tikslas yra ... sukurti palankią aplinką, kuri leistų žmonėms sveikai gyventi. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Healthy public policy - An explicit concern for health and equity in all areas of policy and an accountability for health impact. The main aim ... is to create a supportive environment to enable people to lead healthy lives. (World Health Organization 1998).

I pradžia [LT-EN](#)

Š.

Šalis kandidatė – Tai reiškia šalį, kuri pateikė paraišką stoti į Europos Sąjungą ir kurios paraiška buvo oficialiai priimta. Prieš įstodama į ES, šalis kandidatė turi atitikti “Kopenhagos kriterijus”. (Europos Komisija, 2005).

Candidate country - This means a country that has applied to join the European Union and whose application has been officially accepted. Before a candidate country can join the EU it must meet the “Copenhagen criteria”. (European Commission 2005).

Šalys narės – Šalys, kurios priklauso tarptautinei organizacijai, yra “šalys narės”. Terminas dažnai naudojamas turint omeny tų šalių vyriausybes. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. Europos Sąjungos šalys narės yra Belgija, Čekijos Respublika, Danija, Vokietija, Estija, Graikija, Ispanija, Prancūzija, Airija, Italija, Kipras, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Vengrija, Malta, Olandija, Austrija, Lenkija, Portugalija, Slovėnija, Slovakija, Suomija, Švedija ir Jungtinė Karalystė. (Europos Komisija, 2005).

Member State - The countries that belong to an international organization are its “member states”. The term is also often used to mean the governments of those countries. From 1 May 2004, the member states of the European Union are Belgium, the Czech Republic, Denmark, Germany, Estonia, Greece, Spain, France, Ireland, Italy, Cyprus, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Hungary, Malta, the Netherlands, Austria, Poland, Portugal, Slovenia, Slovakia, Finland, Sweden and the United Kingdom. (European Commission 2005).

Šalis pareiškėja – Tai reiškia šalį, kuri pateikė paraišką stoti į Europos Sąjungą. Kai ši paraiška oficialiai priimama, šalis tampa šalimi kandidate. (Žr. toliau). (Europos Komisija, 2005).

Applicant country - This means a country that has applied to join the European Union. Once its application has been officially accepted, it becomes a candidate country (see below). (European Commission 2005).

I pradžia [LT-EN](#)

T.

Tarpsektorinis veikimas – Veikimas, kai bendradarbiauja sveikatos sektorius su kitais atitinkamais sektoriais, siekiant bendro tikslo ir glaudžiai derinant įvairių sektorių indėlius. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Intersectoral action - Action in which the health sector and other relevant sectors collaborate for the achievement of a common goal, the contributions of the different sectors being closely coordinated. (World Health Organization 1998).

Tarptautinė funkcionavimo, neįgalumo ir sveikatos klasifikacija (TFK) – Standartinė sistema, skirta įvairiems neįgalumo tipams pasaulio sveikatos sistemose klasifikuoti ir registruoti. (Babor *ir kiti*, 2003).

International classification of function, disability, and health (ICF) - A standard system intended for use in classifying and recording different types of disability within health systems throughout the world. (Babor *et al.*, 2003).

Tarptautinė ligų ir susijusių sveikatos problemų klasifikacija (TLK) – Standartinė sistema, naudojama klasifikuojant, apibūdinant ir pranešant apie ligų būklę ir susijusias sveikatos problemas visose pasaulio sveikatos apsaugos sistemose. Ją periodiškai skelbia ir peržiūri Pasaulio sveikatos organizacija. (Babor *ir kiti*, 2003).

International classification of diseases and related health problems (ICD) - The standard system used to classify, define, and report disease conditions and related health problems within health systems throughout the world. Published and revised periodically by the World Health Organization. (Babor *et al.* 2003).

Tarpyvyriausybė organizacija – Tai organizacija, kuri įkuriama tarpyvyriausybinio susitarimu. Pavyzdžiui: PSO, Europos Taryba, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, kitos specializuotos Jungtinių Tautų sistemos žinybos. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Intergovernmental organization - An organization which is established by intergovernmental agreement. Examples: WHO, Council of Europe, OECD, other specialized agencies of the United Nations system. (World Health Organization 1998).

“Teršėjas apmoka”, principas – Tai principas, įtrauktas į kai kurių šalių įstatymus - gamintojai, atsakingi už taršą, turi padengti kompensacijos už žalą ir vėlesnio teršalų “valymo” išlaidas. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Polluter pays principle - The principle incorporated in laws of some countries that those producers who are responsible for pollution should pay the costs of compensation for damage and the cost of “cleaning up” the pollution afterwards. (World Health Organization 1998).

Tikslas – Tai bendras siekis, dėl ko dedamos pastangos. PSO Sveikatos sektorius apibrėžė savo tikslą kaip “sveikatą visiems iki 2000 metų”, kas reiškia, kad “bent jau visi žmonės visose šalyse turi turėti bent tokį sveikatos lygį, kad galėtų produktyviai dirbti ir aktyviai dalyvauti šalies, kurioje jie gyvena socialiniame gyvenime”. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Goal - A general aim towards which to strive. Within the health sector WHO has defined the goal of health for all by the year 2000, which means that “as a minimum all people in all countries should have at least such a level of health that they are capable of working productively and participating actively in the social life of the country in which they live”. (World Health Organization 1998).

Į pradžią [LT-EN](#)

U.

Universali strategija – Prevencijos strategija, skirta visiems gyventojams, o ne tik riziką patiriantiems gėrovams. (Babor *ir kiti*, 2003).

Universal strategy - A prevention strategy directed at the entire population, rather than high risk drinkers. (Babor *et al.* 2003).

Į pradžią [LT-EN](#)

V.

Vairavimas išgėrus – Dažniausiai vartojamas terminas, kai kalbama apie nusikalstamą veiksmą vairuojant transporto priemonę, alkoholio kiekiui kraujuje viršijus leistiną ribą. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Drinking-driving - The generally favoured term for the criminal action of driving a vehicle with a blood alcohol level over a specified limit. (World Health Organization 2005).

Vairuotojo pažymėjimo galiojimo administracinis sustabdymas – Vairuotojo pažymėjimo galiojimas sustabdomas administracine tvarka, nesant reikalo pradėti teisinį procesą, tuo atveju, kai vairuojama išgėrus. (Babor *ir kiti*, 2003).

Administrative license suspension - Drivers license is suspended administratively, without the need of a judicial process, in the event of drinking-driving. (Babor *et al.* 2003).

Valdymas – Tai sistema, per kurią visuomenė organizuoja ir tvarko skirtingų sektorių ir partnerių reikalus, siekdama savo tikslų. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1998).

Governance - The system through which society organizes and manages the affairs of diverse sectors and partners in order to achieve its goals. (World Health Organization 1998).

Visiškas prekybos draudimas – Įstatymas arba nutarimas, kai visų ar tam tikrų pavidalų alkoholinių gėrimų pardavinėjimas paskelbiamas neteisėtu (Babor *ir kiti*, 2003).

Total ban on sales - A law or regulation making the sale of all or a specific type of alcoholic beverage illegal. (Babor *et al.* 2003).

Visuomenės gerovė – Tai gerovė, atsiradanti dėl veiklos skirtos ar nukreiptos žmonių ar visos bendruomenės gerovei didinti. (Hvalkof ir Anderson, 1995)

Public good - Good resulting from an act devoted or directed to promotion of the general welfare of the people or community as a whole. (Hvalkof and Anderson 1995).

Visuomenės sveikata – Tai mokslas ir būdai užkirsti kelią ligoms, didinti gyvenimo trukmę, skatinti psichikos bei fizinę sveikatą ir darbingumą pasitelkiant organizuotas bendruomenės pastangas. Visuomenės sveikatą galima suvokti kaip struktūras ir procesus, kuriais gyventojų sveikata yra suprantama, saugoma ir puoselėjama organizuotomis visuomenės pastangomis. (Paskutinį kartą pakeista 2001 m.).

Public health - The science and art of preventing disease, prolonging life and promoting mental and physical health and efficiency through organized community efforts. Public health may be considered as the structures and processes by which the health of populations is understood, safeguarded and promoted through the organized efforts of society. (Last 2001; modified).

Visuomenės sveikatos gynimas – Veikla sveikatos specialistų ir kitų asmenų, turinčių kompetenciją daryti įtaką bendruomenių bei vyriausybių, galinčių kontroliuoti išteklius, nuo kurių priklauso sveikata, sprendimams ir veiksams, (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Public health advocacy - The actions of health professionals and others with perceived authority in health to influence the decisions and actions of communities and governments which have some control over the resources which influence health. (Hvalkof and Anderson 1995).

Į pradžia [LT-EN](#)

Ž.

Žala, susijusi su alkoholiu – Bet koks neigiamas alkoholinio gėrimo poveikis, kurį patiria geriantysis ar kiti žmonės. Tai yra problemų, kylančių dėl alkoholio, alkoholio problemų, gėrimo problemų sinonimas. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Alcohol-related harm - Any of the range of adverse effects of drinking alcohol experienced by the drinker or by other people. Synonymous with alcohol-related problem, alcohol problem, drinking problem. (Hvalkof and Anderson 1995).

Žalos mažinimas – Alkoholio ir kitų narkotikų kontekste nusako strategijas ir programas, nukreiptas į žalos, kurią padaro alkoholio ir narkotikų vartojimas, mažinimą. Terminas vartojamas kalbant apie strategijas ir programas, kurių tikslas yra sumažinti žalą, neužsibrėžiant kovoti prieš narkotikų vartojimą iš esmės; pavyzdžiui, tai yra adatų/švirkštų keitimas, siekiant užkirsti kelią keitimuisi adatomis tarp heroiną vartojančių narkomanų, oro pagalvių, iššokančių avarijos metu, naudojimas automobiliuose, ypač tais atvejais, kai vairuojama išgėrus. Taigi žalos mažinimo strategijos yra platesnio masto, negu pasiūlos ir paklausos mažinimo tandemas. (Pasaulio sveikatos organizacija, 2005).

Harm reduction - In the context of alcohol or other drugs, describes policies or programmes that focus directly on reducing the harm resulting from the use of alcohol or drugs. The term is used particularly of policies or programmes that aim to reduce the harm without necessarily affecting the underlying drug use; examples includes needle/syringe exchanges to counteract needle-sharing among heroin users, and self-inflating airbags in automobiles to reduce injury in accidents, especially as a result of drinking-driving. Harm reduction strategies thus cover a wider range than the dichotomy of supply reduction and demand reduction. (World Health Organization, 2005).

Žalingas vartojimas – Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo būdas, darantis žalą sveikatai. Žala gali būti fizinė (pvz., hepatitas, kuriuo susergama leidžiantis narkotikų injekcijas) arba žala psichikai (pvz., depresijos epizodai, išstingantys, geriant daug alkoholio). Dažniausiai, bet ne visada, žalingas vartojimas turi neigiamas socialines pasekmes, tačiau socialinės pasekmės savaime nėra pakankamos žalingo vartojimo diagnozei patvirtinti. (Pasaulio sveikatos organizacija, 1992).

Harmful use - A pattern of psychoactive substance use that is causing damage to health. The damage may be physical (e.g. hepatitis following injection of drugs) or mental (e.g. depressive episodes secondary to heavy alcohol intake). Harmful use commonly, but not invariably, has adverse social consequences; social consequences in themselves, however, are not sufficient to justify a diagnosis of harmful use. (World Health Organization 1992).

Žiniasklaidos parama Strateginis žiniasklaidos panaudojimas socialinės ar visuomeninės politikos iniciatyvai remti. (Hvalkof ir Anderson, 1995).

Media advocacy - Strategic use of the mass media to advance a social or public policy initiative. (Hvalkof and Anderson 1995)

Į pradžia [LT-EN](#)

Šaltiniai. Sources.

Babor TF, Caetano R, Casswell S, Edwards G, Giesbrecht N, Graham K, Grube JW, Gruenewald PJ, Hill L, Holder HD, Homel R, Österberg E, Rehm J, Room R & Rossow I (2003). Alcohol: No Ordinary Commodity. Research and Public Policy. Oxford, Oxford Medical Publication, Oxford University Press.

European Commission (2005) Eurojargon. http://europa.eu.int/abc/eurojargon/index_en.htm

Hvalkof, S. and Anderson, P. (1995). Terminology for alcohol policy. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe.

Last, J. (2001). A dictionary of epidemiology. (Fourth edition ed.) Oxford: Oxford University Press.

World Health Organization (1992) The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders: Clinical Descriptions and Diagnostic Guidelines. Geneva: World Health Organization.

World Health Organization (1998). Health 21 – health for all in the 21st century. Copenhagen: World Health Organization Regional Office for Europe.

World Health Organization (2005) Lexicon of alcohol and drug terms published by the World Health Organization http://www.who.int/substance_abuse/terminology/who_lexicon/en/

Į pradžią [LT-EN](#)